

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
SANAT ve TASARIM ANASANAT DALI

HAFİF MENTAL RETARDE BİREYLERİN SANATSAL
UYGULAMALARINDAKİ ELEMANLARIN
ARAŞTIRILMASI VE ÇÖZÜMLENMESİ

AYŞE SAYIN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Mehmet SAĞ

ANTALYA - 2016

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
SANAT ve TASARIM ANASANAT DALI

HAFİF MENTAL RETARDE BİREYLERİN SANATSAL
UYGULAMALARINDAKİ ELEMANLARIN
ARAŞTIRILMASI VE ÇÖZÜMLENMESİ

AYŞE SAYIN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Mehmet SAĞ

ANTALYA - 2016

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

...../...../ 2016

Ayşe SAYIN

İmzası

T. C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Ayşe SAYIN tarafından hazırlanan *“Hafif Mental Retarde Bireylerin Sanatsal Uygulamalarındaki Elemanların Araştırılması ve Çözümlemesi”* başlıklı bu çalışma 01/07/2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Mehmet SAĞ

Danışman

Prof. Sadettin SARI

Üye

Doç. Yusuf KEŞ

Üye

Tez Konusu: *“Hafif Mental Retarde Bireylerin Sanatsal Uygulamalarındaki Elemanların Araştırılması ve Çözümlemesi”*

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi: 01/07/2016

Mezuniyet Tarihi: 21/07/2016

Doç. Dr. Fatih BAŞBUĞ
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Bu çalışmam süresince, bilgi ve tecrübesiyle çalışmama ışık tutan ayrıca bana bu çalışmayı vererek kendimi geliştirmeye yönelik de birkaç adım ileride olmamı sağlayan çalışmamın yöneticisi Sayın Hocam Yrd. Doç. Dr. Mehmet SAĞ'a, tezimin hazırlanmasında beni cesaretlendiren, her türlü yardım ve fedakârlığı sağlayan ve vaktini benim için ayıran çok değerli Sayın Hocam Doç. Dr. Ömer ZAIMOĞLU'na, her türlü kaynak temini sağlayan ve tezim süresince desteğini hiç esirgemeyen Uzm. Mehmet Rojda ORUÇ'a ve bu çalışmayı yetiştirmemde emeği geçen ve benden maddi manevi hiçbir desteği esirgemeyen aileme çok teşekkür ederim.

Ayşe SAYIN
Antalya-2016

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ayşe SAYIN
	Numarası	20145307001
	Anasanat Dalı	Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı
	Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Mehmet SAĞ
Tezin Adı		Hafif Mental Retarde Bireylerin Sanatsal Uygulamalarındaki Elemanların Araştırılması ve Çözümlemesi

ÖZET

Çeşitli sebeplerle eğitim yeterlilikleri ve bireysel özellikleri açısından akranlarından beklenen düzeyden anlamlı farklılıklar gösteren bireyler özel gereksinimli bireylerdir. Özel gereksinimi olan bireyler terimi öğrenmede zorluk çeken bireyleri kapsadığı gibi üstün performans gösterenleri de kapsar. Özel eğitim ise, bu bireylerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile onların özür ve özelliklerine uygun ortamlarda sürdürülen eğitim'dir.

Özel gereksinimli bireyler için ilk eğitim kurumu 1831 yılında Fransa da açılan Bicitre ve Salpetriere okullarıdır. Ülkemizde ise 1889 yılında İstanbul Ticaret Mektebi bünyesinde işitme engelli okulun açılması ile başlamıştır.

ICD-10 (International Statistical Classification of Diseases and Related Problems) zihinsel engelliği; gelişim sürecinde ortaya çıkan, zihnin yetersiz gelişmesi hali, bilişsel ve dille ilgili yeteneklerdeki bozukluklar, Amerikan Psikoloji Birliği; genel zihinsel işlevlerde fark edilebilir derecede sınırlılık, zihinsel işlevlerdeki sınırlılıkla beraber uyumsal işlevlerde sınırlılık, 22 yaşından önce zihinsel ve uyumsal sınırlılıkların ortaya çıkması, Dünya Sağlık Örgütü (WHO);

zihinsel işlevlerde gerilik, uyumsal davranışlarda yetersizlik, durumun gelişim süreci içerisinde görülmesi, AAIDD (Amerikan Zihin ve Gelişimsel Yetersizlikler Birliği); gelişim sürecinde ortaya çıkan genel zihin fonksiyonları önemli derecede normal altı ve uyum davranışlarında yetersizlik göstermesi, Amerikan Psikiyatri Birliği (APA) tarafından yayınlanan Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı olan DSM-V’te ise zihinsel engellilik, anlıksal (entelektüel) yetersizlik olarak geçmektedir.

Zihinsel açıdan özel gereksinimliliğe yol açan nedenler ikiye ayrılır. Bunlar, genetik nedenler ve çevresel nedenlerdir. Çevresel nedenler de kendi içinde üçe ayrılır. Doğum öncesi nedenler, doğum sırası nedenler ve doğum sonrası nedenlerdir.

Zihinsel açıdan özel gereksinimli bireyler, Amerikan Psikiyatri Birliği’nce DSM IV tanı ölçüleri el kitabı’nda hafif zihinsel engel (zeka bölümü 50-55 ile 70 arası), orta derecede zihinsel engel (35-40 ile 50-55 arası), ağır zihinsel engel (20-25 ile 35-40 arası), ileri derecede zihinsel engel (20-25’in altında) olarak dörde ayrılır. Özel gereksinimli bireyler ağırlık derecelerine göre ise iki farklı şekilde sınıflandırılmaktadır. Bunlardan birincisi psikolojik sınıflandırma yaklaşımı, ikincisi eğitsel sınıflandırma yaklaşımıdır.

Bireyin gelişiminde sanatsal üretimin ilk evresi, çizgilerle başlar. Çocuğun ruhsal, bedensel, zihinsel ve toplumsal alanlardaki gelişimi çizgisel gelişimine de yansır. Sanatsal faaliyetler, özel gereksinimli bireylerin sosyal ve zihinsel gelişimini olumlu yönde desteklediği gibi bireyin kendi yeterliliğini fark edebilmesinde, daha olumlu benlik kavramı geliştirmesinde, el-göz koordinasyonunu ve motor becerilerini geliştirmede etkin bir çalışmadır. Özel gereksinimli bireylerin gelişim özellikleri dikkate alındığında sanatsal gelişim evreleri, buldukları yaşlardaki durumlarına göre karalama dönemi (2-4 yaş), şema öncesi dönem (4-7 yaş), şematik dönem (7-9 yaş), gerçeklik dönemi (9-12 yaş) ve mantık dönemi (12-14 yaş) olmak üzere beşe ayrılır.

Çalışmamda hafif mental retarde bireylerin resim uygulamalarında tespit edilen görsel sanat elemanları ve özellikleri bireylerin özel durumlarına göre analiz

edilerek; iç dünyalarındaki duygular anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu çalışma ile özel eğitim gören hafif mental retarde bireylerin iç dünyalarının keşfinden faydalanarak, sanatsal eylemlerinden elde edilen bu bilgilerin onların eğitim sürecinde etkin bir şekilde kullanılması amaçlanmaktadır. Hafif mental retarde bireylerin uygulama çalışmalarındaki görsel tasarım elemanlarının (çizgi, şekil, nokta, leke, fon rengi, renk) ve yaş, cinsiyet, sınıf, şube ve IQ puanlarına göre grafiksel yüzde dağılımları yer almaktadır. Uygulamaya katılan bu bireylerin bilgi, tecrübe, davranış, cinsiyet, yetenek, yaş gibi belirleyici bireysel farklılıkları ile bölgesel farklılıkları göz önünde tutularak, bulgular değerlendirilmiştir.

Araştırma modeli olarak nitel ve nicel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Nitel araştırma yönteminde; betimsel analiz ve doküman analizi, nicel araştırma yönteminde ise anket kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hafif Mental, Zihinsel, Özel Gereksinimli, Çizgisel Evre, Tasarım Elemanları, Renk.

T.R.
AKDENİZ UNIVERSITY
Institute of Fine Arts

Student	Name Surname	Ayşe SAYIN
	Number	20145307001
	Department	Department of Art and Design
	Advisor	Asst. Assoc. Dr. Mehmet SAĞ
Thesis Name		Researching and Analysing the Elements of the Art Applications of Mild Mental Retarded Individuals

SUMMARY

Individuals who show differences from their peers in terms of educational sufficiency and individual features are the ones with special need. The term, special needed individuals involve the ones who have difficulty of learning as well as the ones who show high performance. Special training, on the other hand, is a sustainable training program given by trainers trained specifically for this field with appropriate materials designed for this purpose in the environments appropriate with the special needs of the learners.

The first schools for mentally retarded people are Bicetre and Salpêtre which were founded in France in 1831. In our country, it started with the opening of İstanbul Commerce School for hearing impaired people in 1889.

ICD-10 (International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems); defines mental disability as cognitive and language impairments, insufficient development of mental abilities which occur during the developmental stage, APA (American Psychological Association), as perceptible limitations of general cognitive abilities coming with limitations of social adaptation problems (cognitive and social adaptation problems) which occur before the age of 22, WHO (World Health Organization) defines mental disability as delays in mental

functioning, deficiencies in adaptive behaviors which can be observed during the developmental process.

AAIDD (American Association on Intellectual and Developmental Disabilities) defines mental disability as the sign of extremely below average cognitive functioning occurring during developmental stages and deficiencies in adaptation behaviours, DSM-V which is the handbook of Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders-fifth edition published by American Psychological Association (APA), mental disability is defined as intellectual deficiency.

Individuals with mentally special needs are divided into four in the book of Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders DSM-IV by American Psychological Association; mild mental disability (IQ between 50-55 and 70), moderate mental disability (IQ between 35-40 and 50-55), severe mental disability (IQ between 20-25 and 35-40), extremely severe mental disability (IQ under 20-25). Individuals with special needs are classified into two different categories according to their severity. The first is psychological classification approach, and the second one is the educational classification approach.

The first phase of the individual development of artistic production starts with drawing lines. Children's psychological, physical, mental and social development is also reflected in his/her drawing. Apart from supporting the development of the special needed individuals in social and mental development, artistic abilities are also effective in person's realization of her own abilities, developing a positive concept of ego and developing eye-hand coordination and motor skills. When the developmental characteristics of individuals with special needs are taken into account artistic development stages are divided into five categories according to person's situation at that age; scratching period (2-4 years), preschema period (4-7 years), schematic period (7-9 years), reality period (9-12 years), and logic period (12-14 years).

In this study, art applications of mild mentally retarded individuals' determined visual art elements and features of their drawings were analyzed in order to understand their inner world of feelings. With this study, it is aimed to discover the

inner world of these mild mentally retarded individuals and use this information obtained from their artistic actions to support their education process.

Mild mentally retarded individuals' visual design elements in practice applications are represented in percentages according to color, IQ level, gender, class, branch and age. The determining personal differences of the individuals such as knowledge, experience, behavior, gender, ability and age and also regional differences of the people who have participated in the study have been taken into consideration and results have been analyzed accordingly.

In this study, qualitative-quantitative research design methods have been used. Qualitative data has been analyzed using descriptive analysis and document analysis, quantitative data has been collected via questionnaires and results have been analyzed.

Keywords: Mild Mental, Mental, Special Needed, Linear Phase, Design Elements, Color.

İÇİNDEKİLER

Bilimsel Etik Sayfası	i
Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu	ii
Önsöz	iii
Özet	iv
Summary	vii
Kısaltmalar ve Simgeler Sayfası	xiii
Tablolar Listesi	xiv
Grafikler Listesi	xv
Fotoğraflar Listesi	xvi
Giriş	1
BİRİNCİ BÖLÜM- Özel Gereksinimli Bireyler	3
1.1 Özel Eğitim Nedir?	3
1.2 Tarihsel Süreç	3
1.3 Tanımlamalar	6
1.4 Özel Gereksinimli Bireylerin Rehabilitasyon ve Eğitiminde Örnek Ülke Uygulamaları: Erken Çocukluk Dönemi Eğitimi	11
1.5 Zihinsel Açıdan Özel Gereksinimliliğe Yol Açan Nedenler	13
1.5.1 Genetik Nedenler	13
1.5.2 Çevresel Nedenler	13
1.5.2.1 Doğum Öncesi Nedenler	14
1.5.2.2 Doğum Sırası Nedenler	14
1.5.2.3 Doğum Sonrası Nedenler	14
1.6 Zihinsel Açıdan Özel Gereksinimli Bireylerin Sınıflandırılması	14
1.6.1 Psikolojik Sınıflandırma Sistemi	15
1.6.1.1 Hafif Derecede Zihinsel Engelliler	16
1.6.1.2 Orta Derecede Zihinsel Engelliler	17
1.6.1.3 Ağır Derecede Zihinsel Engelliler	17
1.6.1.4 Çok Ağır Derecede Zihinsel Engelliler	18
1.7 Eğitsel Sınıflandırma Sistemi	19
1.7.1 Eğitilebilir Zihinsel Engelliler	19
1.7.2 Öğretilebilir Zihinsel Engelliler	19
1.7.3 Ağır ve Çok Ağır Derecede Zihinsel Engelliler	20
1.8 Özel Gereksinimli Bireylerin Özellikleri	20
1.8.1 Özel Gereksinimli Bireylerin Kişilik Özellikleri	20
1.8.1.1 Aile ve Aile Eğitiminin Önemi	20
1.8.1.2 Tehdit Yapıları	21

1.8.2	Özel Gereksinimli Bireylerin Öğrenme Özellikleri.....	22
1.9	Özel Gereksinimli Bireylerin Eğitimi.....	23
1.9.1	Öğretim Programları.....	23
1.9.1.1	Ağır Derecede Zihin Engelliler İçin Öğretim Programları.....	24
1.9.1.2	Hafif Derecede Zihin Engelliler İçin Öğretim Programları.....	24
İKİNCİ BÖLÜM- Resim Dersinin Zihinsel Engelli Bireye Kazandıracağı		
Davranışlar ve Resimlerin Değerlendirilmesi		25
2.1	Çocuk Resimleri	25
2.2	Çocukluktan Gençliğe Çizgisel Gelişim Evreleri.....	25
2.2.1	Karalama Dönemi (2-4 Yaş).....	26
2.2.2	Şema Öncesi Dönem (4-7 Yaş)	27
2.2.3	Şematik Dönem (7- 9 Yaş)	27
2.2.4	Gerçekçilik (Gruplaşma) Dönemi (9-12 Yaş)	28
2.2.5	Mantık Dönemi (12-14 Yaş).....	28
2.3	Çocuk Resmi Kuramları	30
2.4	Çocuk Resimlerine Gelişimsel ve Ruhbilimsel Olarak Yaklaşımlar.....	30
2.5	Çocuk Resimlerinde Simgeler	31
2.6	Zihinsel Geriliği Olan Çocukların Resimleri.....	32
2.7	Görsel Düzenleme Öğeleri (Tasarım Elemanları) ve İlkeleri.....	33
2.7.1	Tasarım Elemanları.....	33
2.7.2	Görsel Tasarım İlkeleri	35
2.8	Renk ve Psikoloji.....	37
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM- Uygulama Çalışmalarının Kompozisyon Analizi.....		40
3.1	Uygulama Kataloqları.....	41
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM- Yöntem ve Bulgular		113
4.1	Araştırma Modeli.....	113
4.2	Evren ve Örneklem	113
4.3	Veri Toplama Teknikleri	114
4.4	Bulgular	114
Sonuç.....		124
Kaynakça		127
Ekler.....		129
Ek-1 Kişisel Bilgi Formu.....		129
Ek-2 Antalya Özel Büyükşehir Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezi Mesleki Eğitim Okulu 9-A, 10-A, 10-B, 10-C Sınıflarındaki Zihinsel Açından Hafif Düzeyde Özel Gereksinimli Bireylerin Demografik Tablosu		132
Ek-3 Uygulamaya Katılan Hafif Mental Retarde Bireylerin Resim Uygulamalarında Kullanılan Çizgi Analizi		133

Ek-4 Uygulamaya Katılan Hafif Mental Retarde Bireylerin Resim Uygulamalarında Kullanılan Nokta Analizi	134
Ek-5 Uygulamaya Katılan Hafif Mental Retarde Bireylerin Resim Uygulamalarında Kullanılan Şekil Analizi.....	135
Ek-6 Uygulamaya Katılan Hafif Mental Retarde Bireylerin Resim Uygulamalarında Kullanılan Renk Analizi.....	136
Ek-7 Uygulamaya Katılan Hafif Mental Retarde Bireylerin Resim Uygulamalarında Kullanılan Leke Analizi	137
Ek-8 Uygulamaya Katılan Hafif Mental Retarde Bireylerin Resim Uygulamalarında Kullanılan Fon Rengi Analizi	138
ÖZGEÇMİŞ	139

KISALTMALAR VE SİMGELER SAYFASI

AAIDD : (American Association on Intellectual and Developmental Disabilities)
Amerikan Zihin ve Gelişimsel Yetersizlikler Birliği

AAMD: (American Association on Mental Retardation) Amerikan Zihinsel Gerilik Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

APA : (American Psychological Association) Amerikan Psikoloji Birliği

DSM IV: Amerikan Psikiyatri Birliği Tanı Ölçüleri El Kitabı

EAHCA: (Education For All Handicapped Children Act) Engelli Çocuklar İçin Eğitim Yasası

ICD 10 : (International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems) Hastalıkların ve Sağlık Sorunlarının Uluslararası Sınıflama Sistemi

ICD-11: (International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems) Hastalıkların ve Sağlık Sorunlarının Uluslararası Sınıflama Sistemi

IDEA: (The Individuals With Disabilities Education Act) Engelli Çocuklar İçin Eğitim Yasası

KÜPB: Kağıt Üzerine Pastel Boya

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

TABLolar LİSTESİ

Tablo - 1 Dünya Sağlık Örgütü'ne Göre Özel Gereksinimli Bireylerin Dağılımları ..	7
Tablo - 2 Anlıksal Yetersizliğin (Anlıksal Gelişimsel Bozukluğun) Ağırlık Düzeyleri	9
Tablo - 3 Zihinsel Engel Grupları	15
Tablo - 4 Katalog No 1	41
Tablo - 5 Katalog No 2	43
Tablo - 6 Katalog No 3	45
Tablo - 7 Katalog No 4	47
Tablo - 8 Katalog No 5	49
Tablo - 9 Katalog No 6	51
Tablo - 10 Katalog No 7	53
Tablo - 11 Katalog No 8	55
Tablo - 12 Katalog No 9	57
Tablo - 13 Katalog No 10	59
Tablo - 14 Katalog No 11	61
Tablo - 15 Katalog No 12	63
Tablo - 16 Katalog No 13	65
Tablo - 17 Katalog No 14	67
Tablo - 18 Katalog No 15	69
Tablo - 19 Katalog No 16	71
Tablo - 20 Katalog No 17	73
Tablo - 21 Katalog No 18	75
Tablo - 22 Katalog No 19	77
Tablo - 23 Katalog No 20	79
Tablo - 24 Katalog No 21	81
Tablo - 25 Katalog No 22	83
Tablo - 26 Katalog No 23	85
Tablo - 27 Katalog No 24	87
Tablo - 28 Katalog No 25	89
Tablo - 29 Katalog No 26	91
Tablo - 30 Katalog No 27	93
Tablo - 31 Katalog No 28	95
Tablo - 32 Katalog No 29	97
Tablo - 33 Katalog No 30	99
Tablo - 34 Katalog No 31	101
Tablo - 35 Katalog No 32	103
Tablo - 36 Katalog No 33	105
Tablo - 37 Katalog No 34	107
Tablo - 38 Katalog No 35	109
Tablo - 39 Katalog No 36	111

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1 Uygulamaya Katılan Hafif Mental Retarde Bireylerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	115
Grafik 2 Uygulamaya Katılan Hafif Mental Retarde Bireylerin Yaşlara Göre Dağılımı	115
Grafik 3 Uygulamaya Katılan Hafif Mental Retarde Bireylerin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı	116
Grafik 4 Uygulamaya Katılan Hafif Mental Retarde Bireylerin Şubelere Göre Dağılımı	116
Grafik 5 Uygulamaya Katılan Hafif Mental Retarde Bireylerin IQ Puan Dağılım Grafiği.....	117
Grafik 6 Hafif Mental Retarde Bireylerin Resim Uygulamalarında Kullanılan Nokta Dağılım Grafiği.....	118
Grafik 7 Hafif Mental Retarde Bireylerin Resim Uygulamalarında Kullanılan Çizgi Dağılım Grafiği.....	118
Grafik 8 Uygulamaya Katılan Hafif Mental Retarde Bireylerin Resim Uygulamalarında Kullanılan Şekil Dağılım Grafiği.....	119
Grafik 9 Uygulamaya Katılan Hafif Mental Retarde Bireylerin Resim Uygulamalarında Kullanılan Geometrik Şekil Dağılım Grafiği.....	120
Grafik 10 Uygulamaya Katılan Hafif Mental Retarde Bireylerin Resim Uygulamalarında Kullanılan Organik Şekil Dağılım Grafiği.....	121
Grafik 11 Hafif Mental Retarde Bireylerin Resim Uygulamalarında Kullanılan Renklerin Dağılım Grafiği	122
Grafik 12 Hafif Mental Retarde Bireylerin Resim Uygulamalarında Kullanılan Leke Dağılım Grafiği.....	123
Grafik 13 Hafif Mental Retarde Bireylerin Resim Uygulamalarında Kullanılan Fon Rengi Dağılım Grafiği	123

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf- 1	42
Fotoğraf- 1a Detay	42
Fotoğraf- 2	44
Fotoğraf- 2a Detay	44
Fotoğraf- 3	46
Fotoğraf- 3a Detay	46
Fotoğraf- 4	48
Fotoğraf- 4a Detay	48
Fotoğraf- 5	50
Fotoğraf- 5a Detay	50
Fotoğraf- 6	52
Fotoğraf- 6a Detay	52
Fotoğraf- 7	54
Fotoğraf- 7a Detay	54
Fotoğraf- 8	56
Fotoğraf- 8a Detay	56
Fotoğraf- 9	58
Fotoğraf- 9a Detay	58
Fotoğraf- 10	60
Fotoğraf- 10a Detay	60
Fotoğraf- 11	62
Fotoğraf- 11a Detay	62
Fotoğraf- 12	64
Fotoğraf- 12a Detay	64
Fotoğraf- 13	66
Fotoğraf- 13a Detay	66
Fotoğraf- 14	68
Fotoğraf- 14a Detay	68
Fotoğraf- 15	70
Fotoğraf- 15a Detay	70
Fotoğraf- 16	72
Fotoğraf- 16a Detay	72
Fotoğraf- 17	74
Fotoğraf- 17a Detay	74
Fotoğraf- 18	76
Fotoğraf- 18a Detay	76
Fotoğraf- 19	78
Fotoğraf- 19a Detay	78
Fotoğraf- 20	80
Fotoğraf- 20a Detay	80
Fotoğraf- 21	82
Fotoğraf- 21a Detay	82
Fotoğraf- 22	84
Fotoğraf- 22a Detay	84
Fotoğraf- 23	86
Fotoğraf- 23a Detay	86

Fotoğraf- 24	88
Fotoğraf- 24a Detay	88
Fotoğraf- 25	90
Fotoğraf- 25a Detay	90
Fotoğraf- 26	92
Fotoğraf- 26a Detay	92
Fotoğraf- 26b Detay	92
Fotoğraf- 27	94
Fotoğraf- 27a Detay	94
Fotoğraf- 28	96
Fotoğraf- 28a Detay	96
Fotoğraf- 28b Detay	96
Fotoğraf- 29	98
Fotoğraf- 29a Detay	98
Fotoğraf- 29b Detay	98
Fotoğraf- 30	100
Fotoğraf- 30a Detay	100
Fotoğraf- 31	102
Fotoğraf- 31a Detay	102
Fotoğraf- 32	104
Fotoğraf- 32a Detay	104
Fotoğraf- 32b Detay	104
Fotoğraf- 33	106
Fotoğraf- 33a Detay	106
Fotoğraf- 34	108
Fotoğraf- 34a Detay	108
Fotoğraf- 35	110
Fotoğraf- 35a Detay	110
Fotoğraf- 35b Detay	110
Fotoğraf- 36	112
Fotoğraf- 36a Detay	112

GİRİŞ

Tarih boyunca “eğitim” hiç şüphesiz ki insana yapılmış en önemli yatırımlardan biridir. İnsanoğlu’nun hem i dñnyasına hem de dış dñnya’ya karşı yeti ve yaratıcılığının ortaya çıkarılması, tñm bunlar karşısında kendini ifade edebilmesi eğitimin amaçları arasında yer almaktadır. Gñrsel sanatlar eğitimi en yalın bir ifade ile “bireylerin sanatla eğitimi” şeklinde tanımlanabilir (Özsoy, 2007: 61). Bugñn gelişmiş birçok ÷lkede, ÷đrencilerin eğlenerek ÷đrenmelerinde kullanılan etkili bir eğitim şekli olarak gñr÷lmekte, kabul edilmektedir. Bu doğrultuda gñrsel sanatlar, ÷đrencilerin eğitimine dolaylı destek çıkan bir alan olmaktan ÷te, başlı başlına ÷đrencilerin eğitiminde kullanılan temel bir yol olarak ele alınmaktadır.

Bireylerde bedensel ve zihinsel ÷zelliklerin var olduğunun bilinmesi ile birlikte eğitim bu alanlara da ilgi gñstermeye başlamıştır. ÷zellikle gñrsel sanatlar eğitiminin, bireyde çocukluktan itibaren bir gelişme içerisinde olduğuna dair “izgisel gelişim” inceleme ve çalışmaları; bu alanın ÷zel gereksinimli bireyler için de son derece önemli olduğunu gñstermiřtir. Çeşitli sebeplerle eğitim yeterlilikleri ve bireysel ÷zellikleri açısından akranlarından beklenen dñzeyden anlamlı farklılıklar gñsteren bireyler ÷zel gereksinimli bireyler olarak tanımlanmaktadır. Dñnya’da ve Tñrkiye’de ÷zel gereksinimli bireylerdeki artış ve buna paralel olarak, bu bireylerin eğitimi ve rehabilitasyonu da son derece önemli bir konu haline gelmiştir.

“Zihinsel engelli” veya “÷zel gereksinimli birey” adı altında sınıflandırılması yapılan ÷zel eğitime ve rehabilitasyona muhtaç bireyler konusunda başta Dñnya Sağlık Örgütü olmak ÷zere birçok kurum ve kuruluş çalışmalar yapmaktadır. Toplumunu ÷zel gereksinimli bireyler konusunda bilinçlendirmek, onlarda bu bireylere karşı farkındalıklar oluşturmak bu çağın bilim, sanat dñnya’sının ve vicdan’ının insani bir gñstergesidir.

Sanatsal uygulamalar çocukların kişilik gelişimlerine, sorumluluk duygularının gñçlenmesine, ÷zgñr dñřñnmelerine ve sanatsal farklı yollarla kendilerini ifade etmelerine imkan tanır. Bu alışma ile, çalışma kapsamındaki hafif mental retarde

bireylerin tasarım eleman ve ilkelerini kullanma, bu yolla önce görebilme, sanatsal tekniklerle kendilerini ifade edebilme ve yaratıcılıklarını geliştirebilme düzeylerinin belirlenebilmesi için nitel ve nicel araştırma yöntemleri ışığında bulguların değerlendirilmesini amaçlanmaktadır. Tipik gelişim sergileyen akranlarına göre söz konusu parametrelerde daha düşük performans sergilemesi olası olan uygulamalarından elde edilecek bulguların hafif mental retarde bireylerin eğitiminde göz ardı edilmiş olan sanat eğitimine dikkat çekilmesi planlanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM- ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLER

Tüm bireylerin bedensel ve zihinsel özellikleri birbirinden farklılık gösterebilir. Çeşitli sebeplerle eğitim yeterlilikleri ve bireysel özellikleri açısından akranlarından beklenen düzeyden anlamlı farklılıklar gösteren bireyler özel gereksinimli bireylerdir. Özel gereksinimi olan bireyler terimi öğrenmede zorluk çeken bireyleri kapsadığı gibi üstün performans gösterenleri de kapsar. Öğrenme ve/veya davranış problemleri olan, fiziksel yetersizliği ya da duygusal bozukluğu olan ve zihinsel olarak üstün ya da özel yetenekli bireyler de bu gruba girer. Bu sebeple özel eğitim alanında son yıllarda özür, engelli, yetersizliği olan gibi sınırlayıcı terimlerden vazgeçilerek özel gereksinimli bireyler terimi kabul görmeye başlamıştır.

Eserde “Ülkemizde 1997 yılında çıkarılan 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 4.maddesi h fıkrasında bütünleştirici bir terim olarak “özel eğitim gerektiren birey” terimi kullanılmaktadır (Kaya, 2015: 253).

1.1 Özel Eğitim Nedir?

573 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 3.maddesi b fıkrasında Özel eğitim: “Özel eğitim gerektiren bireylerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile onların özür ve özelliklerine uygun ortamlarda sürdürülen eğitim”dir.

Bazı kaynaklarda ise özel eğitim normlardan farklı olan, güçlüğü olan bebek ve çocukların özel gereksinimlerini karşılamak için desenlenmiş öğretim olarak tanımlanır (Akçamete, 2012: 42).

1.2 Tarihsel Süreç

Günümüzdeki özel eğitim çabalarının anlaşılması için tarihsel gelişimin incelenmesi büyük önem taşımaktadır. Tarihsel süreç dört döneme ayrılmaktadır.

İlk dönem ilk çalışmalar (1800 yılından önce): Engellilere karşı korku ve ihmalden kaynaklanan insanlık dışı kötü davranışlar gösterildiği belirtilmektedir. İlk kayıtlarda engellilerin, engel derecesi ve türü ile ilgili net bilgiler bulunmamaktadır.

Bu dönemde eğer çocuk engelli doğmuşsa baba istemezse çocuğunu ölüme terk edebilmektedir.

Zihinsel engellilerin içlerinde şeytan saklı olduğu ve çeşitli dinsel törenlerle iyileştirebilecekleri düşünülmekteydi. Daha sonraları bu çocukların hasta olduğu ve tedavi edilebileceği inancı egemen olmaya başlamıştır.

16.yüzyıla kadar engellilere karşı bu davranışlar sürdü. İspanyol keşiş Pedro Ponce de Leon 16.yüzyılın sonlarına doğru bir grup işitme engelli çocuğa eğitim vererek okuma yazma ve konuşma öğretmiştir. İlk işitme engelliler okulu Paris'te 1760 yılında Abbe'de J'Epe'e açmıştır. Daha sonra Almanya, İngiltere ve Amerika'da işitme engelliler okulları açılmıştır.

1789'da Fransa'da 11 yaşlarında konuşamayan ve vahşi hayvanlar gibi sesler çıkaran Victor adında bir çocuk avcılar tarafından yakalanmıştır. Bu çocuk Paris'e götürülerek üniversitede incelenmeye alınmıştır. Daha sonra bu çocuğa eğitim amacıyla bir program hazırlanmış ve eğitime başlanmıştır. Zihinsel engellilerin eğitimi için ilk başlangıç bu çalışma kabul edilmektedir.

Kurumlar Çağı (1800-1900 arası): Zihinsel engelliler için ilk eğitim kurumu 1831 yılında Fransa da açılan Bicetre ve Salpetriere okullarıdır. Fransa'da başlayıp, Avrupa'nın geneline yayılan eğitim çabalarıyla birlikte, engellilerin eğitimi ile ilgili uzmanlar yetişmeye başlamış ve toplumun genelinde engellilere karşı tutumlar büyük ölçüde değişmiştir.

Engellilerin eğitimi ile ilgili yeni fikirler 19. yüzyılın başlarında ortaya çıkmaya başlamıştır. İşitme, görme ve zihinsel engelliler için genel okulların içinde özel sınıfların oluşturulmasını önerilmiştir. 1902 yılında Ulusal Eğitim organizasyonu Özel Eğitim Bölümünü kurulmuştur. Fakat bu dönemde daha çok, özel gereksinimi olan çocukların ortalama gelişim gösteren çocuklardan ayrılması görüşü vardı. Özel gereksinimi olan çocuklar için okullar ve enstitüler yaygınlaşmaya başlamıştır.

Genel okullardaki özel sınıflar dönemi (1900-1960/1970'lere kadar): Stanford-Binet zekâ testinin yeniden incelenmesi ile zihin yetersizliği olan çocuklar tanımlandı ve ilk özel sınıf uygulamaları genel eğitim okullarında zihinsel engellilere başlamış oldu. Bu çalışmalar başarısızlıkla sonuçlanmış ve daha sonraki yıllarda Stanford-Binet testi değiştirilmiştir. Testin değişmesiyle zihinsel engellilerin dereceleri belirlenmiş, orta dereceli zihinsel engelliler özel sınıflara alınmış ve başarı elde edilmiştir.

1920 yılından sonra zihinsel engelliler, eğitilebilir ve öğretilebilir zihinsel engelli olarak iki gruba ayrıldı ve özel eğitim sınıflarına eğitilebilir zihinsel engelliler alınmaya başlandı. Benzer gruplama işitme ve görme engellilerde de uygulanmıştır. Bir süre sonra özel sınıfların yanlış kullanıldığı görülmüş ve eğitim için yeni yollar araştırılmaya başlanmıştır.

Büyüme ve değişim dönemi (1960'tan günümüze kadar): 20.yüzyılın ortalarından itibaren özel gereksinimi olan çocuklara sunulan hizmetlerde kalite ve nicelik açısından artış gözlenmiş, engelliler toplumda daha çok kabul görmeye başlamışlardır (Akçamete, 2012:46-50).

Ülkemizde ise zihinsel açıdan özel gereksinimli bireylerin eğitimine, 1889 yılında İstanbul Ticaret Mektebi bünyesinde işitme engelli okulun açılması ile başlanmıştır. Daha sonra bu okula görme engellilerin dahil olmasıyla, 30 yıl eğitim verdikten sonra okul kapatılmıştır.

1921 yılında Özel İzmir Sağırılar-Körler Okulu açılmış ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlı olarak özel eğitim hizmetlerini sürdürdükten sonra aynı sene Millî Eğitim Bakanlığı'na devredilmiştir. 1980'e kadar özel eğitim hizmetleri, ilköğretim genel müdürlüğü bünyesinde bir şube müdürlüğü tarafından yürütülmüştür.

Marshall Planı adı altında ülkemize gelen Amerikalı uzmanların eğitimimizdeki çeşitli yenileştirme ve geliştirme faaliyetleri sırasında, eğitimde ve

rehberlikte kullanılacak ölçme araçlarını geliştirmek üzere Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'na bağlı bir Test-Araştırma Bürosu kurulmuştur. Bu büro rehberlikte bazı ölçme araçları üzerinde çeşitli çalışmalar yapmış, fakat sonraki yıllarda çeşitli örgütsel düzenlemeler esnasında kapatılmıştır (Baykoç, 2014: 38-39).

1.3 Tanımlamalar

ICD-10 (International Statistical Classification of Diseases and Related Problems) a göre zihinsel engellik gelişim sürecinde ortaya çıkan, zihnin yetersiz gelişmesi hali ve bilişsel ve dille ilgili yeteneklerdeki bozukluklardır.

Amerikan Psikoloji Birliği ise 1983 te zihin engelini:

- Genel zihinsel işlevlerde fark edilebilir derecede sınırlılık
- Zihinsel işlevlerdeki sınırlılıkla beraber uyumsal işlevlerde sınırlılık
- 22 yaşından önce zihinsel ve uyumsal sınırlılıkların ortaya çıkması (Vuran, 2014: 181).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından bu tanım üç gruba ayrılır:

- Zihinsel işlevlerde gerilik
- Uyumsal davranışlarda yetersizlik
- Durumun gelişim süreci içerisinde görülmesi: 18 yaşından önce gelişim sürecinde zihinsel engellilik göstermeyen fakat geçirdiği ruhsal bozukluluk veya kaza sonucunda zihinsel engellilik özellikleri gösteren yetişkinlerdir (Eripek, 1993: 5).

Dünya Sağlık Örgütü dünya standartlarına göre, gelişmiş ülkelerde nüfusun %10'u, gelişmekte olan ülkelerde %12'sinin özel gereksinimi olan bireylerden oluşmuştur.

Tablo - 1 Dünya Sağlık Örgütü'ne Göre Özel Gereksinimli Bireylerin Dağılımları

Görme Engelliler	%0.2
İşitme Engelliler	%0.6
Fiziksel Engelliler	%1.4
Güç Öğrenenler/Zihinsel Engelliler	%2.3
Hafif Düzeyde (Eğitilebilir)	(%2.0)
Orta ve Ağır Düzeyde Öğrenenler	(%0.3)
Dil-Konuşma Güçlükleri Olanlar	%3.5
Uzun Süreli Hasta Olanlar	%1.0
Uyum Sorunları Olanlar	%1.0
Korunmaya Muhtaç Bireyler	%2.0
TOPLAM	%12.0

Kaynak: Baykoç, 2014: 22

AAIDD (American Asssociation on Intellectual and Developmental Disabilities) Amerikan Zihin ve Gelişimsel Yetersizlikler Birliği tarafından kabul edilen zihin yetersizliği, gelişim sürecinde ortaya çıkan genel zihin fonksiyonları önemli derecede normal altı ve uyum davranışlarında yetersizlik göstermedir (Çıkılı, 2014: 176-177).

Amerikan Psikoloji Birliği (APA) tarafından yayınlanan Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı olan DSM-V'te ise zihinsel engellilik, anlıksal (entelektüel) yetersizlik olarak geçmektedir. Anlıksal yetersizlik (anlıksal gelişimsel bozukluk), gelişimsel evre esnasında başlayan, toplumsal, kılışsal (uygulamalı) ve kavramsal alanlarda, hem anlıksal, hem de uyumsal işlev eksikliklerini kapsayan, bir bozukluktur. Aşağıdaki üç ölçütün karşılanması gerekir:

1. Hem klinik değerlendirme, hem de bireye göre uygulanan, kabul gören bir zeka ölçümü ile doğrulanan, sorun çözme, tasarlama, uslamlama (akıl yürütme), soyut düşünme, yargılama, okulda öğrenme ve deneyimlerinden öğrenme gibi anlıksal işlevlerde eksiklikler.

2. Toplumsal sorumluluk ve kişisel bağımsızlık için gelişimsel ve toplumsal kültürel ölçüleri karşılayamama ile sonuçlanan, uyum işlevselliğinde eksiklikler. Süregiden bir dayanak sağlanmadıkça, uyumsal eksiklikler, okul, ev, iş ve toplum gibi değişik çevrelerde iletişim, bağımsız yaşama ve toplumsal katılım gibi günlük yaşamın bir ya da birden fazla etkinliğinde işlevselliği kısıtlar.
3. Uyumsal ve anlksal eksiklikler, gelişimsel evre sırasında başlar.

Anlksal yetersizlik tanısal terimi, ICD-11 anlksal gelişimsel bozukluk tanısı ile özdeş bir terimdir. Burada anlksal yetersizlik terimi kullanılmışsa da, diğer sınıflandırmalarla ilişkisini açıklamak için başlıkta iki terim de kullanılmıştır. Birleşik Devletlerde bir tüzük (Kamu Yasası 111.256, Rosa Yasası) zeka geriliği terimini anlksal yetersizlik ile değiştirerek araştırma dergileri de anlksal yetersizlik terimini kullanmışlardır. Eğitimciler, uzmanlar sağlıkçıların yanı sıra halk ve yandaşı kişilerce yaygın olarak kullanılan terim “anlksal yetersizlik” terimidir. Anlksal yetersizliğin ağırlık düzeyleri dört gruba ayrılır (Ertuğrul, 2014: 15-16).

Tablo - 2 Anlıksal Yetersizliğin (Anlıksal Gelişimsel Bozukluğun) Ağırlık Düzeyleri

Ağırlık Düzeyi	Kavramsal Alan	Toplumsal Alan	Kılıksal (Uygulamalı) Alan
Ağır Olmayan	Okul öncesi çocuklarda belirgin kavramsal ayrımlar olmayabilir. Okul çocuklarında ve erişkinlerde, okuma, yazma becerileri, sayısal beceriler, zaman ya da parayla ilgili becerileri kapsayan okulda öğrenilen becerilerde güçlükler vardır ve yaşla ilgili beklentileri karşılamak için bir ya da birden çok alanda desteğe gerek vardır. Erişkinlerde, soyut düşünme, yerine getirme işlevi (tasarlama, yöntem belirleme, öncelik belirleme ve bilişsel esneklik) ve yakın bellekte olduğu gibi okulda öğrenilen becerilerin (örn. Okuma, para yönetimi) işlevsel kullanımı da bozulmuştur. Yaşlılarıyla karşılaştırıldığında, sorunlara ve çözümlere bir ölçüde somut yaklaşımlar sergilemektedir.	Gelişmekte olan yaşlılarıyla karşılaştırıldığında, kişi toplumsal etkileşimlerinde olgun değildir. Sözelimi, yaşlılarının toplumsal dışavurumlarını tam olarak algılayamaz. İletişimi, karşılıklı konuşması ve kullandığı dil, yaşına göre beklendiğinden daha samut ya da olgun değildir. Duyularını ve davranışlarını yaşına uygun biçimde düzenlemekte güçlükler çeker; yaşadığı bu güçlükler, toplumsal durumlarda yaşlılarınca da anlaşılır. Toplumsal durumlarda neyi göze aldığını tam anlayamaz; toplumsal yargılaması yaşına göre olgun değildir ve başkalarının kullanılma olasılığı vardır (kolay kanar).	Kişisel bakımında yaşına uygun bir işlevsellik gösterebilir. Yaşlılarıyla karşılaştırıldığında, karmaşık günlük yaşam görevleri için bir ölçüde desteğe gereksinir. Erişkinlikte, ev alışverişini yapma, ulaşım, eve ve çocuğa bakma, besin değeri olan yemekler hazırlama ve banka işlerini yapma ve parayı yönetme gibi alanlarda destek görülür. Eğlenme-dinlenme becerileri yaşlılarınkine benzer, ancak iyilik durumu ve eğlenme-dinlenme etkinlikleriyle ilgili düzenlemelerine ilişkin yargılamasında desteğe gerek vardır. Erişkinlikte, sağlıklı ilgili ve yasal kararlarında, ayrıca belirli bir iş becerisi kazanmak için genellikle desteğe gereksinir. Çocuk büyümek için destek görmesi gerekir.
Orta Derecede	Bütün gelişimi boyunca, kişinin kavramsal becerileri, yaşlılarının hep belirgin olarak gerisinde kalmıştır. Okulöncesi çocuklarda dil ve okulöncesi beceriler yavaş gelişir. Okul çocuklarında, okuma, yazma becerilerinde ve sayısal becerilerde ilerlemede, zamanı ve parayı anlamada, okul yılları boyunca bir yavaşlık vardır ve bunlar, yaşlılarıyla karşılaştırıldığında belirgin olarak kısıtlıdır. Erişkinler için okul becerileri gelişimi ilköğretim düzeyindedir ve işyerinde ve kişisel yaşamında bütün bu becerilerin kullanımı sırasında desteğe gereksinir. Günlük yaşamın kavramsal işlerini tamamlayabilmek için günlük temelde süregiden bir yardıma gerek duyulur ve kişinin bu sorumluluklarını başkaları tümüyle üzerine alabilir.	Kişi, gelişimi boyunca, toplumsal ve iletişimsel davranışlarında yaşlılarından belirgin ayrımlar gösterir. Konuşma dili, toplumsal iletişim için başlıca gereçtir, ancak yaşlılarınkinden çok daha az karmaşıktır. Ailesi ve arkadaşlarıyla bağ kurma, yaşamı boyunca arkadaşlıklarının olması ve erişkinlikte kimi zaman sevgili ilişkilerinin olmasıyla belirli olmak üzere ilişki kurma yeterliği vardır. Ancak bu kişiler toplumsal dışavurumları tam doğru olarak algılamayabilir ya da yorumlayamayabilirler. Toplumsal yargılama ve karar verme yetileri sınırdır, bakım verenleri yaşamsal kararlarında yardımcı olmak zorundadır. Olağan gelişim gösteren yaşlılarıyla olan arkadaşlıkları çoğu zaman iletişim kısıtlılıklarından ve toplumsal kısıtlılıklardan	Kişi, bir erişkin olarak, yemek yeme, giyinme, dışkılama ve kişisel bakım gibi kişisel gereksinimlerini karşılayabilir, ancak bu alanlarda kişinin bağımsızlık kazanabilmesi için çok uzun bir süre eğitimi verilmesi ve çok zaman harcanması gerekir ve anımsa-tıcılara gerek duyulur. Benzer biçimde, erişkinlikte ev işlerine katılım gösterebilir, ancak çok uzun bir süre eğitim verilmesi gerekir, erişkin düzeyinde bir yeterlilik sağlanabilmesi için süregiden bir desteğe gerek olur. Sınırlı kavramsal ve iletişimsel beceriler gerektiren işlerde bağımsız olarak çalışabilir, ancak toplumsal beklentileri, iş karmaşalarını ve tasarlama, ulaşım, sağlık hakları ve para yönetimi gibi yan sorumluluklarını yönetmek için iş arkadaşlarından, denetme-lerinden ve başkalarından önemli ölçüde desteğe gereksinir. Değişik

		etkilenir. İş ortamında başarı sağlayabilmesi için belirgin toplumsal ve iletişimsel desteğe gereksinir.	birtakım eğlenme-dinlenme becerileri geliştirebilir. Ancak bunları öğrenmesi için ek desteğe ve çok uzun bir süre eğitim almaya gerek duyar. Az da olsa, önemli bir kesiminde, uyumsuz davranışlar görülür.
Ağır	Kavramsal beceriler sınırlı kazanılmıştır. Kişi, yazılı dili ya da sayılar, nicelik, zaman ve para gibi kavramları genelde çok az anlar. Sorun çözmelerine, yaşamları boyunca bakım verenleri yardımcı olur.	Sözcük dağarcığı ve dilbilgisi açısından konuşma dili oldukça sınırlıdır. Konuşma, tek tek sözcüklerden ya da deyişlerden oluşabilir ve güçlendirici araçlar buna eklenebilir. Konuşma ve iletişim, gündelik olaylar içinde, şimdi burada üzerine odaklanmıştır. Dil, yorum yapmaktan çok toplumsal iletişim için kullanılır. Bu kişiler yalın konuşmayı ve el-kol devinimleriyle iletişimi anlarlar. Aile bireyleriyle ve tanıdık başkalarıyla ilişkilerden zevk alırlar ve yardım görürler.	Kişi, yemekler, giyinme, banyo yapma ve dışkılama gibi bütün günlük etkinlikler için desteğe gereksinir. Her zaman denetim altında olmayı gerektirir. Kendisinin ya da başkalarının iyiliğini ilgilendiren, sorumluluk isteyen kararları alamaz. Erişkinlikte, evle, eğlenme-dinlenme etkinlikleriyle ve işle ilgili görevlere katılımı için sürekli bir destek ve yardım gerekir. Bütün alanlarda beceri kazanabilmesi için uzun süreli bir eğitim sürecine ve sürekli bir desteğe gerek vardır. Az da olsa, önemli bir kesiminde, kendini yaralama da içinde olmak üzere, uyumsuz davranışlar görülür.
Çok Ağır	Kavramsal beceriler, genellikle simgesel süreçlerden çok fizik dünyayı kapsar. Kişi, kendine bakım, iş ve eğlenme-dinlenme için amacına yönelik olarak nesnelere kullanabilir. Eşleştirme ve fizik özelliklerine göre ayırma gibi belirli bir takım görsel-uzamsal beceriler kazanılmış olabilir. Ancak eşzamanlı devinsel ve duyusal bozukluklar, nesnelere işlevsel kullanımını engelleyebilir.	Kişinin, konuşma ve el-kol devinimlerinin simgesel iletişim boyutunu anlaması sınırlıdır. Kimi yalın yönergeleri ya da el-kol devinimlerini anlayabilir. Kendi isteklerini ve duygularını, büyük ölçüde, sözel olmayan, simgesel olmayan iletişimle dışa vurur. Yakından tanıdığı aile bireyleriyle, bakım verenlerle ve tanıdık başkalarıyla ilişkilerinden zevk alır ve el-kol devinimleriyle ve duygusal dışavurumlarla toplumsal etkileşimleri başlatır ve yanıtlar. Eş zamanlı devinsel ve duyusal bozukluklar birçok toplumsal etkinliği engelleyebilir.	Kişi, günlük bakım, sağlık ve güvenlik gibi alanlarda, bu etkinliklerin bir bölümüne kendisi de katılabiliyor olsa da, bütün yönleriyle başkalarına bağımlıdır. Ağır bedensel özürlü olmayan kişiler, evde yemek masasını kurma gibi günlük işlere yardımcı olabilirler. Yüksek düzeyde süregiden bir destekle, nesnelere yalın birtakım eylemleri gerçekleştirerek işyerinde katılımda bulunabilirler. Eğlenme-dinlenme etkinlikleri, sözelimi, müzik dinleme, film izleme, yürüyüşe çıkma ya da su etkinliklerine katılmayı kapsayabilir, ancak bunların hepsi başkalarının desteğiyle yapılır. Eşzamanlı devinsel ve duyusal bozukluklar, evle, eğlenme-dinlenmeyle ve işle ilgili etkinliklere katılım için sıklıkla engel oluşturur(seyretme dışında). Önemsecek bir azınlığında uyumsuz davranışlar görülür.

1.4 Özel Gereksinimli Bireylerin Rehabilitasyon ve Eğitiminde Örnek Ülke Uygulamaları: Erken Çocukluk Dönemi Eğitimi

Bu dönemdeki bireylerin eğitimi ile ilgili dünyada yapılan çalışmalar incelendiğinde, ülkelerin gelişmişlik düzeyi ve sosyal refah devleti olması ile doğru orantılı bir şekilde nitelik ve hizmet kalitesi göze çarpmaktadır. Örneğin, özellikle sosyal refah devleti olarak bilinen İsveç, Norveç, Danimarka gibi ülkelerde 3-6 yaş özel eğitim hizmetleri her bireyin gereksinimine uygun çeşitlilikte olarak sağlanabilmektedir. Ayrıca gelişmiş devletler arasında yer alan tüm Batı Avrupa ülkelerinde, Amerika Birleşik Devletlerinde ve Japonya’da hem nitelik hem de nicelik yönünden özel eğitim hizmetleri oldukça iyidir.

İsmi geçen tüm bu ülkelerde aşağıdaki noktalarda hizmetler verilmektedir.

- Özel gereksinimlilerle ilgili yasal düzenlemeler
- Özel gereksinimliliğin önlenmesi ile ilgili çalışmalar
- Özel gereksinimli bireylerin erken tanınması ve değerlendirilmesi
- Özel gereksinimli bireylerin erken eğitimi
- Özel gereksinimli bireylerin normal tipik gelişim sergileyen akranları ile aynı okullara ve topluma kaynaştırılması

İrlanda’da 4 yaş altı özel gereksinimli bireyler, eğitim sistemi içinde önemli bir hedef gruptur. Sağlık çalışanları ve/veya gönüllü kişiler önemli derecede engelli olan bireylere çocuk eğitim ve gelişim merkezlerinde hizmet vermekte ve genellikle özel gereksinimliler konusunda eğitilmiş öğretmen bakıcı ve klinik direktörler tarafından yürütülmektedir. Bu merkezlerde çoğu kez oyun terapistleri de çalışmaktadır.

Almanya’da özel gereksinimli bireylerden hem zihinsel hem bedensel engeli olanlarda 8 yıllık Eğitim Modeli: Alman eğitim sisteminde sorunları özel gereksinimli alanı ne olursa olsun her bireyin 12 yaşına kadar okula devam etme zorunluluğu vardır. 1-4’üncü sınıflar temel sınıflardır. 5-6’ıncı sınıflar oryantasyon sınıflarıdır. 7-10’uncu sınıflar için hangi okullara yönlendirileceğine karar verilir. En başarılı olanlar Gymnasium’a, orta düzeydekiler Hauptschule’ye, başarı düzeyi düşük olanlar ise Realschule’ye gönderilir.

Gymnasium'a veya Hauptschule'ye devam edenler oradan üniversiteye gitme şansı elde eder. Realschule'ye gidenler ise oradan meslek liselerine yönlendirilirler. Bu bireylerin eğitimi Sonderschule'lerde yapılır. Psikolog, özel eğitimci, doktor, öğretmen, okul müdürü, okul psikoloğu, sağlık bakanlığından bir temsilci, öğrenciyi kabul edecek okulun bir temsilcisi, o güne kadar kendisiyle ilgilenen terapisti (varsa fizyoterapisti), okul aile birliğinden bir temsilciden oluşan bir ekip ailenin kararıyla bireye test uygular. Bu test sonucunda bireyin hangi okula gideceğine karar verilir. Sonderschule'ye devam eden bu bireylere de mesleki eğitimden yararlanma olanakları sağlanmıştır.

ABD'de özel gereksinimli bireylerin eğitimi ve özel gereksinim yasası 1970'lerin başında, birkaç eyalette bu bireylerin aileleri, çocuklarının eğitimlerini sağlayabilmek için davalar açmaya başlamışlardır. EAHCA, (Education For All Handicapped Children Act) (Engelli çocuklar için eğitim yasası) 1976'da yürürlüğe girdiğinde Amerikan kongresi tarafından tespit edilen sayıya göre Amerika'da 8 milyondan fazla özel gereksinimli birey bulunmaktaydı. Bu bireylerin yarısı kendilerine uygun bir eğitimden yararlanamıyordu. 1 milyonu ise hiçbir şekilde hiçbir şekilde eğitim olanağından faydalanamıyordu.

EAHCA eyaletleri, özel gereksinimli bireyleri en az bir kısıtlayıcı ortamda 21 yaşına kadar ücretsiz uygun bir özel eğitim almalarını, eğitim süreçleri boyunca onlara gerekli olabilecek hizmetlerden yararlanmalarını sağlamakla yükümlü kılmıştır.

EAHCA bir çok kez yenilenmiştir. Bunlardan biri özürülük terimlerindeki değişim. Örneğin; "handicap" engellilik kelimesi yerine "disability" özürülük kelimesinin kullanılması gibi düzenleme yapılmıştır. 1990 yılında ismi IDEA (The Individuals With Disabilities Education Act) şeklinde değişmiştir.

IDEA: IDEA engelli çocukların diğer çocuklar gibi, ücretsiz kamu eğitimi alma fırsatına sahip olmasını sağlamak için 1975 yılında kongre tarafından kabul edildi. Kanun yıllar boyunca birçok kez revize edilmiştir. En son değişiklikler Aralık

2004'te kongre tarafından kabul edildi. Gelişen ve değişen dünya koşullarında 2006 yılında; bebekler ve küçük çocuklar için kısım C, okul çağındaki çocuklar için kısım B olarak geliştirilmiş maddeleriyle Eylül 2011'de son şeklini aldı (<http://www.parentcenterhub.org/repository/idea/> 19.09.2015 14:07).

1.5 Zihinsel Açıdan Özel Gereksinimliliğe Yol Açan Nedenler

İlk çocukluk devresinde, fonksiyonellik bakımından davranışlarda küçümsenmeyecek şekilde ortalamanın altında kalan çocuk zeka özürülü olarak ele alınabilir (Lynch ve Simms 1988: 14). Zeka geriliğinin nedenleri sırasıyla;

1.5.1 Genetik Nedenler

Genetik nedenler anne ve babanın gen kromozomlarındaki bozukluk ve kromozomal değişiklik nedeniyle ortaya çıkan geriliklerdir. Down Sendromu bu konuda örnek gösterilebilir. Bunun yanında, anormal kromozom bölünmelerine yol açarak zihinsel geriliğe neden olan etkenler vardır. Bunlar annenin yaşı, hamilelik döneminde tedavi amacıyla veya herhangi bir nedenle X ışınlarına maruz kalma, hamilelik sırasında sarılık, asya gribi, kızamıkcık gibi hastalıklara yakalanma, hamileliğin ilk üç ayında bazı ilaçlar kullanma gibi etkenlerdir (Turan, 2004: 49).

Yukarıdaki nedenlerin dışında doğuştan metabolizma bozuklukları sonucu oluşan hastalıkların ortaya çıkardığı gerilikler vardır. Örneğin, Galaktase, Fenilketonuri vb.

Sağlıklı bireylerde alınan besin maddeleri metabolizma sürecinde vücutta belli bir sıra ve biçim içerisinde değişikliklere uğrar. Metabolizma sürecinin sağlıklı olarak işlememesi sonucu ortaya çıkan zehirli maddeler beyin gelişimini engellemektedir (Cirhinlioğlu, 2006: 160).

1.5.2 Çevresel Nedenler

Zihinsel geriliğe neden olan ve genetik olmayan nedenler olarak gösterilen çevresel nedenler doğum öncesi, doğum sırası veya doğum sonrası nedenlerdir (Turan, 2004: 49).

1.5.2.1 Doğum Öncesi Nedenler

Hamileliğin ilk üç ayında annenin rubella, sifiliz, toksoplazmozis, frengi, AIDS, gibi geçirdiği enfeksiyonlar ve hastalıklar, annenin hamilelik döneminde sakinleştirici amaçla kullandığı ilaçlar, nikotin, kafein içeren ilaç ve endüstriyel kimyasal maddeler, annenin radyasyona maruz kalması, beslenme bozuklukları, genetik bozukluklar ve kromozom sapmaları, metabolik hastalıklar, frajil x sendromu, baş-kafa oluşum bozuklukları (anensefali, mikrosefali, hidrosefali), zihinsel geriliğe neden olmaktadır. Bebeğin gelişimini negatif yönde etkileyen nedenler arasında kan uyuşmazlığı, annenin hamilelik döneminde kullandığı eroin, sigara ve alkolün de gösterebiliriz.

1.5.2.2 Doğum Sırası Nedenler

Düşük doğum ağırlığı, erken veya geç doğum ve zihinsel gerilik arasında doğrudan bir ilişki bulunmasa da bu bebeklerin hastalıklara ve enfeksiyonlara daha açık olduğu, dolayısı ile bu bebeklerde zihinsel gerilik görülme olasılığı daha yüksek olduğu yapılan araştırmalarla saptanmıştır. Zihinsel engelliliğin nedenleri arasında doğum sırasında beyin zedelenmesi, hipoksi ya da anoksi olarak ifade edilen oksijen yetersizliği, göbek kordonunun düğümlenmesi, aşırı derecede kısa ya da uzun doğum süresi ya da ayaktan gelme gibi doğum güçlükleri de yer almaktadır.

1.5.2.3 Doğum Sonrası Nedenler

Doğum sonrası nedenler arasında çocuğun geçirdiği kafa yaralanması ve zedelenmesi, beyin iltihabı ve zehirlenmeler, beyin tümörü, kaba beyin hastalığı, enfeksiyonlar, beslenme bozuklukları, yetersiz sağlık koşulları ve bakımı yer almaktadır (Çiftçi, 2007: 17).

1.6 Zihinsel Açıdan Özel Gereksinimli Bireylerin Sınıflandırılması

Amerikan Psikiyatri Birliği'nce DSM IV tanı ölçüleri el kitabı'nda yayınlanan "zihinsel engel" dört maddede gruplandırılmaktadır.

Tablo - 3 Zihinsel Engel Grupları

Hafif zihinsel engel
Zeka Bölümü 50-55 ile 70 arası
Orta derecede zihinsel engel
Zeka Bölümü 35-40 ile 50-55 arası
Ağır zihinsel engel
Zeka Bölümü 20-25 ile 35-40 arası
İleri derecede zihinsel engel
Zeka Bölümü 20-25'in altında

Kaynak: Çiftçi, 2007: 17

Özel gereksinimli bireyler çoğunlukla ağırlık derecelerine göre iki farklı şekilde sınıflandırılmaktadır. Bunlardan birincisi psikolojik sınıflandırma yaklaşımı, ikincisi eğitimsel sınıflandırma yaklaşımıdır. Psikolojik sınıflandırmaya aynı zamanda davranışsal sınıflandırma yaklaşımı da denir. Çünkü bu gruplar gösterilen davranışlara göre oluşturulmaktadır. Eğitimsel sınıflandırma yaklaşımında ise gruplar eğitim gereksinimlerine göre oluşturulmaktadır (Eripek, 1993: 12).

1.6.1 Psikolojik Sınıflandırma Sistemi

XX. yüzyılın ilk yarısında Lewis, Terman, Alfred Binet ve David Wechsler'in çalışmaları sonucunda zekânın değerlendirilmesi, bilişsel gelişimi açıklayan bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. Daha sonra Stanford-Binet ve Wechsler ölçekleri gibi standart ölçeklerle yapılan değerlendirme sonuçları zeka bölümü puanlarıyla ifade edilmeye başlanmıştır. Buna göre, normal dağılım eğrisinde göreceli olarak belirlenen normal sınırların altında kalanlar "zihinsel olarak" kabul edilmiştir (Eripek, 1993: 13).

1973 yılında AAMD'nin (Amerikan Zihinsel Gerilik Birliği) yaptığı gruplandırma kullanılarak çok ağır, ağır, orta ve hafif derecede zihinsel engelli grupların tipik özellikleri açıklanmaktadır.

1.6.1.1 Hafif Derecede Zihinsel Engelliler

Tipik zeka yaşları yaklaşık 8 yıl 6 ay ile 10 yıl 10 ay arasındadır. Bakıldığında akranlarına göre görünürde hiçbir farklılıkları yoktur. Bu nedenle çoğu kez okulun akademik beklentileriyle karşılaşana kadar farkına varılmazlar, çoğu “altı saat geri” kategorisinde yer alır.

Zihinsel İşlevler: Kişisel bakımını kendisi yapar fakat bazen bazı sağlık kurallarının hatırlatılmasına, kıyafet seçiminde veya alışverişinde yardıma ihtiyaç duyabilir.

Bedensel: Yaşadığı yerde kolayca lokasyon değiştirebilir fakat tek başına yardımsız olarak bir şehirden diğerine gidemez; bisiklet, paten gibi iyi bir eşgüdüm gerektiren araçları kullanabilir.

İletişim: Birleşik sözel kavramları iletişimde kullanabilir, günlük konuşmaları yapabilir ancak felsefi ve soyut kavramları tartışamaz. Basit bir anlatım dili kullanır, soyut ya da önemli günlük olayları yazamaz (Eripek, 1993: 14).

Sosyal: Çevresindekilerle yarışma ve işbirliği ilişkilerinde bulunur; bazı grup etkinliklerine özellikle yaratıcı ve sosyal amaçlı etkinliklere dahil olur ama beceri gerektiren uğraşı gruplarına katılamaz; arta kalan zamanları değerlendirme faaliyetlerinden hoşlanır (dans etme, Tv seyretme, satranç oynama gibi ancak briç oynamak, piyano çalmak gibi hız ve dikkat, karmaşık bir planlama ve organizasyonu gerektiren etkinliklerden hoşlanmazlar).

Ekonomik Etkinlikler: Alışveriş (satıcıya notsuz) ve para işlemini doğru olarak yapabilir fakat banka olanaklarından yararlanamaz, hayatını kazanabilir parayı ekonomik olarak kullanmada yardıma gereksinim duyar.

İş: Kolay yemekleri yapabilir, günlük ev işlerini (temizlik, toz alma, bulaşık ve çamaşır yıkama) yapabilir, yetişkin olarak yarı beceri ya da çok az beceri isteyen işlerde çalışabilir.

Kendini Yönetme: Kendi başına etkinlik yapabilir, dikkatini yaptığı iş üzerinde en az 15-20 dakika sağlıklı kullanır, işinde dürüsttür ve sorumluluk alır ama sorumluluk aldığı önemli görevlerde (sağlık bakımı, başkalarının bakımı, karmaşık iş etkinlikler) başka bir kişiden yardım isteyebilir.

1.6.1.2 Orta Derecede Zihinsel Engelliler

Zeka yaşları 6 yaş 1 ay ile 8 yaş 5 ay arasında yer almaktadır. Ağır derecede olmamakla beraber genellikle bedensel özür gösterirler.

Bağımsız İşlevler: Yemeğini yardım almadan yiyebilir, banyo yapar ve giyinir, uygun giysi seçebilir, kendisi ve başkaları için pratik yiyecekler hazırlayabilir, çamaşırlarını yıkayabilir, ütüleyebilir ve koruyabilir.

Bedensel: Vücudunu yeterince kontrol edebilir, kaba ve ufak kas eşgüdümü iyidir.

İletişim: Basit şekilde söyleşide bulunabilir; bileşik cümleler kurabilir, sözcükleri tanır, reklam spotlarını, cümleleri, işaretleri ve anlamlı basit metinleri okuyabilir (Eripek, 1993: 15).

Sosyal: Başka kişilerle işbirliği ya da yarışma ilişkilerine girebilir.

Ekonomik Etkinlikler: Yazılı bir nota gereksinim duymadan birkaç maddelik alışverişe gönderilebilir, basit alışverişleri yapar, parayı mümkün olduğunca doğru olarak sayar.

İş: Rutin, basit ev işlerini yapabilir (toz alma, temizlik, bulaşık yıkama, karıştırmayı gerektiren basit yiyecek ya da yemek hazırlama).

Kendini Yönetme: Etkinliklerin çoğunu kendisi başlatabilir, bir görev üzerinde 15-20 dakika (ya da daha çok) dikkatini toplayabilir, daha fazla sorumluluk almak isteyebilir.

1.6.1.3 Ağır Derecede Zihinsel Engelliler

Zeka yaşları yaklaşık 3 yaş 9 aydan 6 yaşa değin uzanır. Çoğunda sinirsel özür olup, çok ağır derecede zihinsel engellilere göre hareket etme becerisine sahip olma olasılıkları daha yüksektir. Sürekli bakım ve gözetime ihtiyaç duyarlar.

Bağımsız İşlevler: Yemekte çatal ve kaşığı uygun olarak kullanılır, ekmeğine yağ sürebilir (eti kesmede yardıma gereksinim duyar), elbiselerini giyebilir, elbiselerinin düğme ve fermuarlarını açıp kapatabilir, ayakkabısının bağını bağlayabilir, yetişkinin gözetiminde banyo yapar, tuvaletinin kendi başına yapabilir, elini yüzünü yardımsız yıkar.

Bedensel: Koşabilir, atlayabilir, sıçrayabilir, dans edebilir, patenle kayar, kayak yapar ya da ip atlar, merdiveni ayaklarını değiştirerek çıkabilir ve inebilir, topu atarak hedefi vurabilir.

İletişim: Birleşik cümlelerle iletişim kurabilir, konuşması çoğu zaman anlaşılır, “çünkü” ve “ancak” gibi sözcükleri içeren birleşik sözlü iletişimi anlar, sözcükleri ve işaretleri bilir fakat uzun düz yazıları okuyamaz.

Sosyal: Basit beden eğitimi oyunlarına ve grup etkinliklerine kendiliğinden katılabilir, aylarca ya da haftalarca süren arkadaşlıklar kurabilir.

Ekonomik Etkinlikler: Yazılı bir notla basit bir iş ya da alışverişe gönderebilir, paranın değerini bilir fakat nasıl kullanılacağını bilemez (Eripek, 1993: 16).

Kendini Yönetme: İş isteğinde bulunabilir, dikkatini bir görev üzerinde 10 dakika ve daha uzun süre tutabilir, güven kazanma girişiml

1.6.1.4 Çok Ağır Derecede Zihinsel Engelliler

Yetişkinlik çağında yaklaşık zekâ yaşları 3 yaş ya da daha aşağısı olmaktadır. Sinirsel özre sahip olma olasılıkları yüksektir. Birçoğu hareket edemez. Birden fazla engelleri vardır. Erken yaşlarda ölüm oranları yüksektir. Tümüyle gözetimi gerektirirler.

Bağımsız İşlevler: Yemekte kaşık ve çatal kullanabilir, kullanım sırasında masayı kirletebilir, elbiselerini giyer fakat ufak düğmeleri ve paltonun fermuarını kullanmada yardıma ihtiyaç duyar, yeterli bir düzeyde olmasa da ellerini yıkayabilir ve kurulayabilir, tuvaletini yapmayı kısmen öğrenir, bazen altına kaçırabilir.

Bedensel: Ayakları üzerinde sıçrayabilir veya atlayabilir, ayaklarını değiştirerek merdiven çıkabilir, üç tekerlekli bisikleti sürebilir; ağaca ya da halata tırmanabilir, folklor oynar, topu atabilir ve hedefi vurabilir.

İletişim: 300'den fazla kelimeyle konuşabilir ve dil bilgisi kurallarına uygun cümleler kurulabilir, iletişimde ihtiyaç duyulan birçok jest ve mimiği kullanabilir, emir ve sorulardan oluşan basit sözlü iletişimi anlar, “bunu masanın üzerine koy”, “nerede oturuyorsunuz?” gibi bazı konuşmaları anlaşılmaz olabilir, reklamı yapılan

kelimeleri ve işaretleri tanıyabilir, yalın bir dille başından geçen olayları anlatır (Eripek, 1993: 17).

1.7 Eğitsel Sınıflandırma Sistemi

Bu sistemde zihinsel engelli çocuklar eğitim ihtiyaçlarına göre sınıflandırılmaktadır. Zihinsel engelli çocukların neyi öğrenip neyi öğrenemeyecekleri, ne derecede öğrenecekleri sorularına cevap aranmaktadır. Bununla birlikte grupların oluşturulmasında psikolojik sınıflandırma sisteminde olduğu gibi yine zekâ bölümü puanları kullanılmaktadır. Fakat psikolojik sınıflandırmadan farklı olarak grupları birbirlerinden ayıran zekâ bölümü puanları esnek tutulmaktadır.

Zihinsel engelliler klasik eğitsel sınıflandırmalarda genellikle eğitilebilir, öğretilir, ağır ve çok ağır derecede zihinsel engelliler olarak üç gruba ayrılmaktadır.

1.7.1 Eğitilebilir Zihinsel Engelliler

Okul çağında akademik çalışmalarda eğitilebilir zihinsel engelli bireyler akranlarına göre gerilik gösterirler. Ortalama üçüncü ya da dördüncü sınıf seviyesinde akademik bilgi ve beceri kazanabilirler. Ancak bu seviyeye akranlarına göre daha ileri yaşlarda ulaşırlar. Temel akademik beceriler yanında özbakım becerileri de öğrenebilirler, yetişkinlik çağına geldiklerinde bütünüyle ya da kısmen geçimlerini sağlayabilecek bir iş becerisi edinebilirler.

1.7.2 Öğretilir Zihinsel Engelliler

Sıklıkla okul öncesi dönemlerde geriliklerinin farkına varılır (Eripek, 1993:17-18). Öğretilir zihinsel engelliler erişkinlik çağına geldiklerinde, sosyal uyum becerilerine ilişkin olarak ev, yatılı okul ya da korumalı işyerlerinde çalışarak üretime ve kendi geçimlerine katkıda bulunabilirler. Fakat yine de aile ve iş yaşamlarında başkalarının yardımına ihtiyaç duyabilirler.

1.7.3 Ağır ve Çok Ağır Derecede Zihinsel Engelliler

Gerilikleri doğuştan fark edilebilir durumdadırlar. Bazı basit özbakım becerilerini öğrenebilirler (en azından kısmen). Fakat yaşamları boyunca sürekli ve yoğun bakım ile yardıma ihtiyaç duyabilirler (Eripek, 1993: 19).

1.8 Özel Gereksinimli Bireylerin Özellikleri

Özel gereksinimli bireylerin özellikleri; kişilik özellikleri ve öğrenme özellikleri olmak üzere ikiye ayrılır.

1.8.1 Özel Gereksinimli Bireylerin Kişilik Özellikleri

Zihinsel engelli bireylerin her şeyin olağan, normal insanlara göre düzenlendiği yaşam içerisinde her fırsatta başkalarından farklı olduklarını hissetmektedirler. Toplum, hatta kendi ailesi tarafından daha sıklıkla reddedici tutum ve davranışlarla karşılaşmaktadırlar. Sonuçta zihinsel engellilerde kişilik bozukluklarına daha sıklıkla rastlanılmaktadır (Eripek, 1993: 100).

1.8.1.1 Aile ve Aile Eğitiminin Önemi

Çocuğun ailesi, doğduğu andan itibaren ilk sosyal çevresidir (Derici, 2015: 36). Hamilelik sürecinde, doğum sonrasında veya çocuğun yaşı ilerledikçe ortaya çıkan uyumsuzluk ile fark edilen engelli olması durumunda, aileler yoğun duygusal karışıklık yaşarlar. Doğan ya da doğacak olan çocuğunun engelli olduğunu öğrenen ailelerde büyük değişiklik meydana gelmekte, birçok aile ne yapacağını bilemez durumda korku ile sıkıntılar yaşamakta ve tepkiler vermektedir. Aile durumu ne kadar çabuk kabullenirse çocuğuyla olumlu ilişkiler kurma süreci de o kadar hızlı olmaktadır.

Özel gereksinimli bireye verilen eğitimin başarılı ve etkili olması, ev-okul gibi farklı ortamdaki yaklaşım ve davranışlar arasındaki tutarlılıklarla yakından ilgilidir. Okuldaki eğitim ilkelerinin ev yaşantısı ile uyulanması, eğitimcinin anne-babadan, anne-babanın da eğitimciden yararlanması şeklinde yapılan işbirliği, özel gereksinimli bireyin eğitiminin yalnız okulda ya da herhangi bir eğitim merkezinde değil, evde ve sosyal yaşantıda da devamlılık kazanmasına neden olacaktır. Ortak amaçlar doğrultusunda, doğal ortamdaki etkileşimler temel alınarak hazırlanacak

olan eğitim programları çocuk üzerinde daha etkili olacaktır. Bu durumda anne ve babaların çocuklarının eğitime destek olabilmeleri, ancak aile eğitimi uygulamaları ile sağlanabilir.

Ailelerin çocukların gelişimindeki sorumluluklarını kabul etmeleri ve eğitim programının uygulanmasında destek olmaları, hedeflenen amaçlara ulaşmak için büyük önem taşır. Fakat çocuğun eğitiminde kilit rol oynayan ailenin öğretme ile ilgili olan sorumluluğu tek başına yürütmesi beklenmemelidir. Aile ile eğitimci arasındaki birliktelik ne kadar planlı ve uzun sürerse anne-babalar ve çocuklar için o kadar yararlı ve etkili olacaktır.

Aile eğitiminin amacı, anne-babaları, anne-babalığın farklı yönleriyle ilgili bilinçlendirmek, bilgilendirmek ve beceri sahibi yapmak, anne-babaların eğitime katılmasının çocuğun gelişimi ile doğrudan ilişkili olduğunu, çocuğun akademik başarı gelişiminin uzun dönemde daha yüksek düzeye çıkabileceğini ve çocuğun dikkatinin, okula yönelik tutumlarının, benlik tasarımı olumlu şekilde arttırmaktadır (Derici, 2015: 37-38).

Aile eğitime yönelik Türkiye’de yapılan çalışmalar aile eğitiminin gerekliliğini kabul etse de kurumlaşmaların yaygın olmadığı ve aile eğitiminin kurumların yönetmeliklerinde hangi amaçla, kimler tarafından, nasıl yapılacağı net bir şekilde belirtilmediği gözlenmektedir (Derici, 2015: 40).

1.8.1.2 Tehdit Yapıları

Tehdit yapıları altında kaygı, başarısızlık beklentisi ve engellenme yapıları yer almaktadır. Duygusal bozuklukların yüksek oranda olması tüm bu tehdit unsurlarının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Zihinsel engelliler toplumda daha çok itici, kötü muamele ve reddedici tutumlarla karşılaşır. Zihinsel engellilerin tehdit yapıları günlük yaşamda karşılaştıkları veya doğrudan yaşadıkları tehlikeler onları daha sıklıkla başarısız kılar (Eripek, 1993: 103).

Kaygı: Genellikle sıkıntı, korku, üzüntü, acizlik, başarısızlık duygusu, sonucu bilememe ve yargılanma gibi bir ya da birden çok duyguyu içerebilir. Zihinsel engellilerde akademik başarı ile kaygı arasında ilişki arayan sınırlı sayıda araştırma vardır. Bir grup hafif derecede zihinsel engelli bireyler üzerinde yapılan araştırmada, yüksek akademik başarı ile düşük kaygı ve düşük başarı ile yüksek kaygı arasında ilişki bulunmuştur. Bununla birlikte, zihinsel engellilerde yüksek kaygının düşük başarıda temel etmen olarak ele alınmaması gerektiğini öne sürülebilir. Buna göre zihinsel engellilik durumunun belirlenmesinde çoğu kez zeka ölçeklerinin temel alındığı düşünülürse, zihinsel engelli birey iki kez cezalandırılmış olmaktadır. Çünkü ölçeceği alan birey yüksek kaygı düzeyi nedeniyle daha düşük zeka bölümü puanı almaktadır (Eripek, 1993: 103-105).

Başarısızlık Beklentisi: Zihinsel engelliler sınırlı zihinsel yetenekleri nedeniyle akranlarına göre, daha az başarı, daha çok başarısızlıkla karşılaşmaktadırlar. Özellikle normal sınıflara devam eden hafif derecede zihinsel engelli bireylerde bu durum daha belirgin olarak ortaya çıkmaktadır. Başarısızlık korkusu deneyimlerine göre, geçmişte yoğun başarısızlık yaşayan birey yeni bir görevle karşılaştığında başarısızlık beklentisi geliştirmektedir. Bu durumda gösterilen başarı, normal koşullarda, bireylerden beklenilenin hayli altında kalmaktadır. Üst üste gelen başarısızlıklar uzun sürede bireyin tüm yaşamını etkilemekte, bireyin kendini değersiz ve yetersiz hissetmesine neden olmaktadır. Sık sık başarısızlıkla karşılaşılması bireyi başarısızlıklar karşısında duyarsız hale getirmektedir. Bu yönüyle başarısız yaşantıların zihinsel engelli bireyleri normallere göre daha az etkilediği öne sürülmektedir (Eripek, 1993: 105).

1.8.2 Özel Gereksinimli Bireylerin Öğrenme Özellikleri

Öğrenme olayı incelendiğinde çeşitli süreçlerden oluştuğu görülmektedir. Bu süreçler, beklentiler, seçici dikkat, girdi düzenlemesi, kısa süreli bellek ve uzun süreli bellek olarak sınıflandırılmaktadır (Eripek, 1993: 89).

Beklentiler: Bireyin geçmişteki bir görev ya da duruma ilişkin yaşantıları, karşılaştığı benzer görev ya da durumlardaki yaklaşımını biçimlendirmektedir. Bu yaklaşıma beklenti adı verilmektedir. Özel gereksinimli bireyin bir göreve ilişkin

geçmişteki yaşanmışlıkları başarı ağırlıklı ise birey ileride benzer bir görevle karşılaştığında kendisinden başarı beklenmektedir. Birey bu beklenti içerisinde göreve olumlu yaklaşmakta, başarılı sonuç alana dek çaba göstermektedir. Zihinsel engelli bireyler genellikle geçmişte başarısız yaşantılarının yoğun olması nedeniyle daha sıklıkla başarısızlık beklentisi içerisinde olurlar. Bunun sonucu olarak ileride ortaya çıkabilecek başarısızlıkları önleyebilmek için kendilerine gerçekte başarabileceklerinin altında düşük hedef ve istekler seçmektedirler (Eripek, 1993: 89).

Seçici Dikkat: Bu süreç üç basamaktan oluşmaktadır.

- Uyarın alanın hızla gözden geçirilmesi
- İlişkili uyarınları ayırt etme
- İlişkili uyarınlar içerisinde dikkatin sürekli kılınması

Yapılan araştırmalarda normal ve zihinsel engelli bireylerden iki gruba renk, şekil, büyüklük gibi çeşitli özellikler yönünden birbirlerinden farklılık gösteren çeşitli uyarınlar verilmiş, bireylerden bunları verilen özelliklere, örneğin renk özelliğine göre ayırt etmeleri istenmiştir. Sonuçta zihinsel engelli bireylerin normaller kadar başarılı olmadıkları saptanmıştır. Sonuçlar analiz edildiğinde, zihinsel engellilerin verilen özellik üzerinde dikkatlerini yoğunlaştırmada normallere göre daha fazla deneme ve zamana gereksinim duydukları, bunu başardıklarında uyarınları doğru bir biçimde ayırt etmede normaller kadar başarılı oldukları belirlenmiştir. Ancak bu araştırma sonuçları hafif derecede zihinsel engelli bireyleri kapsayarak genellenemez (Eripek, 1993: 90).

1.9 Özel Gereksinimli Bireylerin Eğitimi

Özel gereksinimli bireylerin eğitimi için dünyada ve ülkemizde farklı birçok eğitim programları uygulanmaktadır. Engelli bireyler için uygulanan programlar aşağıdaki gibidir.

1.9.1 Öğretim Programları

Zihinsel engelli bireyler için hazırlanmış öğretim programları bireylere ne öğretileceğini, öğretim yapılacak beceri alanlarını, her alandaki becerilerin düzeyi ve

sırası ile her alandaki temel görevler ile aşamaları gösteren bir içerik olarak tanımlanabilir. Ağır ve hafif derecede zihin engelliler için hazırlanan programlar olmak üzere iki grupta incelenebilir. Ağır derecede zihin engelliler için hazırlanan programlar gelişimsel ve işlevsel programlar, hafif derecede zihin engelliler için hazırlanan programlar ise yaşam merkezli model, süreç öğretimi modeli ve akademik model olarak sınıflandırılabilir (Sucuoğlu, 2010: 233).

1.9.1.1 Ağır Derecede Zihin Engelliler İçin Öğretim Programları

Ağır derecedeki zihinsel engelli bireylerin öğretim programları genellikle gelişimsel ya da işlevsel programlar olarak gruplanır. Gelişimsel model, olağan gelişimin sırasını ve gelişim aşamalarında kazanılan becerileri temel alır. İşlevsel model ise becerilerin sergileneceği doğal ortamda öğretilen ve bireyin takvim yaşına uygun olan işlevsel becerilerini kapsamaktadır (Sucuoğlu, 2010: 233-235).

1.9.1.2 Hafif Derecede Zihin Engelliler İçin Öğretim Programları

Hafif derecedeki zihin engelli bireylerin öğretim programları, yaşam merkezli model, süreç öğretimi modeli ve akademik model olmak üzere üç'e ayrılır.

Yaşam merkezli model: Bu programda, yaşam faaliyetlerini sürdürmesi için gerekli olan pratik ve temel becerileri vurgulamalıdır. Bu model, iş sahibi olmak için gerekli olan meslek/iş becerilerini de kapsar.

Süreç öğretimi modeli: Bu program ile akademik beceriler veya diğer hedef becerilerin tek tek öğretilmesi yerine tüm becerilerin öğretimini kolaylaştıracak zihinsel süreçlerin öğretilmesi amaçlanmıştır.

Akademik model: Hafif derecede zihin engelli çocukların en fazla karşı karşıya kaldıkları modeldir. Matematik ve okuma gibi temel akademik becerilerin geliştirilmesi planlanan model genel eğitim programına oldukça yakındır. Uygulanan bu programların yanı sıra iş okullarında uygulanan iş ve meslek okulları programı da bulunmaktadır (Sucuoğlu, 2010: 235-236).

İKİNCİ BÖLÜM- RESİM DERSİNİN ZİHİNSEL ENGELLİ BİREYE KAZANDIRACAĞI DAVRANIŞLAR VE RESİMLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1 Çocuk Resimleri

Zihinsel engelli bireyin resim etkinliği onun karmaşık dünyasını açıklama biçimi onun zihinsel gelişiminin bir göstergesi olarak gösterilebilir. Bireylerin çizdiği bu resimler, göründüklerinden daha fazla şeyler ifade eder. Buna bağlı olarak resimler bu bireylerin gelişimlerinin, becerilerinin ve yetişkinlerle olan sorunlarının yansıması olarak görülür.

Zihinsel öğrenme yetersizliği olan bireyler için resim-iş çalışmaları duygusal açıdan rahatlatıcı, hoş vakit geçirmelerini sağlayan ve değişik el becerileri kazandıran uğraşlardır. Bireyler duygularını, düşüncelerini ve olaylara karşı tepkilerini resimle ifade etmeyi, konuşarak ifade etmekten daha kolay gerçekleştirebilirler (Turan, 2004: 68).

Zihinsel engelli bireyleri tanımada resmin aynı zamanda sözsüz dili oluşturması ve bu yolla anlatımın kolay olması, kişilik özellikleri ve yaşı nedeniyle sözlü iletişim kurmakta önemli bir teşhis aracı olmuştur.

Zihinsel engelli bireylerin resim değerlendirmesine başlamadan önce bireyin genel tutum ve davranışlarını, içinde yaşadığı psikolojik, sosyo-kültürel ve ekonomik durum, arkadaşlarıyla kardeşleriyle ilişkileri, okul ve aile içi ilişkileri, bireyin yaşını, cinsiyetini, ailede kaçınıcı birey olduğunu, varsa uyum ve davranış sorununun türünü, ailesinin genel özelliklerini, okul başarısını, birey hakkındaki genel izlenim ve görünüm, diğer önemli özellikleri de göz önünde bulundurulmalıdır. Zihinsel engelli bireylerin resimlerinde öngörü ve planlama eksikliği de görülür (Turan, 2004: 68).

2.2 Çocukluktan Gençliğe Çizgisel Gelişim Evreleri

Bireyin gelişiminde sanatsal üretimin ilk evresi, çizgilerle başlar. Çizgi-karalama ve keşfetmeler, yeni denemelerin genel bir evresini tanımlar. Çağlar boyunca çizgiler bütün sanatsal betimlemelerin temelini oluşturmuştur. Betimlemenin nasıl başladığını kabul eden ortak bir görüş, bireyin başlangıçta

kalemle ya da pastel boya ile planlanmamış motor aktivitelerin yan ürünleri olan (ileri-geri hareketlerle, dairesel yollarla ya da defalarca kâğıda kalemin ucu ile bastırarak vurmak gibi) ürünler ortaya çıkartmasıdır. Bireysel zekâ ve kişilik faktörlerinin yanı sıra, bireyin çevreyle olan etkileşimi ve günlük deneyimleri, onun çizgisini başka bir bireyin çizgisinden farklı kılan başlıca etmenlerdir (Ayhan, 2008: 55-56). Bireylerin gelişim özellikleri dikkate alındığında, sanatsal gelişim evreleri, buldukları yaşlardaki durumlarına göre beşe ayrılır:

2.2.1 Karalama Dönemi (2-4 Yaş)

Normal bir gelişim sürecini izleyen her çocuğun içgüdüsel olarak gerçekleştirdiği ilk eylemler belirsiz, rastgele, bilinçli olmayan, kontrolsüz karalamalar şeklindedir. Çevresindeki nesnelere fonksiyonelliğini 1,5 yaşından önce kavrayamaz. 1,5 yaşından itibaren çocuk nesnelere tanır, pastel boyanın çizmeye yaradığını anlar, kitaplardan gösterilen resimlere karşı ilgi duyar, boya ve fırça bulduğunda çekingen bir tavırla renkleri yan yana veya üst üste boyayabilir. Kas gelişimine paralel olarak yer, duvar, kapı pencere ve masalar üzerine eline geçirdiği boya veya kalemler ile düzensiz bir şekilde çizmeye başlar. Çizgiler tamamen, çocuğun o anki duygusal, mantıksal sürecin bir sonucu olarak ortaya çıkar. İlk çizgiler daha sonraları kontrol altına alınır ve daha çok bir amaca yönelik olarak ritmik bir karakter gösterir (Artut, 2004: 225-226).

Daha sonra, çizgilerini büyük dairesel şekillere çevirme eğilimine girer ve çizgilerini tarayıcı, dalgalı daha kalın veya ince olacak şekle dönüştürmeyi öğrenirler. Çocuklar, çizim yüzeyinde kollarını sık sık ileri geri hareket ettirerek bazen de resim yapılan yüzeyin dışına çıkarak gelişigüzel çizimler yaparlar. Zamanla, kollarının hareketleriyle yaptıkları çizimler arasındaki bağlantıyı keşfederler. Bu keşif, çocuklara özel bir keyif vermesiyle beraber belli çizgilerin tekrarlanması ve çizgilerini kontrol altına almalarıyla gelişir.

Çocukların tüm bu çizgisel aktiviteleri, kendi içinde farklı gelişim basamaklarını oluşturur. Bunlar:

İsimsiz karalamalar (Discorderly scribbling): Çizgiler gelişigüze'dir. Geniş kol hareketleri ile çizim yaparlar.

Kontrollü karalamalar (Controlled scribbling): Kontrollü çizgiler çocuklarda motor koordinasyonunun gelişmesiyle gerçekleşir. Yani çocuklar, kol hareketi ile çizgiler (en, boy, diyagonal, dairesel) arasındaki ilişkiyi keşfederler.

İsmlendirilen karalamalar (Naming of scribbling): Çocuklar, yaptıkları karalamaları bir nesne ya da obje olarak isimlendirmeye başlarlar (Aslında bu çizgiler hiçbir nesne veya objeye benzemez, onlar hala bir karalamadır). Bu, onların şekiller ile ilgili düşünmeye başladıklarına işaret eder. Çevrelerindeki yaşam ile ilişkilendirip, şekillerin yapılarını algırlar (Artut, 2004: 226).

2.2.2 Şema Öncesi Dönem (4-7 Yaş)

Çocuklar canlandırmak istedikleri nesne ya da kavramla düşünceleri arasında ilişki kurma kaygısını yaşamaya başladıklarından dolayı kendilerine özgü biçimler (bir insan tipi, bir ağaç tipi, bir kedi tipi) yaratmaya başlamıştır. Bu dönemde benzetme çabaları görülür ve oldukça tanınabilecek biçimler çizmeye başlarlar. Kendi duygu ve düşüncelerini ortaya koyacak girişimlerde bulunur. Tipik bir baş ve ayak çizgisini ortaya koyar ve yakın çevresinde ilişkin olduğu çok sayıda objeyi çizmeye başlar. Bu objeler kâğıt üzerinde gelişigüze yer alırlar (Açıkgöz, 2009: 13-14).

Yaş ile birlikte kaleme hâkimiyeti gelişir ve bu gelişim çizim kalitesini de etkiler. Bir süre sonra biçimler ve şekiller konulu olmaya başlar. Mekân içine de nesnelere yerleştirmesinde de ilerleme fark edilir. Detaylar artar, sayfanın değişik yerlerine dağıttığı figür ya da öğeler bir merkez çevresinde toplanmaya başlar ya da yer çizgisi dediğimiz daha alttaki çizgi üzerine daha anlamlı biçimde çizilir. Şema öncesi dönemde çizgiler önden olup yüzeysel görünümündedir. Son dönemlerde derinlik faktörünü algılayabilseler bile zihinsel ve beceri gelişim düzeyleri gereği algıladıklarını ve bildiklerini çizememektedirler (Açıkgöz, 2009: 14).

2.2.3 Şematik Dönem (7- 9 Yaş)

Bu dönem resimlerde ev, okul gibi konular işlenirken; okuma-yazmanın öğrenilmesiyle resme yazılar da eklenmiş olabilir. Bu dönemde çocuğa temel sanat

prensipleri (mekan, ışık-gölge, renk vs) öğretilmeli ve çocuğun bu dönemi desteklenerek karamsarlığının giderilmesine yardımcı olunmalıdır. Bu evrede vücudun çocuk için önemli olan parçaları abartılır. Önemsiz olanları ise hiç çizilmeyebilir. Figürlerinde cinsiyet etkeninden kaynaklanan farklılıkları görebiliriz.

Bu yaşlardaki çocuk, boşluktaki tüm nesnelere ve varlıkların birbirleriyle ilişki içinde olduğu sonucuna varmıştır. Bu dönem çocukların, kaslara hâkimiyetini arttır ve el becerisi yönünden daha ilerlediği gözlemlenir. İnsan gövdesinin bazı ayrıntıları, dişler, saçlar, parmaklar, ise bazen işlenir, bazen işlenmez. Bunların yanında üçgen, kare, çember, gibi şekiller hala kullanılmaktadır. Şematik dönemin özelliklerini aşağıdaki gibi özetleyebiliriz;

- Kendine özgü bir insan ve çevre resmi yapar.
- Tekrarlamayla elde edilen güven duygusu görülür.
- Geometrik çizgiler uygulanır.
- İnsan resmi, şema denilen, kişiliğe ve deneye dayanan, bir tekrar sonucu elde edilir.
- Vücudun önemli sayılan parçaları abartılır (Aşçıoğlu, 2012: 23-25).

2.2.4 Gerçekçilik (Gruplaşma) Dönemi (9-12 Yaş)

Ergenlik dönemine girmeye başlayan çocuk sürekli değişim içindedir. Buna paralel olarak sanat gelişimlerinde de farklılıklar oluşur. Somut yaklaşımlar baskın olduğu için gördükleri nesnelere ve figürlerin boyutlarına, oranlara, renklere, perspektife ve cins ayırımına dikkat eder, bunları gerçeğe en uygun şekilde yansıtmaya özen gösterirler. Bu dönemde yalnız çizgiler değil, konuşma, yazma oyun oynama gibi davranışlar da çizginin önüne geçer. Bu dönemde ayrıntılı çizgiler çizildiği ve daha gerçekçi bir yaklaşımda oldukları görülmektedir (Açıkgöz, 2009: 16).

2.2.5 Mantık Dönemi (12-14 Yaş)

Sanatsal gelişimin bu evresi “Gruplaşma Evresi”, “Biçimsel İşlemler Evresi”, “Baş Kaldırma Evresi” olarak çeşitli şekillerde adlandırılmıştır. Ruhsal ve fiziksel değişimler hızlı bir şekilde gelişmektedir. Küçük kaslar gelişir, kaslar arası uyum

devam etmektedir. Bedensel gelişimdeki bu hız öğrenme becerilerini de olumlu anlamda etkilemekte ve resimlerine yansımaktadır.

Çizgilerinde her türlü ayrıntıyı ve resimlerinde hareketi çok rahatlıkla verebilir. Bükülen kol, üzerinde giysi kıvrımlarının aldığı şekille daha belirgindir. Çocukların 12–14 yaşlarına kadar ki dönemde nesnelere orantılı, renklerin çok iyi ve gerçekte olduğu gibi kullanıldığı görülmektedir. Resimler perspektiftir. Yakın çevrede gördüğü objelerin orantılarını, boyutlarını ve derinliklerini çizgileriyle yansıtmaya çalışır (Açıkgöz, 2009: 17).

Özel gereksinimli bireylerde de engel tipi ve derecesi ne olursa olsun her birey keyifle sanat çalışmalarına katılabilir ve sanatsal üretme hazzını yaşayabilir. Sanatsal faaliyetler, özel gereksinimli bireylerin sosyal ve zihinsel gelişimini olumlu yönde desteklediği gibi bireyin kendi yeterliliğini fark edebilmesinde, daha olumlu benlik kavramı geliştirmesinde etkin rol oynayabilmektedir. Aynı zamanda sanatsal faaliyetler, el-göz koordinasyonunu ve motor becerilerini geliştirici bir çalışmadır. Örneğin boya kalemini düzgün şekilde tutma, makas kullanma gibi etkinlikler, küçük kas motor gelişiminin hâkimiyeti için önemlidir. Çevrede bulunan herhangi bir objeyi resimleyebilme, bireyin o çevreyi araştırmasını, tanımasını ve fikirler geliştirmesini içermektedir (Açıkgöz, 2009: 18).

Özel gereksinimli bireyler, diğer bireylere göre engellerinin türü ve derecesine bağlı olarak bütün gelişim alanlarında gecikme gösterebilmektedirler. Özellikle bilişsel yetenekler ve motor becerilerindeki gecikmelere paralel olarak çizgi becerilerinin gelişiminde de normal yaşlılarına göre gecikmeler görülebilmektedir. Farklı özelliklere sahip olsalar da aynı gelişim dönemindeki tipik gelişim sergileyen bireylerin çoğunlukla aynı özellikleri taşıdıkları bir gerçektir (Açıkgöz, 2009: 18).

Otizm Spektrum Bozukluğu Tanılı Bir Özel Gereksinimli Bireyin Sınırlı Alan Karalama / Boyama Çalışması Örneği

2.3 Çocuk Resmi Kuramları

Çocuk kâğıt üzerindeki görsel nesnenin doğadakinden çok farklı durabildiğinin gerçeğini kendiliğinden keşfeder ve anlar. Karalama hareketlerinden başlayarak, simgesel anlatıma doğru gelişen çocuk resimleri, algılama, görme, imge elde etme, hatırlama, depolama, düşünme ve çağrışım gibi bir dizi eylemden sonra ortaya çıkar. Çocuk önce algılama ve düşünme eyleminde rastgele bir izlenimle en ayrı öğeleri birbirinden kopuk parçalardan oluşan bir imgede birleştirir. Algıları geliştikçe hayvanların ayırt edici özelliklerini de ilave eder.

Çocuğun resimlerinde görülen soyutlama değildir. Onların algısal genellemeleri, dünyayı algılayış biçimlerinin imgelerine bağlıdır. Çocuğun ruhsal, bedensel, zihinsel ve toplumsal gelişimine paralel, çizgisel olarak da gelişir. Resimlerindeki farklılıklar, algıları güçlendikçe ve öğrenme arttıkça hissedilir. Resimlerdeki nesnelerin özelliklerine bağlı olarak çizimler gelişir (Buyurgan-Buyurgan, 2007: 34-35).

2.4 Çocuk Resimlerine Gelişimsel ve Ruhbilimsel Olarak Yaklaşımlar

Çocuk resimleri üzerine ilk araştırmalar, zekâ seviyesinin belirlenmesindeki kullanımıyla başlar. Goodenough, resim yapmanın belli yönlerinin çocuğun zekâ yaşıyla uyduğu ve dolayısıyla zekâ ölçümünde kullanılabileceği düşünülerek “Bir

İnsan Çiz” (DAM) testini geliştirir. DAM testi zekânın yanı sıra kişilik özelliklerini de ortaya çıkardığı düşünülür.

Piaget’in resim ve zihinsel gelişimle ilgili görüşleri, çocuk resmindeki gelişimci yaklaşımlarda etkilidir (Buyurgan-Buyurgan, 2007: 40). Çocuklukta zekânın gelişimi, büyük ölçüde çocuğun yaşına ve biyolojik olgunluğa bağlı olarak ilerler (Portakal, 2004: 13). Resim yapmanın çocuk için simgesel bir oyun olduğu ve bu oyunda ortaya koyduğu şey çocuğun düşünsel ve duygusal yaşamıyla ilgili imgelerdir.

Çocuk resimlerine ilk yıllardaki romantik yaklaşım giderek yerini incelemeye dayanan görüşe ve gözleme bırakır. Bu resimlerde çocuğun ruhsal ve akıl gelişiminin yanında kişiliğinin, en önemlisi yaratıcılığının izleri aranır (Buyurgan-Buyurgan, 2007: 40).

2.5 Çocuk Resimlerinde Simgeler

Çocukların resimlerinde görülen simgeler, onların işittikleri, gördükleri, bildikleri, duydukları, tattıkları, dokundukları, düşündükleri ve hakkında konuştuklarını benimsedikleri işaretlerdir. Bir simge çocuk için anlamlar, çağrışımlar ve duyumlarla doludur.

Simge, çocuğun çizgiler dünyasında kendini ifade etme şeklidir. Yaşantı ve deneyimleri arttıkça, algıları güçlendikçe simgeleri de gelişir, detaylar artmaya başlar. Simge çocuk tarafından algılama ile toplanan bir yaşantının imgesidir. Çocuk resimlerinde simgelerin oluşumu ve gelişimi bazı faktörlere bağlıdır:

- Çocuğun yaşı (bedensel, algısal, ruhsal gelişimi)
- Görsel uyarıcılar
- Okul, kültürel çevre, aile

Çocuğun ilk yıllarda simgeleri algılarına paralel olarak daha yalın olur. Küçük kas gücü daha gelişmemiştir. Yuvarlak ve yuvarlaktan çıkan kollar ve bacaklar

şeklinde bir insan oluşturabilir. Simgeleri, kas gücü geliştikçe, algısal gelişimi hızlandıkça, malzemeye hâkimiyeti arttıkça farklılaşır.

Çocuğun resimlerinde imgelerin gelişiminde ve oluşumunda en önemli faktörlerden biri de görsel uyarıcılardır. Belgeseller çocuğun hayvanların farklı özelliklerini fark edip bunu çizimlerine yansıtmasında olumlu olmuştur.

Küçük çocuğun resimlerindeki imgelerde, izlediği çizgi filmlerdeki ve ona okunan hikâyelerdeki kahramanları görmek mümkündür. Yapılan araştırmalarda kız çocuklarının en çok prensesleri, erkek çocuklarının da uçan, dövüşen ve daha hareketli kahramanları sevdikleri görülmüştür. Her çocuk ruhsal, algısal ve bedensel özelliklerine göre kahramanlarını simgeleştirir. Bu imgelerinde birtakım kişilik özelliklerini resimlerine yansıtır. Örneğin çocuk kendine güvensizse kesik çizgiler halinde yansıtabilir.

Çocuk kendi yaşadığı toplumun kültürel değerlerine göre şekil alır. Aile içinde belirli kurallarla büyütülür ve resimlerine kendi kültürünün izlerini yansıtır. Çocuk resimlerinde evrensel imgeleri de görmek mümkündür. Bu imgeler yaşları ilerledikçe ve algıları geliştikçe resimlerinde daha fazla yer alır. Belli dönemlerde çocukların şemaları birbirine benzer. Algıların gelişmesine paralel olarak bireysel ayrımsamaları ilave edilir. Aynı toplum içerisinde yaşayan çocukların bölgesel ve kültürel farklılıkları da resimlerine etki eder. Çocuk, şemalarına yaşadığı çevrenin maddi ve manevi değerlerini yansıtır (Buyurgan-Buyurgan, 2007: 43-46).

2.6 Zihinsel Geriliği Olan Çocukların Resimleri

Çocuğun yaratış-yetenek gücü ve anlamının ifadesi olarak ortaya çıkan resim etkinliği aynı zamanda zihinsel gelişimin bir göstergesidir. Birçok gelişim testi ve zekâ testinde resim olgunluğun simgesi olarak değerlendirilerek test ünitesi olarak kabul edilmiştir. Çocukların yaşları ilerledikçe ve olgunlaştıkça çizimlerinin gelişimine paralel olarak bu ölçümlerdeki puanlama testi de değişir. Çünkü zekâ ve motor gelişimine paralel olarak resimde de ilerleme söz konusudur. Bu gelişim

çocuğun dikkat, algı, ince ve kaba kas gelişimi, el-göz koordinasyonu gibi zihinsel-motor fonksiyonlarının gelişimi anlamına gelir.

Karalamalarla resme başlayan çocuktan, ilerleyen yaşa paralel olarak daha ayrıntılı ve anlamlı figürler çizmesi beklenir. Bu figürleri çizemiyorsa çocuğun kendi yaş düzeyinin altında bir etkinliği yaptığı görülür. Bu durumun sebebi gelişim sorunu olarak değerlendirilebilir. Kendi yaş düzeyindeki psiko-sosyal olgunluğa sahip olamayan ve akranlarının gerçekleştirdikleri bazı etkinlikleri başaramayan çocuk resim etkinliğinde bir üst aşamaya geçemez.

Zekâ düzeyi olan çocuğun resmi, planlama ve öngörü eksikliğini sergilemektedir. Çocuk mekâna vücudun sadece bir organını sığdırabilir. Zekâ düzeyi normal olan çocuğun resim yaparken aklına gelebilecek olan saç, ağız ve ayak gibi detayları zeka düzeyi düşük olan çocuk ihmal eder. Zekâ düzeyi düşük olan çocuk, resim çizeceği kâğıt yüzeyi ile insan figürünün nasıl bir ilişki içinde olacağını düşünmeden çizmeye başlar. Bu çocuk kendine göre kronolojik olarak daha küçük yaştaki çocuğa benzemez, bu fark bir derece farkı değil tür farkıdır (Yavuzer, 2013: 134).

2.7 Görsel Düzenleme Öğeleri (Tasarım Elemanları) ve İlkeleri

Uygulama çalışmalarında, tasarım ilke ve elemanları kullanılarak, önce görmeyi, sanatsal tekniklerle yaratıcılığı geliştirmeyi ve kendini ifade edebilmek hedeflenmelidir (Buyurgan-Buyurgan, 2012: 10). Tasarım ilkeleri bireylerin sanatsal çalışmaları hem tasarlamada hem de çözümlenme aşamasında yardımcı olmaktadır. Sanat eğitimi dersi içeriğinde yer alan “tasarım eleman ve prensiplerini” öğrenen birey çizgi, biçim, renk gibi görsel öğeleri kullanarak duygu ve düşüncelerini daha iyi ifade edebilecektir (Yazar-İşler, 2002: 158). Aşağıda tasarım elemanları ve ilkeleri alt maddeler halinde verilmiştir.

2.7.1 Tasarım Elemanları

Tasarım öğeleri, resimsel bir anlatım oluşturabilmek için kullanılan, nokta, çizgi, ışık-gölge, leke, doku/tekstür, renk, form, ölçü gibi teknik öğelerdir.

Nokta: Görsel tasarımda nokta, noktadan çok nokta etkisidir. Nokta, algılanabilen en küçük görsel birim, iki çizginin kesiştiği yer ve kalemin bıraktığı iz anlamlarına gelir. Görsel tasarımın ilk adımı, düzenleme ve tasarım kısmı nokta ile başlar. Daha sonra çizgiye, çizgi şekle, şekil forma dönüşür. Birçok görsel öge noktadan ortaya çıkar. Nokta ile ritim, renk, çizgisellik, yüzey, tezatlık ve oluşturula bilinirken, koyu- açık, doku, hareket, bütünlük, boşluk-doluluk ve derinlik etkisi verilebilir. Noktanın görsel tasarımda kullanım sayısı arttıkça etkileri de değişik olur. Örneğin noktanın uzaklaşıp yaklaşmasıyla, büyüüp küçülmesiyle, sıklaşıp seyrekleşmesiyle görsel hareketler oluşturulabilir (Özsoy ve Ayaydın, 2016: 18-33).

Çizgi: Bir noktanın başladığı yerden bittiği yere kadar izlediği yol 'dur. Çeşitli yollarla veya çizilerek oluşturulmuş hattır. Bir noktalar bütünüdür. Aynı zamanda çizgi en karmaşık görsel ifadenin ilk halidir. Görsel tasarımda en çok kullanılan ve kontrolü zor bir öğedir. Çizgi sınırsız çeşitlidir ve ilişkileri açısından sınıflandırılacak olursa; paralel, birbirini kesen, kalın-ince, uzun-kısa, düz-eğri, sürekli-kesik, hacimli-hacimsiz, canlı-ölü, dokulu-dokusuz, hareketli-hareketsiz, yaklaşan-uzaklaşan, sık-seyrek ve negatif-pozitif çizgilerdir (Özsoy ve Ayaydın, 2016: 38-46).

Işık-Gölge: Tasarımlarda iki boyutta (yüzeyde) cisimlere hacim, ışığın ton değeri ile verilir. Cisimlerin ışıklı bölgeleri aydınlık, beyaza yakın ton değerlerinde, ışısız bölgeleri karanlık, siyaha yakın koyu gri ton değerlerinde oluşturulur (Genç, 2012: 12-14).

Leke: Yüzey üzerinde algılanan farklı ton değeridir. Her rengin, bir leke değeri vardır. Her objenin bir rengi vardır ve açık-orta-koyu ton değerleri açısından bakıldığında, obje rengi genelde bu üç ton üzerindedir.

Doku/Tekstür: Maddenin kendi ve yüzey özelliklerinin, görme, dokunma ve hatta tat alma duyularıyla algılanmasıdır. Sert, yumuşak, kaygan, pürüzlü, tüylü, düz gibi örnekler verilebilir (Özol, 2012: 102).

Renk: Işığın cisimlere çarparak yansıyan ışınların gözümüzde oluşturduğu etkidir (Yılmaz, 2005: 34). Renk duygulara en çok hitap eden kişiyi en çok heyecanlandıran elemandır. Sıcak renkler kişide uyarıcı, soğuk renkler ise dinlendirici ve gevşetici etkiler bırakır. Renkler ile ışık arasında doğrudan bir ilişki vardır (Özsoy ve Ayaydın, 2016: 69). Renk ve psikoloji bölümünde detaylı bir şekilde anlatılmıştır.

Form: Nesnenin varlığını anlatır. Hacimli ve lekesele olan bütün biçimler kapsamı içindedir. Sınırları olan uzayda yer kaplayan her nesne formdur.

Ölçü: Bir niceliği, o nicelik için kabul edilmiş birimlerden diğerine göre oranlayarak değerlendirir. Ölçü ile oran-orantı ve perspektif birbiriyle ilişkilidir (Genç, 2012: 20-33).

Espas (Boşluk): Nesnelerin (objeler, yüzeyler, figürler, cisimler gibi) birbirleri arasındaki uzaklığıdır. Tasarımda boşluk, “boş kalan” gibi olumsuz anlamın aksine gerekli yerlerde kullanıldığında gözü dinlendirmesi açısından tasarımda önemli bir yer oluşturmaktadır. Espas aynı zamanda derinlik etkisi verir (Özsoy ve Ayaydın, 2016: 144-148).

Valör (Değer): Rengin tonunun koyuluk ve açıklık derecesidir. Tasarımdaki ışık-gölge düzenini belirler. Tasarımda ışık (aydınlık) verilmek istenen yere sıcak renkler kullanılırken, gölge (karanlık) gösterilmek istenen yere soğuk renkler kullanılabilir. Valör, hacim etkisi verir, tasarıma üç boyut kazandırır, derinlik hissi verir, tonlar arasındaki şiddeti belirler, leke düzenini oluşturur ve rengi zenginleştirir (Özsoy ve Ayaydın, 2016: 98-105).

Şekil: Nesnelerin iki boyutlu hali şekli oluşturur. Şekiller, geometrik, organik(doğal) ve serbest şekil olmak üzere üç’e ayrılır. Geometrik şekiller, belirli kurallara bağlı ve matematiksel ölçülerdir. Organik (doğal) şekiller, doğada bulunan ağaç, yaprak, böcek şekli gibi. Serbest şekiller ise doğada bulunmayan, düşünülerek ortaya konmuş şekillerdir (Özsoy ve Ayaydın, 2016: 110-118).

2.7.2 Görsel Tasarım İlkeleri

Sanatın öğeleri rastgele değil, bir takım ilkelere göre organize edilirler. Bu ilkeler, öğeler arasındaki ilişkilerin düzenlenmesini sağlar. Tasarım ilkeleri, denge, birlik (bütünlük), hareket/ahenk, oran-orantı, tekrar, uygunluk, zıtlık/kontrast, koram (görsel hiyerarşi), egemenlik, vurgu ve yön’dür.

Denge: Denge, görsel elemanların yüzey üzerindeki düzenli dağılımı ve bu elemanların kendi aralarındaki uyum ilişkisidir. Denge, simetrik, asimetric ve dairesel denge olmak üzere üç’e ayrılır. Simetrik denge, tasarım bir eksenle ikiye bölündüğünde her iki eksenindeki görsel elemanlar aynı ve/veya eksene aynı uzaklıktadır. Asimetric denge, tasarım ikiye bölündüğünde, bölünen eksenindeki görsel

elemanlar birbirinden farklı veya eksene farklı uzaklıktadır. Dairesel denge ise görsel elemanların bir merkeze göre eşit veya birbirini dengeleyecek şekilde dağılmasıdır. Simetrik ve asimetrik denge hayali bir çizgiye göre belirlenirken dairesel denge hayali bir noktaya göre belirlenir (Özsoy ve Ayaydın, 2016: 182-188).

Birlik (Bütünlük): Kompozisyonu oluşturan elemanlar arasındaki uyum, bütünlüğü ortaya koyar. Örneğin leke değerlerinin rastgele serpiştirilmesi, lekeler arasında kopukluğa ve dağınıklığa neden olur. Kompozisyondaki herhangi bir öğenin çeşidinin artırılması (sayısının değil) da birliği tehlikeye düşürebilir.

Hareket/Ahenk: Hareket, bir sanat yapıtındaki nesnelerin hareket hissi uyandıracak şekilde düzenlenmesidir. Ritim ise görsel bir hareket yaratmak için tekrarlanan öğelerin dikkatli düzenlenmesiyle meydana gelir. Tekrarlanan unsurların ve aralıklarının farklı düzenlenmesiyle yapıta hem farklı hareketler kazandırılır hem de değişik ritimler yaratılır.

Oran-orantı: Düzenleme elemanlarının bütünlüğe veya birbiriyle boyut veya ölçü açısından ilişkisine işaret eder. Resimlerde kullanılan küçük biçimlerin yarattığı yoğunluk ve kalabalığı orantılamak için bunlara karşı büyük biçimler ve renk alanları kullanılarak gözün dinlenmesi sağlanır (Yılmaz, 2005: 36-40).

Tekrar: Tasarımın bir bölümünde veya tamamında, birbirinin aynısı veya benzeri olan birim biçimin, eşit, artan ya da azalan aralıklarla, aralıksız, simetrik-asimetrik, eksende döndürerek, pozitif-negatif veya büyüyerek-küçülerek olarak yan yana getirilip sayısının artırılmasıyla elde edilen durumdur.

Uygunluk: Tasarımın bütününde, birbirine yaklaştırılan elemanlar, ölçü, biçim, doku, renk, yön veya aralıklarıyla birbirleri ile görsel bağlantı kuruyor ve algı bütünlüğünü bozmuyorlarsa birbirlerine uygundur.

Zıtlık/Kontrast: Tasarımda kullanılan görsel öğelerin nitelik, nicelik ve durumlarının birbirlerine göre aykırı olmasıdır. Birbiriyle ilişki kuramayan zıtlıklar, tasarım içinde görsel olarak bir canlılık oluşturur ve tasarımın bütünlüğü içinde algının sürekliliğini sağlamak için kullanılır (Genç, 2012: 3-6).

Koram (görsel hiyerarşi): İki zıt ucu kademelerle birbirine bağlayan köprüdür. Koramda hiç değişmeyen iki şey vardır. Bunlardan birincisi iki uç arasında zıtlık ikincisi ise uçlar arasında düzgün kademelenmedir. İki uç arasındaki farklılık hangi bakımlardan olursa olsun, daima iki uç arasında yer alan biçimler, bu

farklılığı azaltacak tarzda ve seriyi bozmayacak şekilde çok düzgün kademeler halinde geçiş sağlamalıdır (Genç, 2012: 6).

Egemenlik: Bir tasarımda kararlı bir dengenin bulunması için, tasarımın değişik bölümlerinin görsel algılamada meydana getirdiği kuvvetli ve zayıf enerji bölgeleri arasında bölgelerden bazılarının üstünlüğü ile sonuçlanması gerekir. Bu üstünlük egemenliktir. İster değer, ister doku, isterse renk ya da ölçü bakımından olsun, her türlü egemenlikte bir zıtlık bulunur. Böylece bir biçim ya da biçimler grubu diğerine hâkim olabilir ve onu baskısı altına alabilir (Genç, 2012: 7).

Vurgu: Tasarımda görsel olarak söylemek istenilen ve ana fikir vurguda saklıdır. Görsel tasarımda vurgu genellikle tasarımın merkezine yakın bir yerde ya da direkt merkezindedir. Vurgu, sanatçının izleyiciyi çekmek istediği ilgi merkezi, eserin en göze batan kısmı ve tasarımda ilk görünen noktadır (Özsoy ve Ayaydın, 2016: 196-199).

Yön: Bir tasarımda öğelerin grup ya da tek olarak belli bir iç-dış noktaya, zıt yönlere veya karışık yönlere doğru yönelişleri ile elde edilen hareket algısıdır (Genç, 2012: 20-33).

Armoni: Görsel tasarım eleman ve ilkelerin yerinde ve doğru bir şekilde kullanılarak düzen oluşturmasıdır. Armoni çeşitleri renk, nüans, kontrast, biçim, yön, şekil, üslup ve doku armonisi olmak üzere 8'e ayrılır. Komşu değerler, nesnelere yakın tarafları, aralıklar, cisimler arasındaki benzerlik ve renkler armoniyi oluştururlar (Özsoy ve Ayaydın, 2016: 214-221).

2.8 Renk ve Psikoloji

Renkler farkında olarak ya da olmaksızın hayatı ve seçimleri etkiler. Renklerin insanlar üzerinde oluşturduğu etki çok eski zamanlara dayanır. Renk tercihleri kişiden kişiye değişebilir. Fakat bu seçimlerin bilinçli mi yoksa bilinçdışı mı olduğu bireyler tarafından fark edilemeyebilir. Bazı renkler üzerine yapılan araştırmalarda bunun bilinçsiz bir tercih olmadığı; renklerin, sağlıktan karaktere kadar birçok alanda ayrı bir psikolojik etkisinin olduğu tespit edilmiştir (Çalışkan ve Kılıç, 2014: 69-70).

Toplumsal psikoloji açısından renkler, insanların yaşadıkları bölgenin bitki örtüsünü, iklimini, inanışlarını, gelenek ve göreneklerini etkiler. Sıcak iklimde

yaşayanların sıcak renkleri sevmeleri, kırmızı, turuncu, sarı gibi, soğuk bölgelerde yaşayanların ise daha çok soğuk renkleri tercih etmeleri beklenebilir. Örneğin Akdeniz ülkelerinde yaşayanların renk tercihleri daha çok pembeler, fuşyalar, kırmızılar ve turkuazlar olurken, kuzey bölgelerinde yaşayanların renk tercihleri daha çok haki yeşili, solgun maviler, kahve tonları, içinde gri barındıran soğuk ve durgun renkler olur.

Renklerin kullanımındaki farklılıkları, kişilerin inançları da etkilediği söylenir. Beyaz renk temizliğin, saflığın, yaşamın rengi iken uzak doğuda ölümün simgesidir. Siyah renk ruhsal çöküntünün, karamsarlığın, olumsuz duyguların ve ölümün rengi olarak birçok toplumda görülürken, uzak doğuda yeniden doğuşun simgesidir (Yılmaz, 1991: 11). Renklere tek tek bakarsak;

Kırmızı: Renkler içerisinde en şiddetli renktir. Heyecanı, coşkunluğu, enerjisi ve mücadeleci duygusunu ifade eder. Fiziksel olarak da sıcaklık vermektedir. Rengin farklı tonlarında farklı etkiler görülür. Açık tonları güven, sevgi ve teslimiyet duygularını uyandırır. Renge beyaz katıldığında pembeye doğru giden bu renk kırmızının tonları arasında en çok tercih edilendir. Bu sıcak renk Akdeniz ülkelerinde yaşayanların en çok tercih ettikleri renkler arasındadır (Yılmaz, 1991: 11).

Turuncu: Daha hareketli ve sıcaktır. Kahverengiye, toprak rengine dönmeye başlarsa renk ciddilik, düzgünlük, dayanıklılık ve metanet sembolüdür. İnsanın iç dünyasında hüznün ve pişmanlık duygusu yaratır (Tokgöz, 2010: 58). Rengin içindeki kırmızı daha ağır bastığında çocuklar tarafından sevilen neşeli ve arkadaş canlısı bir renk olur (Kaya, 2008: 28).

Sarı: Renkler içerisinde en ışıklı ve hareketli olanıdır. Mutluluk, sevinç, ferahlığı çağırırken, hastalık, mutsuzluk, zayıflık çağrışımları yaptığı da ileri sürülmektedir. Bu renk mental etkinlikleri arttırdığı ve insanı dirilttiği için çalışma amaçlı mekanlarda tercih edilir (Tokgöz, 2010: 59). Durham Üniversitesi psikologlarından Granger'in 1970'de yaptığı bir araştırmaya göre en çok nefret edilen renk sarıdır (Artut, 2004: 135).

Yeşil: Tazeliği, ferahlığı, dinginliği ve barışı yansıtır. Yeşilin tonları yansıttığı özellikleri değiştirmez. Yeşil tonları bize rahatlık ve huzur hissi verir. Manevi

duyguları öne çıkaran etkide bulunur. Örneğin, İslam dininin rengi yeşildir, türbeler yeşil renktedir bu da manevi duyguları öne çıkaran etkide bulunur.

Mavi: Düşünceli, içe dönük, durgun ve ruhani görünümlü bir renktir. Mavi, insanda temizlik, sükûnet ve dinlendirici bir etki yaratır. Aynı zamanda düşünme, karar verme ve yaratıcı fikirlerin doğmasına yardımcı olur. Koyu tonları keder, hüznün, hayal kırıklığı, umutsuzluk hissini verirken açık tonları ise daha olumlu hisler uyandırır (Tokgöz, 2010: 60).

Mor: Hastalık, sönmüş, hüznü bir yan vardır. Bu renk “melankolik karakterlidir. Hüznün ve keder ifade edebilir (Yılmaz, 1991: 53). Aynı zamanda ölümlle ilişkilendirilir (Kaya, 2008: 28).

Beyaz: Güzel, saf, temiz, olumlu, hafif ve neşelidir. Saflığı ve mahremiyeti simgelediği için birçok toplumda gelinliklerin rengi beyazdır (Tokgöz, 2010: 61).

Siyah: Renk değil renksizliktir. Tüm renklerin boyasal karışımıdır. Keder, sıkıntı, ölüm, korku, endişe ve matem rengidir.

Gri: Nötr bir yapıdadır. Tarafsız, iddiasız, alçakgönüllü bir renktir. Beyaza yakınsa neşeli, siyaha yakınsa hüznü olur (Tokgöz, 2010: 62-63).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM- UYGULAMA ÇALIŞMALARININ KOMPOZİSYON ANALİZİ

Aşağıda görsel düzenleme öğeleri (tasarım elemanları) dikkate alınarak, hafif mental retarde bireylerin resimlerinde kompozisyon analizi kataloglanmıştır. Konu seçimi olarak “çocuk ve çiçek” denildiğinde, uygulama yaptırılan hafif mental retarde (zihinsel engelli) bireylerin ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda, içinde yaşadığı psikolojik duruma bağlı olarak, hayal gücünün de etkisiyle istediği renkleri kullanarak 35X50 cm resim kâğıtlarına pastel boya ile uyguladığı resimler yer almaktadır. Bu çalışmaların analizi, kullanılan yöntem daha önceden oluşturulmuş analiz tabloları doldurularak, yapılmıştır.

3.1 Uygulama Katalogları

Tablo - 4 Katalog No 1

KATALOG NO 1	
Foto No	1
Çekildiği Tarih	01.03.2016
Çekildiği Yer	Antalya Özel Büyükşehir Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
Çalışmanın Kime Ait Olduğu	1 numaralı çocuk
Yaşı	16 yaş 1 ay
IQ Puanı	Belirtilmemiş
Tanısı	Hafif Menal Retarde
Eğitime Başladığı Yaşı	4-5
Rehabilitasyon Merkezine Gittiği Süre	3,5 yıl
Devlet Okuluna Gittiği Süre	5-10yıl
Çalışmanın Ölçüsü	35X50
Çalışmanın Tekniği	KÜPB
Kullanılan Çizgiler	Dik, yatay, kırık, eğik çizgilere benzeyen
Kullanılan Noktalar	Sık kullanımla birlikte, büyüyen ve küçülen noktalara benzeyen
Kullanılan Şekiller	Geometrik şekillerden daire, üçgen, yamuk, organik şekillerden insan, hayvan, bitki ve diğer şekillere benzeyen formlar
Kullanılan Leke Değerleri	Açık, orta, koyu leke değerlerine yakın
Kullanılan Renkler	Açık yeşil, açık mavi, turuncu, siyah, mor, kırmızı, pembe, sarı ve krem
Fon Rengi	Yok

Fotoğraf- 1

Fotoğraf- 1a Detay

Tablo - 5 Katalog No 2

KATALOG NO 2	
Foto No	2
Çekildiği Tarih	01.03.2016
Çekildiği Yer	Antalya Özel Büyükşehir Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
Çalışmanın Kime Ait Olduğu	2 numaralı çocuk
Yaşı	18 yaş
IQ Puanı	Belirtilmemiş
Tanısı	Hafif Menal Retarde
Eğitime Başladığı Yaşı	6-7
Rehabilitasyon Merkezine Gittiği Süre	1 yıldan az
Devlet Okuluna Gittiği Süre	5-10yıl
Çalışmanın Ölçüsü	35X50
Çalışmanın Tekniği	KÜPB
Kullanılan Çizgiler	Dik, yatay, kırık, eğik çizgilere benzeyen
Kullanılan Noktalar	Seyrek kullanımla birlikte küçülen noktalara benzeyen
Kullanılan Şekiller	Geometrik şekillerden daire, kare, dikdörtgen ve üçgen formlar, organik şekillerden insan ve diğer şekillere benzeyen formlar
Kullanılan Leke Değerleri	Açık, orta, koyu leke değerlerine yakın
Kullanılan Renkler	Siyah, açık mavi, koyu yeşil, pembe, krem ve kahverengi
Fon Rengi	Var

Fotoğraf- 2

Fotoğraf- 2a Detay

Tablo - 6 Katalog No 3

KATALOG NO 3	
Foto No	3
Çekildiği Tarih	01.03.2016
Çekildiği Yer	Antalya Özel Büyükşehir Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
Çalışmanın Kime Ait Olduğu	3 numaralı çocuk
Yaşı	17 yaş 11 ay
IQ Puanı	Belirtilmemiş
Tanısı	Hafif Menal Retarde
Eğitime Başladığı Yaşı	6-7
Rehabilitasyon Merkezine Gittiği Süre	1 yıldan az
Devlet Okuluna Gittiği Süre	5-10yıl
Çalışmanın Ölçüsü	35X50
Çalışmanın Tekniği	KÜPB
Kullanılan Çizgiler	Dik, yatay, kırık, eğik çizgilere benzeyen
Kullanılan Noktalar	Sık kullanımla birlikte, büyüyen ve küçülen noktalara benzeyen
Kullanılan Şekiller	Geometrik şekillerden daire, kare, dikdörtgen, üçgen, organik şekillerden insan, bitki ve diğer şekillere benzeyen formlar
Kullanılan Leke Değerleri	Açık, orta ve koyu leke değerlerine yakın
Kullanılan Renkler	Beyaz, sarı, turuncu, kırmızı, mor, açık mavi, koyu yeşil, pembe
Fon Rengi	Var

Fotoğraf- 3**Fotoğraf- 3a Detay**

Tablo - 7 Katalog No 4

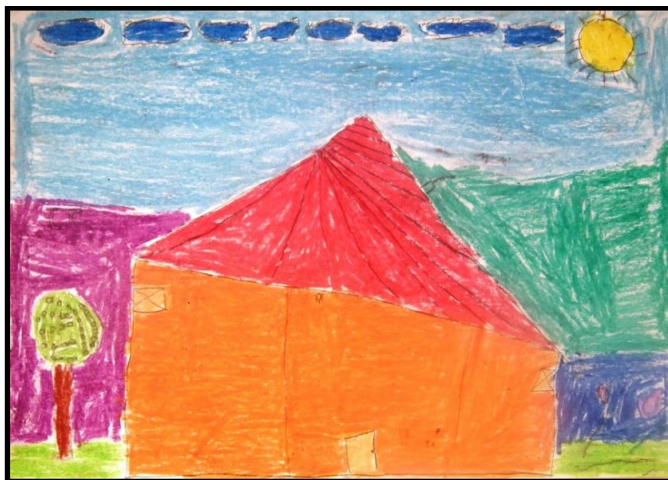
KATALOG NO 4	
Foto No	4
Çekildiği Tarih	01.03.2016
Çekildiği Yer	Antalya Özel Büyükşehir Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
Çalışmanın Kime Ait Olduğu	4 numaralı çocuk
Yaşı	22 yaş 8 ay
IQ Puanı	Belirtilmemiş
Tanısı	Hafif Menal Retarde
Eğitime Başladığı Yaşı	10 yaşından sonra
Rehabilitasyon Merkezine Gittiği Süre	1 yıldan az
Devlet Okuluna Gittiği Süre	5-10yıl
Çalışmanın Ölçüsü	35X50
Çalışmanın Tekniği	KÜPB
Kullanılan Çizgiler	Dik, kırık ve eğik çizgilere benzeyen
Kullanılan Noktalar	Yok
Kullanılan Şekiller	Geometrik şekillerden kare, dikdörtgen, üçgen, organik şekillerden insan, bitki ve diğer şekillere benzeyen formlar
Kullanılan Leke Değerleri	Açık, orta ve koyu leke değerlerine yakın
Kullanılan Renkler	Siyah, açık mavi, koyu yeşil, pembe, krem, kahverengi
Fon Rengi	Yok

Fotoğraf- 4**Fotoğraf- 4a Detay**

Tablo - 8 Katalog No 5

KATALOG NO 5	
Foto No	5
Çekildiği Tarih	01.03.2016
Çekildiği Yer	Antalya Özel Büyükşehir Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
Çalışmanın Kime Ait Olduğu	5 numaralı çocuk
Yaşı	15 yaş 8 ay
IQ Puanı	60-65
Tanısı	Hafif Menal Retarde
Eğitime Başladığı Yaşı	6-7
Rehabilitasyon Merkezine Gittiği Süre	1-2 yıl
Devlet Okuluna Gittiği Süre	5-10yıl
Çalışmanın Ölçüsü	35X50
Çalışmanın Tekniği	KÜPB
Kullanılan Çizgiler	Dik, yatay, eğik çizgilere yakın
Kullanılan Noktalar	Sık kullanımla birlikte büyüyen ve küçülen noktalara yakın
Kullanılan Şekiller	Geometrik şekillerden daire, kare, dikdörtgen, üçgen, yamuk görülürken organik şekillerden bitki, hayvan ve diğer şekillere benzeyen formlar
Kullanılan Leke Değerleri	Açık, orta ve koyu leke değerlerine yakın
Kullanılan Renkler	Siyah, sarı, turuncu, kırmızı, açık mavi, koyu mavi, açık yeşil, pembe, krem, kahverengi
Fon Rengi	Var

Fotoğraf- 5

Fotoğraf- 5a Detay

Tablo - 9 Katalog No 6

KATALOG NO 6	
Foto No	6
Çekildiği Tarih	01.03.2016
Çekildiği Yer	Antalya Özel Büyükşehir Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
Çalışmanın Kime Ait Olduğu	6 numaralı çocuk
Yaşı	20 yaş 11 ay
IQ Puanı	Belirtilmemiş
Tanısı	Hafif Menal Retarde
Eğitime Başladığı Yaşı	8-9
Rehabilitasyon Merkezine Gittiği Süre	1 yıldan az
Devlet Okuluna Gittiği Süre	5-10yıl
Çalışmanın Ölçüsü	35X50
Çalışmanın Tekniği	KÜPB
Kullanılan Çizgiler	Dik, yatay ve kırık çizgilere yakın
Kullanılan Noktalar	Yok
Kullanılan Şekiller	Geometrik şekillerden, daire, kare, dikdörtgen, üçgen, yamuk, organik şekillerden diğer şekillere benzeyen formlar
Kullanılan Leke Değerleri	Açık, orta, koyu leke değerlerine yakın
Kullanılan Renkler	Beyaz, siyah, sarı, turuncu, kırmızı, açık mavi, koyu mavi, krem, kahverengi
Fon Rengi	Yok

Fotoğraf- 6**Fotoğraf- 6a Detay**

Tablo - 10 Katalog No 7

KATALOG NO 7	
Foto No	7
Çekildiği Tarih	01.03.2016
Çekildiği Yer	Antalya Özel Büyükşehir Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
Çalışmanın Kime Ait Olduğu	7 numaralı çocuk
Yaşı	19 yaş 11 ay
IQ Puanı	55
Tanısı	Hafif Menal Retarde
Eğitime Başladığı Yaşı	8-9
Rehabilitasyon Merkezine Gittiği Süre	4-5 yıl
Devlet Okuluna Gittiği Süre	5-10yıl
Çalışmanın Ölçüsü	35X50
Çalışmanın Tekniği	KÜPB
Kullanılan Çizgiler	Dik, yatay, kırık ve eğik çizgilere yakın
Kullanılan Noktalar	Seyrek kullanımla birlikte, küçülen noktalara yakın
Kullanılan Şekiller	Geometrik şekillerden, daire, kare, dikdörtgen, üçgen, organik şekillerden bitki, hayvan ve diğer şekillere benzeyen formlar
Kullanılan Leke Değerleri	Açık, orta ve koyu leke değerlerine yakın
Kullanılan Renkler	Beyaz, siyah, sarı, turuncu, kırmızı, mor, açık mavi, koyu mavi, açık yeşil, koyu yeşil, pembe, krem, kahverengi
Fon Rengi	Var

Fotoğraf- 7

Fotoğraf- 7a Detay

Tablo - 11 Katalog No 8

KATALOG NO 8	
Foto No	8
Çekildiği Tarih	01.03.2016
Çekildiği Yer	Antalya Özel Büyükşehir Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
Çalışmanın Kime Ait Olduğu	8 numaralı çocuk
Yaşı	15 yaş 11 ay
IQ Puanı	Belirtilmemiş
Tanısı	Hafif Menal Retarde
Eğitime Başladığı Yaşı	5
Rehabilitasyon Merkezine Gittiği Süre	1 yıldan az
Devlet Okuluna Gittiği Süre	5-10yıl
Çalışmanın Ölçüsü	35X50
Çalışmanın Tekniği	KÜPB
Kullanılan Çizgiler	Dik, yatay, kırık ve eğik çizgilere benzeyen
Kullanılan Noktalar	Sık kullanımla birlikte, küçülen noktalara yakın
Kullanılan Şekiller	Geometrik şekillerden, daire, kare, dikdörtgen, üçgen, organik şekillerden bitki, hayvan ve diğer şekillere yakın formlar
Kullanılan Leke Değerleri	Açık, orta ve koyu leke değerlerine yakın
Kullanılan Renkler	Beyaz, siyah, sarı, turuncu, kırmızı, mor, açık mavi, koyu mavi, açık yeşil, koyu yeşil, pembe, krem, kahverengi
Fon Rengi	Var

Fotoğraf- 8

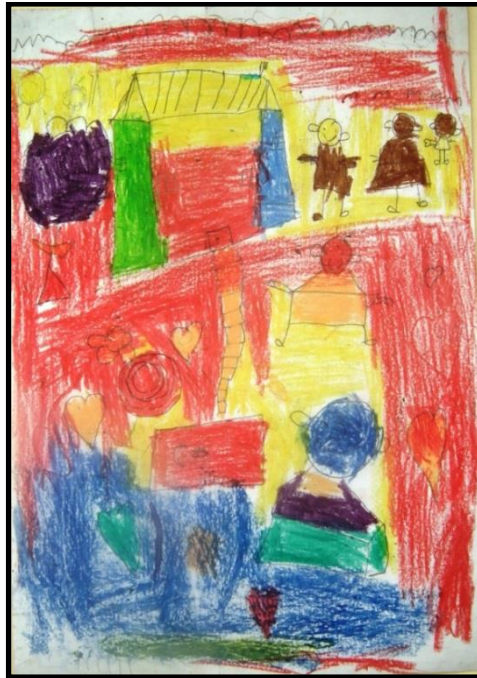
Fotoğraf- 8a Detay

Tablo - 12 Katalog No 9

KATALOG NO 9	
Foto No	9
Çekildiği Tarih	01.03.2016
Çekildiği Yer	Antalya Özel Büyükşehir Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
Çalışmanın Kime Ait Olduğu	9 numaralı çocuk
Yaşı	16 yaş 1 ay
IQ Puanı	50-55
Tanısı	Hafif Menal Retarde
Eğitime Başladığı Yaşı	6-7
Rehabilitasyon Merkezine Gittiği Süre	1-2 yıl
Devlet Okuluna Gittiği Süre	5-10yıl
Çalışmanın Ölçüsü	35X50
Çalışmanın Tekniği	KÜPB
Kullanılan Çizgiler	Dik, yatay, kırık ve eğik çizgilere benzeyen
Kullanılan Noktalar	Seyrek kullanımla birlikte, büyüyen ve küçülen noktalara yakın
Kullanılan Şekiller	Geometrik şekillerden, daire, kare, dikdörtgen, üçgen, organik şekillerden bitki, hayvan ve diğer şekillere benzeyen formlar
Kullanılan Leke Değerleri	Açık, orta ve koyu leke değerlerine yakın
Kullanılan Renkler	Beyaz, siyah, sarı, turuncu, kırmızı, mor, açık mavi, koyu mavi, açık yeşil, koyu yeşil, pembe, krem, kahverengi
Fon Rengi	Var

Fotoğraf- 9

Fotoğraf- 9a Detay

Tablo - 13 Katalog No 10

KATALOG NO 10	
Foto No	10
Çekildiği Tarih	01.03.2016
Çekildiği Yer	Antalya Özel Büyükşehir Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
Çalışmanın Kime Ait Olduğu	10 numaralı çocuk
Yaşı	15 yaş 11 ay
IQ Puanı	Belirtilmemiş
Tanısı	Hafif Menal Retarde
Eğitime Başladığı Yaşı	6-7
Rehabilitasyon Merkezine Gittiği Süre	1 yıldan az
Devlet Okuluna Gittiği Süre	5-10yıl
Çalışmanın Ölçüsü	35X50
Çalışmanın Tekniği	KÜPB
Kullanılan Çizgiler	Dik, yatay ve eğik çizgilere benzeyen
Kullanılan Noktalar	Sık kullanımla birlikte, büyüyen ve küçülen noktalara yakın
Kullanılan Şekiller	Geometrik şekillerden, daire, kare, dikdörtgen, yamuk, organik şekillerden insan, bitki, hayvan ve diğer şekillere benzeyen formlar
Kullanılan Leke Değerleri	Açık, orta ve koyu leke değerlerine yakın
Kullanılan Renkler	Beyaz, siyah, sarı, turuncu, kırmızı, açık mavi, koyu mavi, açık yeşil, koyu yeşil, pembe, kahverengi
Fon Rengi	Var

Fotoğraf- 10

Fotoğraf- 10a Detay

Tablo - 14 Katalog No 11

KATALOG NO 11	
Foto No	11
Çekildiği Tarih	01.03.2016
Çekildiği Yer	Antalya Özel Büyükşehir Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
Çalışmanın Kime Ait Olduğu	11 numaralı çocuk
Yaşı	16 yaş 6 ay
IQ Puanı	Belirtilmemiş
Tanısı	Hafif Menal Retarde
Eğitime Başladığı Yaşı	2-3
Rehabilitasyon Merkezine Gittiği Süre	1-2 yıl
Devlet Okuluna Gittiği Süre	5-10yıl
Çalışmanın Ölçüsü	35X50
Çalışmanın Tekniği	KÜPB
Kullanılan Çizgiler	Dik, yatay, kırık ve eğik çizgilere benzeyen
Kullanılan Noktalar	Sık kullanımla birlikte büyüyen ve küçülen noktalara yakın
Kullanılan Şekiller	Geometrik şekillerden, daire, kare, dikdörtgen yamuk, organik şekillerden insan, bitki, hayvan ve diğer şekillere benzeyen formlar
Kullanılan Leke Değerleri	Açık leke değerlerine yakın
Kullanılan Renkler	Krem
Fon Rengi	Yok

Fotoğraf- 11**Fotoğraf- 11a Detay**

Tablo - 15 Katalog No 12

KATALOG NO 12	
Foto No	12
Çekildiği Tarih	01.03.2016
Çekildiği Yer	Antalya Özel Büyükşehir Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
Çalışmanın Kime Ait Olduğu	12 numaralı çocuk
Yaşı	15 yaş 11 ay
IQ Puanı	55-60
Tanısı	Hafif Menal Retarde
Eğitime Başladığı Yaşı	6-7
Rehabilitasyon Merkezine Gittiği Süre	1 yıldan az
Devlet Okuluna Gittiği Süre	5-10yıl
Çalışmanın Ölçüsü	35X50
Çalışmanın Tekniği	KÜPB
Kullanılan Çizgiler	Dik, yatay, kırık ve eğik çizgilere benzeyen
Kullanılan Noktalar	Yok
Kullanılan Şekiller	Organik şekillerden bitki, hayvan ve diğer şekillere benzeyen formlar
Kullanılan Leke Değerleri	Koyu leke değerlerine yakın
Kullanılan Renkler	Sarı, turuncu, kırmızı, açık mavi, koyu mavi, açık yeşil, pembe
Fon Rengi	Var

Fotoğraf- 12**Fotoğraf- 12a Detay**

Tablo - 16 Katalog No 13

KATALOG NO 13	
Foto No	13
Çekildiği Tarih	01.03.2016
Çekildiği Yer	Antalya Özel Büyükşehir Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
Çalışmanın Kime Ait Olduğu	13 numaralı çocuk
Yaşı	19 yaş 8 ay
IQ Puanı	Belirtilmemiş
Tanısı	Hafif Menal Retarde
Eğitime Başladığı Yaşı	2 yaşından önce
Rehabilitasyon Merkezine Gittiği Süre	1-2 yıl
Devlet Okuluna Gittiği Süre	5-10yıl
Çalışmanın Ölçüsü	35X50
Çalışmanın Tekniği	KÜPB
Kullanılan Çizgiler	Dik, yatay, kırık ve eğik çizgilere benzeyen
Kullanılan Noktalar	Sık kullanımla birlikte büyüyen ve küçülen noktalara yakın
Kullanılan Şekiller	Geometrik şekillerden, daire, kare, dikdörtgen, üçgen formlar görülürken organik şekillerden insan, bitki ve diğer şekillere benzeyen formlar
Kullanılan Leke Değerleri	Açık ve orta leke değerlerine yakın
Kullanılan Renkler	Sarı, turuncu, mor, açık mavi, açık yeşil, pembe, kahverengi
Fon Rengi	Var

Fotoğraf- 13

Fotoğraf- 13a Detay

Tablo - 17 Katalog No 14

KATALOG NO 14	
Foto No	14
Çekildiği Tarih	01.03.2016
Çekildiği Yer	Antalya Özel Büyükşehir Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
Çalışmanın Kime Ait Olduğu	14 numaralı çocuk
Yaşı	19 yaş 10 ay
IQ Puanı	55-60
Tanısı	Hafif Menal Retarde
Eğitime Başladığı Yaşı	4-5
Rehabilitasyon Merkezine Gittiği Süre	1 yıldan az
Devlet Okuluna Gittiği Süre	5-10yıl
Çalışmanın Ölçüsü	35X50
Çalışmanın Tekniği	KÜPB
Kullanılan Çizgiler	Dik, yatay, kırık, eğik çizgilere yakın
Kullanılan Noktalar	Sık kullanımla birlikte büyüyen ve küçülen noktalara yakın
Kullanılan Şekiller	Geometrik şekillerden, daire, kare, üçgen, yamuk, organik şekillerden insan, bitki, hayvan ve diğer şekillere benzeyen formlar
Kullanılan Leke Değerleri	Açık, orta ve koyu leke değerlerine yakın
Kullanılan Renkler	Siyah, sarı, turuncu, kırmızı, mor, açık mavi, koyu mavi, açık yeşil, koyu yeşil, pembe, krem, kahverengi
Fon Rengi	Var

Fotoğraf- 14

Fotoğraf- 14a Detay

Tablo - 18 Katalog No 15

KATALOG NO 15	
Foto No	15
Çekildiği Tarih	01.03.2016
Çekildiği Yer	Antalya Özel Büyükşehir Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
Çalışmanın Kime Ait Olduğu	15 numaralı çocuk
Yaşı	15 yaş 3 ay
IQ Puanı	Belirtilmemiş
Tanısı	Hafif Menal Retarde
Eğitime Başladığı Yaşı	6-7
Rehabilitasyon Merkezine Gittiği Süre	1 yıldan az
Devlet Okuluna Gittiği Süre	5-10yıl
Çalışmanın Ölçüsü	35X50
Çalışmanın Tekniği	KÜPB
Kullanılan Çizgiler	Yatay, kırık ve eğik çizgilere benzeyen
Kullanılan Noktalar	Sık kullanımla birlikte büyüyen ve küçülen noktalara yakın
Kullanılan Şekiller	Geometrik şekillerden daire, kare, üçgen ve yamuk, organik şekillerden insan, bitki, hayvan ve diğer şekillere benzeyen formlar
Kullanılan Leke Değerleri	Açık, orta ve koyu leke değerlerine yakın
Kullanılan Renkler	Beyaz, siyah, sarı, turuncu, kırmızı, mor, açık mavi, koyu mavi, açık yeşil, koyu yeşil, pembe, krem, kahverengi
Fon Rengi	Var

Fotoğraf- 15

Fotoğraf- 15a Detay

Tablo - 19 Katalog No 16

KATALOG NO 16	
Foto No	16
Çekildiği Tarih	01.03.2016
Çekildiği Yer	Antalya Özel Büyükşehir Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
Çalışmanın Kime Ait Olduğu	16 numaralı çocuk
Yaşı	17 yaş 7 ay
IQ Puanı	Belirtilmemiş
Tanısı	Hafif Menal Retarde
Eğitime Başladığı Yaşı	10
Rehabilitasyon Merkezine Gittiği Süre	1 yıldan az
Devlet Okuluna Gittiği Süre	5-10yıl
Çalışmanın Ölçüsü	35X50
Çalışmanın Tekniği	KÜPB
Kullanılan Çizgiler	Dik, yatay, kırık ve eğik çizgilere benzeyen
Kullanılan Noktalar	Seyrek kullanımla birlikte küçülen noktalara yakın
Kullanılan Şekiller	Geometrik şekillerden, kare, dikdörtgen, üçgen organik şekillerden insan, bitki ve diğer şekillere benzeyen formlar
Kullanılan Leke Değerleri	Açık ve orta leke değerlerine yakın
Kullanılan Renkler	Beyaz, siyah, turuncu, mor, açık mavi, koyu mavi, koyu yeşil, pembe, krem, kahverengi
Fon Rengi	Var

Fotoğraf- 16**Fotoğraf- 16a Detay**

Tablo - 20 Katalog No 17

KATALOG NO 17	
Foto No	17
Çekildiği Tarih	01.03.2016
Çekildiği Yer	Antalya Özel Büyükşehir Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
Çalışmanın Kime Ait Olduğu	17 numaralı çocuk
Yaşı	14 yaş 9 ay
IQ Puanı	Belirtilmemiş
Tanısı	Hafif Menal Retarde
Eğitime Başladığı Yaşı	6-7
Rehabilitasyon Merkezine Gittiği Süre	3-4 yıl
Devlet Okuluna Gittiği Süre	5-10yıl
Çalışmanın Ölçüsü	35X50
Çalışmanın Tekniği	KÜPB
Kullanılan Çizgiler	Dik, yatay, kırık ve eğik çizgilere benzeyen
Kullanılan Noktalar	Sık kullanımla birlikte büyüyen ve küçülen noktalara yakın
Kullanılan Şekiller	Geometrik şekillerden, daire, kare, dikdörtgen, üçgen, yamuk, organik şekillerden bitki ve diğer şekillere benzeyen formlar
Kullanılan Leke Değerleri	Açık ve orta leke değerlerine yakın
Kullanılan Renkler	Sarı, turuncu, kırmızı, mor, açık mavi, koyu mavi, açık yeşil, pembe
Fon Rengi	Var

Fotoğraf- 17

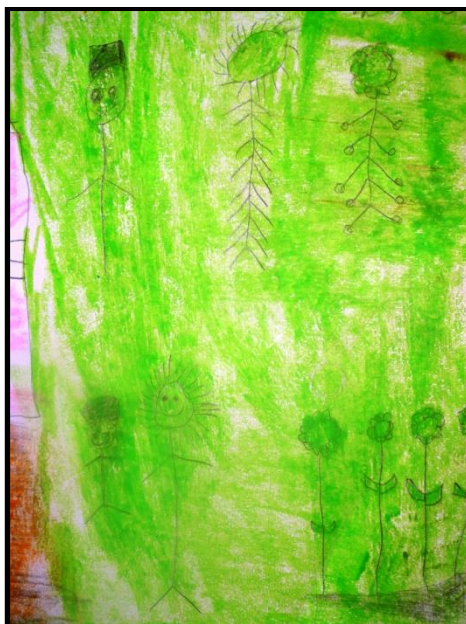

Fotoğraf- 17a Detay

Tablo - 21 Katalog No 18

KATALOG NO 18	
Foto No	18
Çekildiği Tarih	01.03.2016
Çekildiği Yer	Antalya Özel Büyükşehir Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
Çalışmanın Kime Ait Olduğu	18 numaralı çocuk
Yaşı	17 yaş 6 ay
IQ Puanı	75
Tanısı	Hafif Menal Retarde
Eğitime Başladığı Yaşı	8-9
Rehabilitasyon Merkezine Gittiği Süre	1 yıldan az
Devlet Okuluna Gittiği Süre	5-10yıl
Çalışmanın Ölçüsü	35X50
Çalışmanın Tekniği	KÜPB
Kullanılan Çizgiler	Yatay, kırık ve eğik çizgilere benzeyen
Kullanılan Noktalar	Sık kullanımla birlikte büyüyen ve küçülen noktalara yakın
Kullanılan Şekiller	Geometrik şekillerden, daire, kare, dikdörtgen, üçgen, yamuk, organik şekillerden insan, bitki ve diğer şekillere benzeyen formlar
Kullanılan Leke Değerleri	Açık ve orta leke değerlerine yakın
Kullanılan Renkler	Beyaz, sarı, turuncu, kırmızı, açık mavi, açık yeşil, pembe
Fon Rengi	Var

Fotoğraf- 18**Fotoğraf- 18a Detay**

Tablo - 22 Katalog No 19

KATALOG NO 19	
Foto No	19
Çekildiği Tarih	01.03.2016
Çekildiği Yer	Antalya Özel Büyükşehir Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
Çalışmanın Kime Ait Olduğu	19 numaralı çocuk
Yaşı	16 yaş 6 ay
IQ Puanı	70-74
Tanısı	Hafif Menal Retarde
Eğitime Başladığı Yaşı	6-7
Rehabilitasyon Merkezine Gittiği Süre	1-2 yıl
Devlet Okuluna Gittiği Süre	5-10yıl
Çalışmanın Ölçüsü	35X50
Çalışmanın Tekniği	KÜPB
Kullanılan Çizgiler	Dik, yatay ve eğik çizgilere benzeyen
Kullanılan Noktalar	Sık kullanımla birlikte büyüyen ve küçülen noktalara yakın
Kullanılan Şekiller	Geometrik şekillerden, daire, kare, dikdörtgen, üçgen, yamuk, organik şekillerden insan, bitki ve diğer şekillere benzeyen formlar
Kullanılan Leke Değerleri	Açık, orta ve koyu leke değerlerine yakın
Kullanılan Renkler	Beyaz, siyah, sarı, turuncu, kırmızı, mor, açık mavi, koyu mavi, açık yeşil, koyu yeşil, pembe, krem, kahverengi
Fon Rengi	Yok

Fotoğraf- 19

Fotoğraf- 19a Detay

Tablo - 23 Katalog No 20

KATALOG NO 20	
Foto No	20
Çekildiği Tarih	01.03.2016
Çekildiği Yer	Antalya Özel Büyükşehir Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
Çalışmanın Kime Ait Olduğu	20 numaralı çocuk
Yaşı	15 yaş 8 ay
IQ Puanı	65-70
Tanısı	Hafif Menal Retarde
Eğitime Başladığı Yaşı	6-7
Rehabilitasyon Merkezine Gittiği Süre	1-2 yıl
Devlet Okuluna Gittiği Süre	5-10yıl
Çalışmanın Ölçüsü	35X50
Çalışmanın Tekniği	KÜPB
Kullanılan Çizgiler	Dik, yatay, kırık ve eğik çizgilere benzeyen
Kullanılan Noktalar	Seyrek kullanımla birlikte küçülen noktalara yakın
Kullanılan Şekiller	Geometrik şekillerden, daire, kare, üçgen, yamuk, organik şekillerden insan, bitki ve diğer şekillere benzeyen formlar
Kullanılan Leke Değerleri	Açık, orta ve koyu leke değerlerine yakın
Kullanılan Renkler	Siyah, sarı, kırmızı, mor, açık mavi, koyu mavi, açık yeşil, koyu yeşil, pembe, krem, kahverengi
Fon Rengi	Var

Fotoğraf- 20

Fotoğraf- 20a Detay

Tablo - 24 Katalog No 21

KATALOG NO 21	
Foto No	21
Çekildiği Tarih	01.03.2016
Çekildiği Yer	Antalya Özel Büyükşehir Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
Çalışmanın Kime Ait Olduğu	21 numaralı çocuk
Yaşı	18 yaş 9 ay
IQ Puanı	57-64
Tanısı	Hafif Menal Retarde
Eğitime Başladığı Yaşı	10
Rehabilitasyon Merkezine Gittiği Süre	1 yıldan az
Devlet Okuluna Gittiği Süre	5-10yıl
Çalışmanın Ölçüsü	35X50
Çalışmanın Tekniği	KÜPB
Kullanılan Çizgiler	Dik, yatay ve eğik çizgilere benzeyen
Kullanılan Noktalar	Seyrek kullanımla birlikte küçülen noktalara yakın
Kullanılan Şekiller	Geometrik şekillerden, kare, dikdörtgen, yamuk organik şekillerden insan, bitki ve diğer şekillere benzeyen formlar
Kullanılan Leke Değerleri	Açık, orta ve koyu leke değerlerine yakın
Kullanılan Renkler	Siyah, sarı, kırmızı, mor, açık mavi, koyu mavi, açık yeşil, koyu yeşil, pembe, krem, kahverengi
Fon Rengi	Var

Fotoğraf- 21**Fotoğraf- 21a Detay**

Tablo - 25 Katalog No 22

KATALOG NO 22	
Foto No	22
Çekildiği Tarih	01.03.2016
Çekildiği Yer	Antalya Özel Büyükşehir Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
Çalışmanın Kime Ait Olduğu	22 numaralı çocuk
Yaşı	18 yaş 5 ay
IQ Puanı	60-65
Tanısı	Hafif Menal Retarde
Eğitime Başladığı Yaşı	8-9
Rehabilitasyon Merkezine Gittiği Süre	1-2 yıl
Devlet Okuluna Gittiği Süre	5-10yıl
Çalışmanın Ölçüsü	35X50
Çalışmanın Tekniği	KÜPB
Kullanılan Çizgiler	Dik, yatay ve eğik çizgilere benzeyen
Kullanılan Noktalar	Seyrek kullanımla birlikte küçülen noktalara yakın
Kullanılan Şekiller	Geometrik şekillerden, kare, dikdörtgen ve yamuk, organik şekillerden insan, bitki ve diğer şekillere benzeyen formlar
Kullanılan Leke Değerleri	Açık, orta ve koyu leke değerlerine yakın
Kullanılan Renkler	Siyah, sarı, kırmızı, mor, açık mavi, koyu mavi, açık yeşil, koyu yeşil, pembe, krem, kahverengi
Fon Rengi	Var

Fotoğraf- 22

Fotoğraf- 22a Detay

Tablo - 26 Katalog No 23

KATALOG NO 23	
Foto No	23
Çekildiği Tarih	01.03.2016
Çekildiği Yer	Antalya Özel Büyükşehir Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
Çalışmanın Kime Ait Olduğu	23 numaralı çocuk
Yaşı	16 yaş 6 ay
IQ Puanı	60-65
Tanısı	Hafif Menal Retarde
Eğitime Başladığı Yaşı	6-7
Rehabilitasyon Merkezine Gittiği Süre	4-5
Devlet Okuluna Gittiği Süre	5-10yıl
Çalışmanın Ölçüsü	35X50
Çalışmanın Tekniği	KÜPB
Kullanılan Çizgiler	Dik, yatay, kırık ve eğik çizgilere benzeyen
Kullanılan Noktalar	Sık kullanımla birlikte büyüyen ve küçülen noktalara yakın
Kullanılan Şekiller	Geometrik şekillerden, daire, kare, dikdörtgen, üçgen, yamuk, organik şekillerden insan, bitki, hayvan ve diğer şekillere benzeyen formlar
Kullanılan Leke Değerleri	Açık, orta ve koyu leke değerlerine yakın
Kullanılan Renkler	Beyaz, siyah, sarı, turuncu, kırmızı, mor, açık mavi, koyu mavi, açık yeşil, koyu yeşil, pembe, krem, kahverengi
Fon Rengi	Var

Fotoğraf- 23

Fotoğraf- 23a Detay

Tablo - 27 Katalog No 24

KATALOG NO 24	
Foto No	24
Çekildiği Tarih	01.03.2016
Çekildiği Yer	Antalya Özel Büyükşehir Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
Çalışmanın Kime Ait Olduğu	24 numaralı çocuk
Yaşı	15 yaş 11 ay
IQ Puanı	60-65
Tanısı	Hafif Menal Retarde
Eğitime Başladığı Yaşı	6-7
Rehabilitasyon Merkezine Gittiği Süre	1-2 yıl
Devlet Okuluna Gittiği Süre	5-10yıl
Çalışmanın Ölçüsü	35X50
Çalışmanın Tekniği	KÜPB
Kullanılan Çizgiler	Dik, yatay, kırık ve eğik çizgilere benzeyen
Kullanılan Noktalar	Seyrek kullanımla birlikte küçülen noktalara yakın
Kullanılan Şekiller	Geometrik şekillerden, kare, dikdörtgen, üçgen, yamuk formlar, organik şekillerden bitki, hayvan ve diğer şekillere benzeyen formlar
Kullanılan Leke Değerleri	Açık, orta ve koyu leke değerlerine yakın
Kullanılan Renkler	Beyaz, siyah, sarı, turuncu, kırmızı, mor, açık mavi, koyu mavi, açık yeşil, koyu yeşil, pembe, krem, kahverengi
Fon Rengi	Var

Fotoğraf- 24

Fotoğraf- 24a Detay

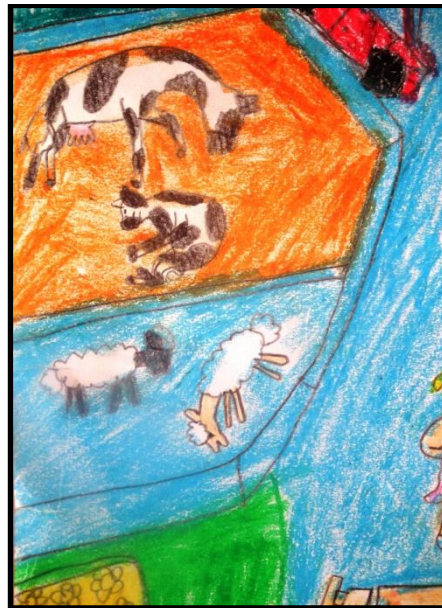
Tablo - 28 Katalog No 25

KATALOG NO 25	
Foto No	25
Çekildiği Tarih	01.03.2016
Çekildiği Yer	Antalya Özel Büyükşehir Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
Çalışmanın Kime Ait Olduğu	25 numaralı çocuk
Yaşı	22 yaş 2 ay
IQ Puanı	65-75
Tanısı	Hafif Menal Retarde
Eğitime Başladığı Yaşı	10
Rehabilitasyon Merkezine Gittiği Süre	1-2 yıl
Devlet Okuluna Gittiği Süre	5-10yıl
Çalışmanın Ölçüsü	35X50
Çalışmanın Tekniği	KÜPB
Kullanılan Çizgiler	Dik, yatay ve eğik çizgilere benzeyen
Kullanılan Noktalar	Seyrek kullanımla birlikte küçülen noktalara yakın
Kullanılan Şekiller	Geometrik şekillerden, daire, kare, dikdörtgen, üçgen, yamuk formlar görülürken organik şekillerden bitki, hayvan ve diğer şekillere benzeyen formlar
Kullanılan Leke Değerleri	Açık, orta ve koyu leke değerlerine yakın
Kullanılan Renkler	Beyaz, siyah, sarı, turuncu, kırmızı, mor, açık mavi, koyu mavi, koyu yeşil, pembe, krem, kahverengi
Fon Rengi	Var

Fotoğraf- 25

Fotoğraf- 25a Detay

Tablo - 29 Katalog No 26

KATALOG NO 26	
Foto No	26
Çekildiği Tarih	01.03.2016
Çekildiği Yer	Antalya Özel Büyükşehir Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
Çalışmanın Kime Ait Olduğu	26 numaralı çocuk
Yaşı	18
IQ Puanı	Belirtilmemiş
Tanısı	Hafif Menal Retarde
Eğitime Başladığı Yaşı	2 yaşından önce
Rehabilitasyon Merkezine Gittiği Süre	4-5
Devlet Okuluna Gittiği Süre	5-10yıl
Çalışmanın Ölçüsü	35X50
Çalışmanın Tekniği	KÜPB
Kullanılan Çizgiler	Dik, yatay, kırık ve eğik çizgilere benzeyen
Kullanılan Noktalar	Sık kullanımla birlikte büyüyen ve küçülen noktalara yakın
Kullanılan Şekiller	Geometrik şekillerden, daire, kare, dikdörtgen, üçgen, yamuk, organik şekillerden insan, bitki, hayvan ve diğer şekillere benzeyen formlar
Kullanılan Leke Değerleri	Açık, orta ve koyu leke değerlerine yakın
Kullanılan Renkler	Beyaz, siyah, sarı, turuncu, kırmızı, mor, açık mavi, koyu mavi, açık yeşil, koyu yeşil, pembe, krem, kahverengi
Fon Rengi	Var

Fotoğraf- 26

Fotoğraf- 26a Detay

Fotoğraf- 26b Detay

Tablo - 30 Katalog No 27

KATALOG NO 27	
Foto No	27
Çekildiği Tarih	01.03.2016
Çekildiği Yer	Antalya Özel Büyükşehir Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
Çalışmanın Kime Ait Olduğu	27 numaralı çocuk
Yaşı	17 yaş 6 ay
IQ Puanı	45-50
Tanısı	Hafif Menal Retarde
Eğitime Başladığı Yaşı	6-7
Rehabilitasyon Merkezine Gittiği Süre	1 yıldan az
Devlet Okuluna Gittiği Süre	5-10yıl
Çalışmanın Ölçüsü	35X50
Çalışmanın Tekniği	KÜPB
Kullanılan Çizgiler	Dik, yatay, kırık ve eğik çizgilere benzeyen
Kullanılan Noktalar	Seyrek kullanımla birlikte küçülen noktalara yakın
Kullanılan Şekiller	Geometrik şekillerden, daire, kare, dikdörtgen, üçgen, organik şekillerden insan, bitki, hayvan ve diğer şekillere benzeyen formlar
Kullanılan Leke Değerleri	Açık, orta ve koyu leke değerlerine yakın
Kullanılan Renkler	Siyah, sarı, turuncu, kırmızı, mor, açık mavi, koyu mavi, açık yeşil, koyu yeşil, pembe, krem, kahverengi
Fon Rengi	Var

Fotoğraf- 27**Fotoğraf- 27a Detay**

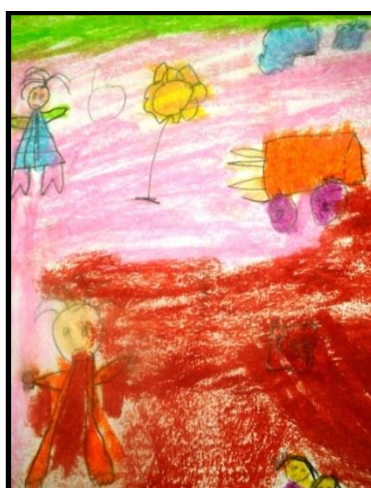
Tablo - 31 Katalog No 28

KATALOG NO 28	
Foto No	28
Çekildiği Tarih	01.03.2016
Çekildiği Yer	Antalya Özel Büyükşehir Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
Çalışmanın Kime Ait Olduğu	28 numaralı çocuk
Yaşı	18 yaş 4 ay
IQ Puanı	Belirtilmemiş
Tanısı	Hafif Menal Retarde
Eğitime Başladığı Yaşı	10 yaşından sonra
Rehabilitasyon Merkezine Gittiği Süre	2-3
Devlet Okuluna Gittiği Süre	5-10yıl
Çalışmanın Ölçüsü	35X50
Çalışmanın Tekniği	KÜPB
Kullanılan Çizgiler	Dik, yatay, kırık ve eğik çizgilere benzeyen
Kullanılan Noktalar	Seyrek kullanımla birlikte küçülen noktalara yakın
Kullanılan Şekiller	Geometrik şekillerden, daire, kare, üçgen, organik şekillerden insan, bitki, hayvan ve diğer şekillere benzeyen formlar
Kullanılan Leke Değerleri	Açık, orta ve koyu leke değerlerine yakın
Kullanılan Renkler	Beyaz, siyah, sarı, turuncu, kırmızı, açık mavi, koyu mavi, açık yeşil, koyu yeşil, pembe, krem, kahverengi
Fon Rengi	Var

Fotoğraf- 28**Fotoğraf- 28a Detay****Fotoğraf- 28b Detay**

Tablo - 32 Katalog No 29

KATALOG NO 29	
Foto No	29
Çekildiği Tarih	01.03.2016
Çekildiği Yer	Antalya Özel Büyükşehir Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
Çalışmanın Kime Ait Olduğu	29 numaralı çocuk
Yaşı	17 yaş 2 ay
IQ Puanı	Belirtilmemiş
Tanısı	Hafif Menal Retarde
Eğitime Başladığı Yaşı	6-7
Rehabilitasyon Merkezine Gittiği Süre	1-2
Devlet Okuluna Gittiği Süre	5-10yıl
Çalışmanın Ölçüsü	35X50
Çalışmanın Tekniği	KÜPB
Kullanılan Çizgiler	Dik, yatay, kırık ve eğik çizgilere benzeyen
Kullanılan Noktalar	Sık kullanımla birlikte büyüyen ve küçülen noktalara yakın
Kullanılan Şekiller	Geometrik şekillerden, daire, kare, üçgen, yamuk, organik şekillerden insan, bitki, hayvan ve diğer şekillere benzeyen formlar
Kullanılan Leke Değerleri	Açık, orta ve koyu leke değerlerine yakın
Kullanılan Renkler	Beyaz, siyah, sarı, turuncu, açık mavi, koyu mavi, açık yeşil, pembe, krem, kahverengi
Fon Rengi	Var

Fotoğraf- 29**Fotoğraf- 29a Detay****Fotoğraf- 29b Detay**

Tablo - 33 Katalog No 30

KATALOG NO 30	
Foto No	30
Çekildiği Tarih	01.03.2016
Çekildiği Yer	Antalya Özel Büyükşehir Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
Çalışmanın Kime Ait Olduğu	30 numaralı çocuk
Yaşı	19 yaş 8 ay
IQ Puanı	65-70
Tanısı	Hafif Menal Retarde
Eğitime Başladığı Yaşı	8-9
Rehabilitasyon Merkezine Gittiği Süre	1-2
Devlet Okuluna Gittiği Süre	5-10yıl
Çalışmanın Ölçüsü	35X50
Çalışmanın Tekniği	KÜPB
Kullanılan Çizgiler	Dik, yatay, kırık ve eğik çizgilere benzeyen
Kullanılan Noktalar	Sık kullanımla birlikte büyüyen ve küçülen noktalara yakın
Kullanılan Şekiller	Geometrik şekillerden, daire, kare, üçgen, organik şekillerden insan, bitki, hayvan ve diğer şekillere benzeyen formlar
Kullanılan Leke Değerleri	Açık, orta ve koyu leke değerlerine yakın
Kullanılan Renkler	Beyaz, siyah, sarı, turuncu, açık mavi, koyu mavi, açık yeşil, pembe, krem, kahverengi
Fon Rengi	Var

Fotoğraf- 30

Fotoğraf- 30a Detay

Tablo - 34 Katalog No 31

KATALOG NO 31	
Foto No	31
Çekildiği Tarih	01.03.2016
Çekildiği Yer	Antalya Özel Büyükşehir Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
Çalışmanın Kime Ait Olduğu	31 numaralı çocuk
Yaşı	16 yaş 2 ay
IQ Puanı	57-64
Tanısı	Hafif Menal Retarde
Eğitime Başladığı Yaşı	6-7
Rehabilitasyon Merkezine Gittiği Süre	1-2 yıl
Devlet Okuluna Gittiği Süre	5-10yıl
Çalışmanın Ölçüsü	35X50
Çalışmanın Tekniği	KÜPB
Kullanılan Çizgiler	Dik, yatay, kırık ve eğik çizgilere benzeyen
Kullanılan Noktalar	Sık kullanımla birlikte büyüyen ve küçülen noktalara yakın
Kullanılan Şekiller	Geometrik şekillerden, daire, kare, üçgen, organik şekillerden insan, bitki ve diğer şekillere benzeyen formlar
Kullanılan Leke Değerleri	Açık, orta ve koyu leke değerlerine yakın
Kullanılan Renkler	Siyah, sarı, turuncu, kırmızı, mor, açık mavi, açık yeşil, koyu yeşil, pembe, krem, kahverengi
Fon Rengi	Var

Fotoğraf- 31

Fotoğraf- 31a Detay

Tablo - 35 Katalog No 32

KATALOG NO 32	
Foto No	32
Çekildiği Tarih	01.03.2016
Çekildiği Yer	Antalya Özel Büyükşehir Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
Çalışmanın Kime Ait Olduğu	32 numaralı çocuk
Yaşı	17 yaş 5 ay
IQ Puanı	Belirtilmemiş
Tanısı	Hafif Menal Retarde
Eğitime Başladığı Yaşı	10
Rehabilitasyon Merkezine Gittiği Süre	1-2 yıl
Devlet Okuluna Gittiği Süre	5-10yıl
Çalışmanın Ölçüsü	35X50
Çalışmanın Tekniği	KÜPB
Kullanılan Çizgiler	Dik, yatay, kırık ve eğik çizgilere benzeyen
Kullanılan Noktalar	Sık kullanımla birlikte büyüyen ve küçülen noktalara yakın
Kullanılan Şekiller	Geometrik şekillerden, daire, kare, üçgen, yamuk, organik şekillerden insan, bitki, hayvan ve diğer şekillere benzeyen formlar
Kullanılan Leke Değerleri	Açık, orta ve koyu leke değerlerine yakın
Kullanılan Renkler	Sarı, kırmızı, mor, açık mavi, koyu mavi, açık yeşil, koyu yeşil, pembe, krem, kahverengi
Fon Rengi	Var

Fotoğraf- 32

Fotoğraf- 32a Detay

Fotoğraf- 32b Detay

Tablo - 36 Katalog No 33

KATALOG NO 33	
Foto No	33
Çekildiği Tarih	01.03.2016
Çekildiği Yer	Antalya Özel Büyükşehir Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
Çalışmanın Kime Ait Olduğu	33 numaralı çocuk
Yaşı	16
IQ Puanı	75-79
Tanısı	Hafif Menal Retarde
Eğitime Başladığı Yaşı	8-9
Rehabilitasyon Merkezine Gittiği Süre	1-2 yıl
Devlet Okuluna Gittiği Süre	5-10yıl
Çalışmanın Ölçüsü	35X50
Çalışmanın Tekniği	KÜPB
Kullanılan Çizgiler	Dik, yatay, kırık ve eğik çizgilere benzeyen
Kullanılan Noktalar	Seyrek kullanımla birlikte büyüyen ve küçülen noktalara yakın
Kullanılan Şekiller	Geometrik şekillerden, daire, kare, üçgen, organik şekillerden insan, bitki ve diğer şekillere
Kullanılan Leke Değerleri	Açık ve koyu leke değerlerine yakın
Kullanılan Renkler	Beyaz, sarı, turuncu, kırmızı, mor, açık mavi, açık yeşil, koyu yeşil, pembe, krem, kahverengi
Fon Rengi	Yok

Fotoğraf- 33

Fotoğraf- 33a Detay

Tablo - 37 Katalog No 34

KATALOG NO 34	
Foto No	34
Çekildiği Tarih	01.03.2016
Çekildiği Yer	Antalya Özel Büyükşehir Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
Çalışmanın Kime Ait Olduğu	34 numaralı çocuk
Yaşı	16 yaş 11 ay
IQ Puanı	60-65
Tanısı	Hafif Menal Retarde
Eğitime Başladığı Yaşı	6-7
Rehabilitasyon Merkezine Gittiği Süre	1 yıldan az
Devlet Okuluna Gittiği Süre	5-10yıl
Çalışmanın Ölçüsü	35X50
Çalışmanın Tekniği	KÜPB
Kullanılan Çizgiler	Dik, yatay, kırık ve eğik çizgilere benzeyen
Kullanılan Noktalar	Seyrek kullanımla birlikte büyüyen ve küçülen noktalara yakın
Kullanılan Şekiller	Geometrik şekillerden, daire, kare, dikdörtgen, üçgen, organik şekillerden insan, bitki, hayvan ve diğer şekillere benzeyen formlar
Kullanılan Leke Değerleri	Açık, orta ve koyu leke değerlerine yakın
Kullanılan Renkler	Siyah, sarı, turuncu, kırmızı, mor, açık mavi, açık yeşil, koyu yeşil, kahverengi
Fon Rengi	Var

Fotoğraf- 34

Fotoğraf- 34a Detay

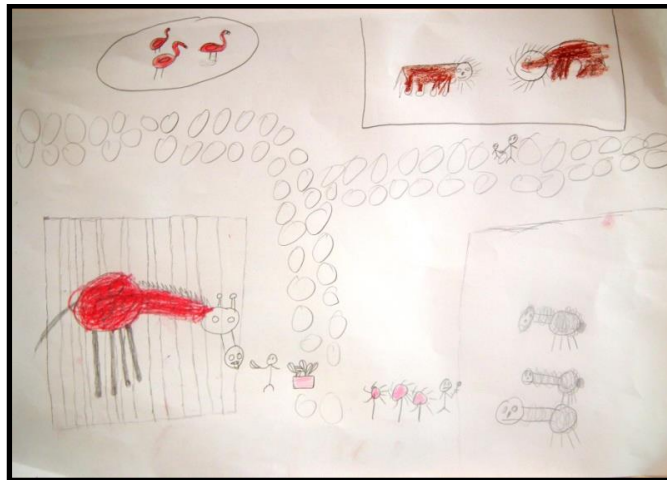

Tablo - 38 Katalog No 35

KATALOG NO 35	
Foto No	35
Çekildiği Tarih	01.03.2016
Çekildiği Yer	Antalya Özel Büyükşehir Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
Çalışmanın Kime Ait Olduğu	35 numaralı çocuk
Yaşı	15 yaş 10 ay
IQ Puanı	55-60
Tanısı	Hafif Menal Retarde
Eğitime Başladığı Yaşı	8-9
Rehabilitasyon Merkezine Gittiği Süre	1-2 yıl
Devlet Okuluna Gittiği Süre	5-10yıl
Çalışmanın Ölçüsü	35X50
Çalışmanın Tekniği	KÜPB
Kullanılan Çizgiler	Dik, yatay, kırık ve eğik çizgilere benzeyen
Kullanılan Noktalar	Sık kullanımla birlikte büyüyen ve küçülen noktalara yakın
Kullanılan Şekiller	Geometrik şekillerden, daire, kare, dikdörtgen, yamuk, organik şekillerden insan, bitki, hayvan ve diğer şekillere benzeyen formlar
Kullanılan Leke Değerleri	Orta ve koyu leke değerlerine yakın
Kullanılan Renkler	Kırmızı, pembe, kahverengi
Fon Rengi	Yok

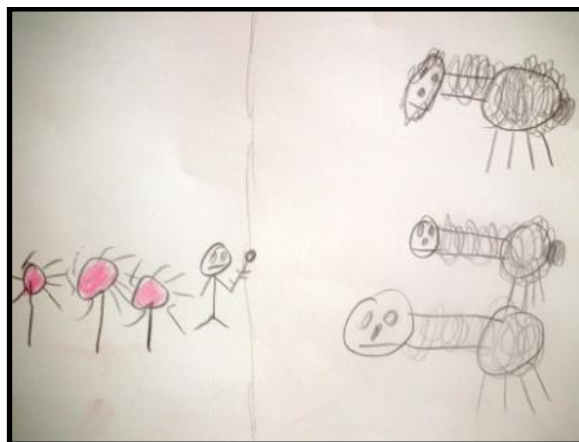
Fotoğraf- 35

Fotoğraf- 35a Detay

Fotoğraf- 35b Detay

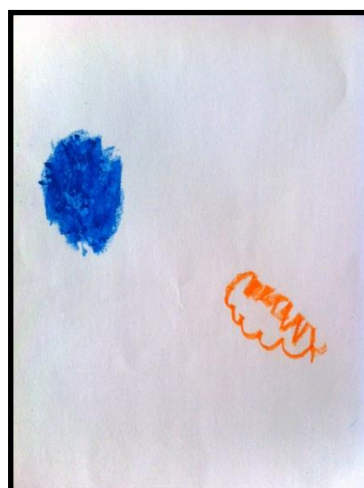
Tablo - 39 Katalog No 36

KATALOG NO 36	
Foto No	36
Çekildiği Tarih	01.03.2016
Çekildiği Yer	Antalya Özel Büyükşehir Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
Çalışmanın Kime Ait Olduğu	36 numaralı çocuk
Yaşı	16 yaş 2 ay
IQ Puanı	50-55
Tanısı	Hafif Menal Retarde
Eğitime Başladığı Yaşı	4-5
Rehabilitasyon Merkezine Gittiği Süre	1-2 yıl
Devlet Okuluna Gittiği Süre	5-10yıl
Çalışmanın Ölçüsü	35X50
Çalışmanın Tekniği	KÜPB
Kullanılan Çizgiler	Kırık ve eğik çizgiye benzeyen
Kullanılan Noktalar	Yok
Kullanılan Şekiller	Yok
Kullanılan Leke Değerleri	Orta ve koyu leke değerlerine yakın
Kullanılan Renkler	Turuncu, koyu mavi
Fon Rengi	Yok

Fotoğraf- 36

Fotoğraf- 36a Detay

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM- YÖNTEM VE BULGULAR

Aşağıda araştırmanın yöntemi sunulmuştur. Araştırmanın yöntemi içerisinde araştırmanın modeli, evreni ve örneklem kısmı içinde kişisel bilgi formu yer almaktadır. Kişi gizlilik haklarına bağlı kalarak kişilerin isimleri belirtilmeden simgelerle ifade edilmiştir.

4.1 Araştırma Modeli

Bu çalışmada, nitel ve nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmada; betimsel analiz ve doküman analizi, nicel araştırma yönteminde anket kullanılmıştır. Aynı zamanda veriler Excel’de tablo oluşturulup, grafik formülasyon sistemiyle grafik yüzde dağılımları alınmıştır.

Nitel araştırma kişilerin olaylara ne tür anlamlar yükledikleri, olayları nasıl nitelendikleri sorularına cevap arar (Özdemir, 2010: 326). Niteliksel araştırmalarda veriler sözlü ifadeler şeklindedir (Uzuner, 1999: 178-180). Nitel araştırma yöntemi olan betimsel analiz, değişik veri toplama teknikleri ile elde edilmiş verilerin konulara göre yorumlanması ve özetlenmesini içerir (Özdemir, 2010: 336). Doküman analizi ise elde edilen bilgiler görüşme kayıtları, gözlem notları, dokümanlar, resimler ve diğer grafik sunumlar (tablolar, çizimler gibi) şeklinde olabilir (Yıldırım, 1999: 10). Nicel araştırma yöntemi olan anket yönteminde ise bilgileri toplanacak kişilerin doğrudan soruları okuyup cevaplandıracakları, soruların da listeler halinde hazırlandığı gözlemdir (Seyidoğlu, 1995: 31).

4.2 Evren ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini Antalya ilinde bulunan, MEB’e bağlı Antalya Özel Büyükşehir Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi mesleki eğitim okuluna devam eden zihinsel engelli bireyler oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini ise; Antalya ilinde bulunan MEB’e bağlı Antalya Özel Büyükşehir Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi mesleki eğitim okuluna devam eden ve eğitilebilir hafif mental retarde bireyler oluşturmaktadır.

Araştırmaya alınan bireyler ve aileleri hakkında bilgi almak amacıyla kişisel bilgi formu hazırlanmıştır. Kişisel bilgi formu iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm, deneklerin anne babalarıyla ilgili bilgileri içermektedir. Bu bölümde, anne babanın eğitim durumu, yaşı ve mesleği ile ilgili bilgiler sorulmuştur.

İkinci bölümde ise, zihinsel engelli birey ve kardeşleriyle ilgili bilgileri içermektedir. Bu bölümde ise, zihinsel engelli bireyin yaşı, özür derecesi, varsa ek engeli, hastane raporundaki engel oranı yüzdesi, bireyin devlet okulundaki veya rehabilitasyon merkezindeki eğitim süresi, eğitim almaya başladığı yıl ve kardeşlerle ilgili bilgiler sorulmuştur (EK- 1).

4.3 Veri Toplama Teknikleri

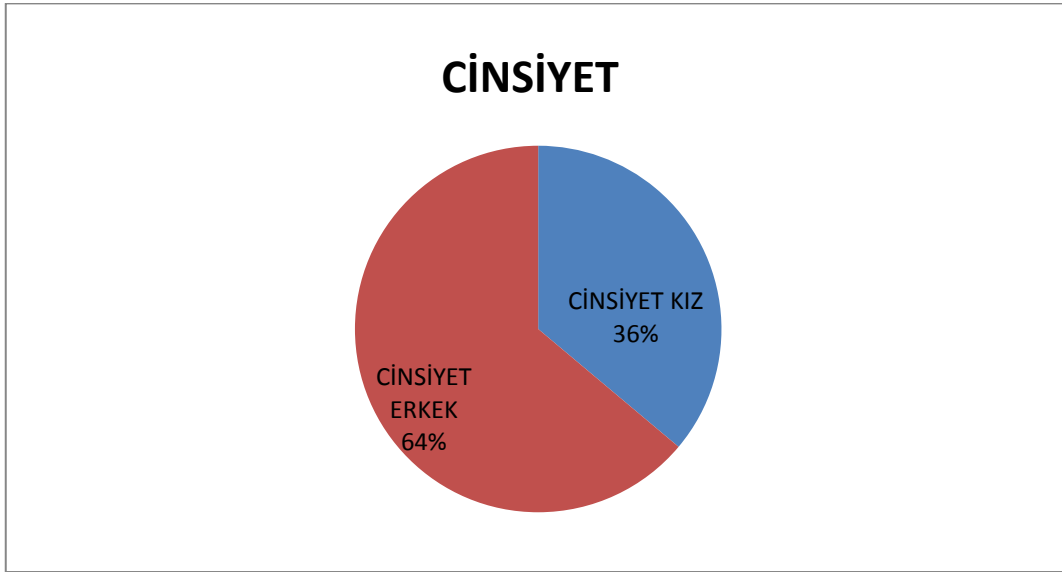
Araştırmamda literatür taraması yapıldı. Taramaya araştırma konusu ile ilgili anahtar kelimeler seçildi ve konuyla ilgili kaynaklar, dokümanlar toplandı. Tez, kitap, dergi ve makalelerin kaynakları, referansları, bibliyografi bölümleri ve internetten faydalanıldı. Benzer araştırmalarda kullanılan yöntemler, ulaşılan bulgular, çıkarılan sonuçlar ve kullanılan kaynaklar tespit edilip, belirlendi. Hafif mental retarde bireylerin “çocuk ve çiçek” konulu yaptığı resim uygulamaları görsel tasarım elemanlarına göre değerlendirilip tabloları oluşturulmuş ve grafiksel yüzde dağılımları alınmıştır. Bu bireylerin ailelileriyle yapılan anket uygulamasındaki veriler, rumuz, cinsiyet, yaş, sınıf, şube, IQ puanı ve tanılarının olduğu tablo tez’in EK- 2 kısmında sunulmuştur.

4.4 Bulgular

Bu araştırmada, çalışmaya konu olan hafif mental retarde bireylerin resim uygulamalarında tespit edilen görsel sanat elemanları ve özellikleri bireylerin özel durumlarına göre analiz edilerek; iç dünyalarındaki duygular anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu çalışma ile özel eğitim gören hafif mental retarde bireylerin iç dünyalarının keşfinden faydalanarak, sanatsal eylemlerinden elde edilen bu bilgilerin onların tedavi süresinde etkin bir şekilde kullanılması amaçlanmaktadır.

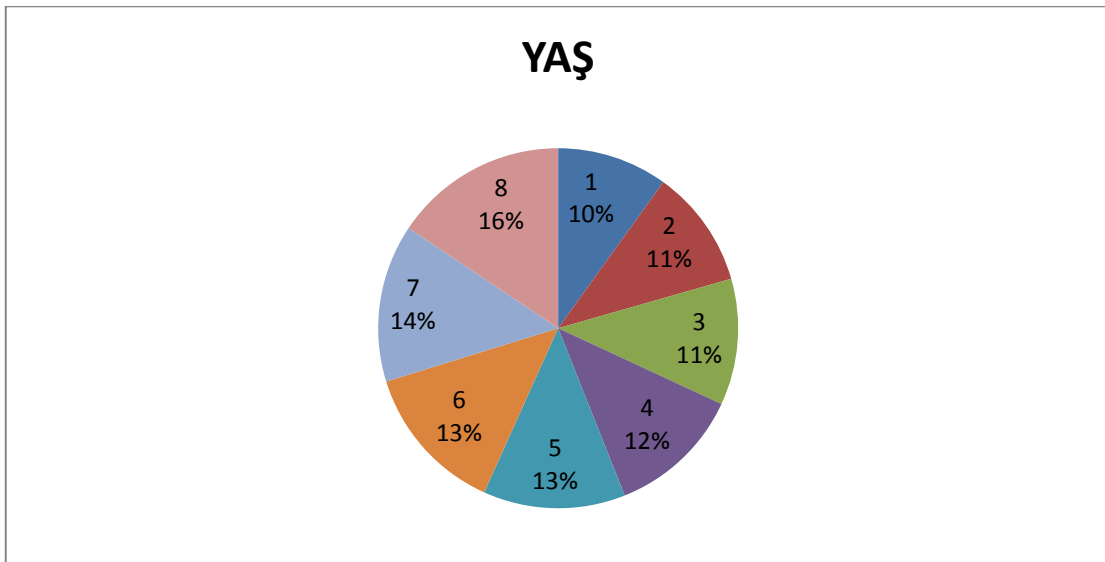
Bu bölümde, hafif mental retarde bireylerin yaş, cinsiyet, sınıf, şube, IQ puanlarıyla beraber uygulama çalışmalarındaki görsel tasarım elemanlarının (çizgi, şekil, nokta, leke, fon rengi, renk) grafiksel yüzde dağılımları yer almaktadır. Uygulamaya katılan hafif mental redarde bireylerin bilgi, tecrübe, davranış, cinsiyet, yetenek, yaş gibi belirleyici bireysel farklılıkları ile bölgesel farklılıkları göz önünde tutularak, bulgular değerlendirilmiştir.

Grafik 1 Uygulamaya Katılan Hafif Mental Retarde Bireylerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

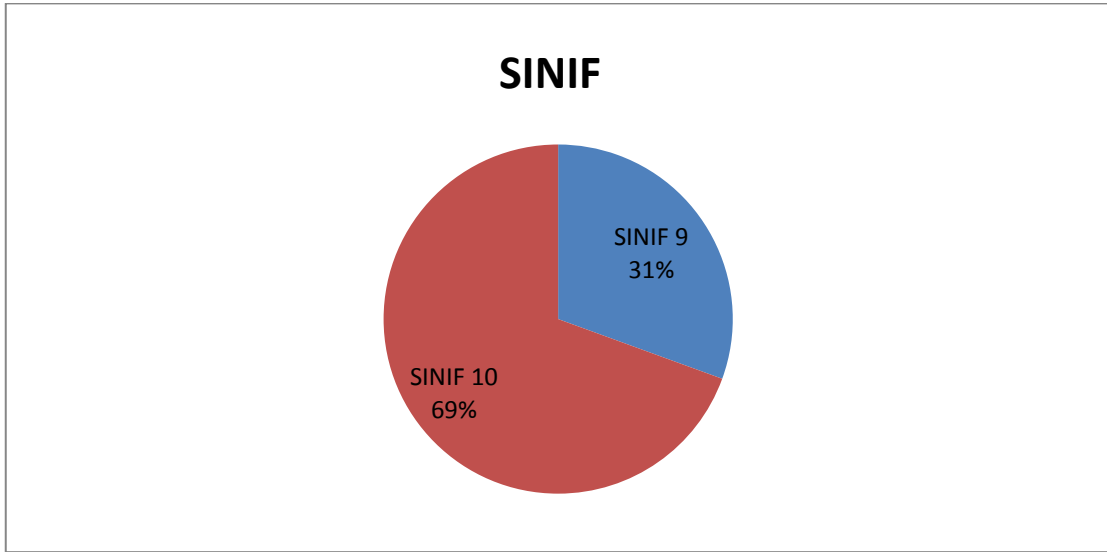
Yukarıdaki cinsiyet dağılım grafiğinde de görüldüğü gibi, uygulamaya katılan hafif mental retarde bireylerin % 64'ünü erkek, % 36'sını kızlar oluşturmaktadır.

Grafik 2 Uygulamaya Katılan Hafif Mental Retarde Bireylerin Yaşlara Göre Dağılımı

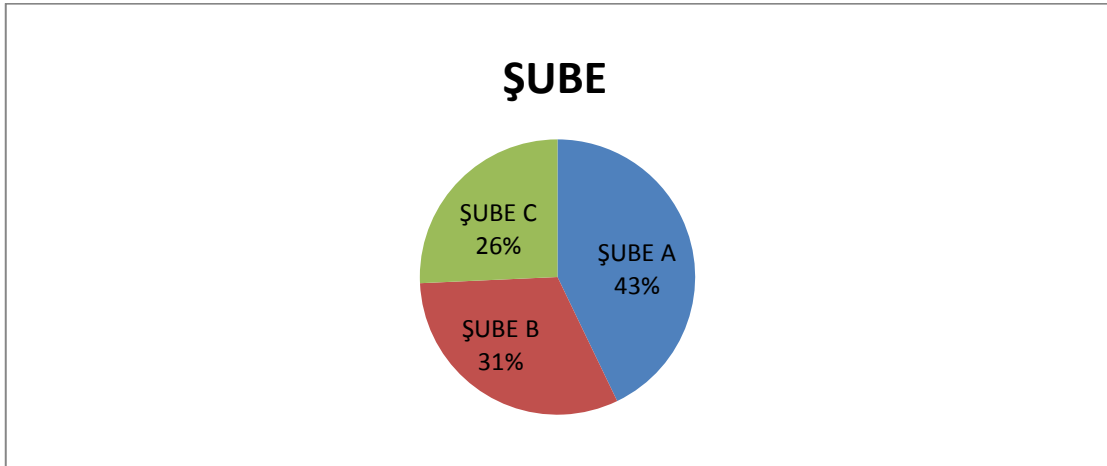
Yukarıdaki yaşlara göre dağılım grafiğinde görüldüğü gibi, uygulamaya katılan hafif mental bireylerin % 10'unu 14 yaş, % 11'ini 15 yaş, % 11'ini 16 yaş, % 12'sini 17 yaş, % 13'ünü 18 yaş, % 13'ünü 19 yaş, % 14'ünü 20 yaş, % 16'sını 22 yaş oluşturmaktadır.

Grafik 3 Uygulamaya Katılan Hafif Mental Retarde Bireylerin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı

Yukarıdaki sınıf düzeylerine göre dağılım grafiğinde görüldüğü gibi, uygulamaya katılan hafif mental retarde bireylerin % 69'unu 10. sınıf, % 31'ini 9. sınıflar oluşturmaktadır.

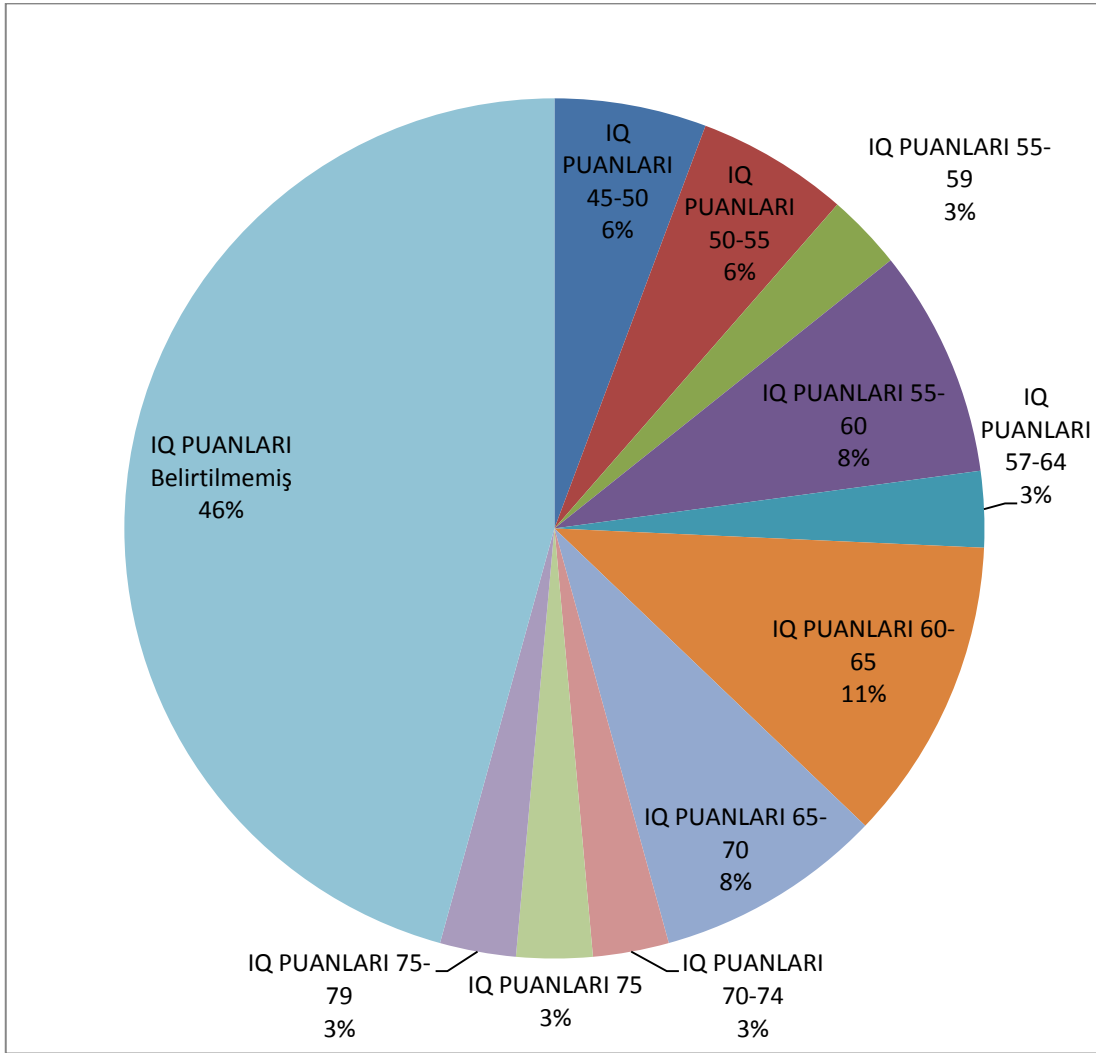
Grafik 4 Uygulamaya Katılan Hafif Mental Retarde Bireylerin Şubelere Göre Dağılımı

Yukarıdaki şubelere göre dağılım grafiğinde görüldüğü gibi, uygulamaya katılan hafif mental retarde bireylerin % 43'ünü şube A, % 31'ini şube B, % 26'sını şube C' ye gidenler oluşturmaktadır.

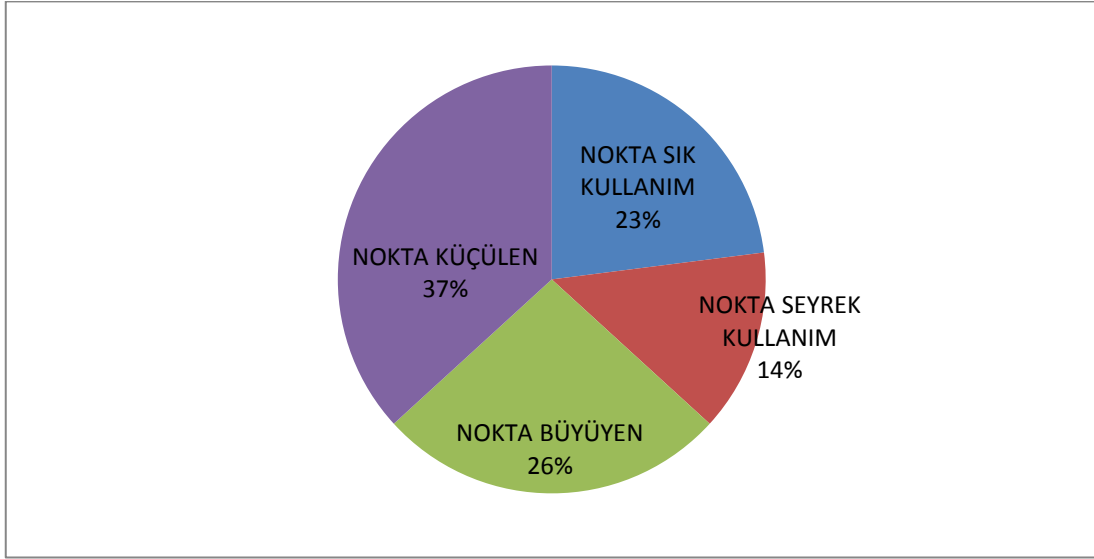

Grafik 5 Uygulamaya Katılan Hafif Mental Retarde Bireylerin IQ Puan Dağılım Grafiği

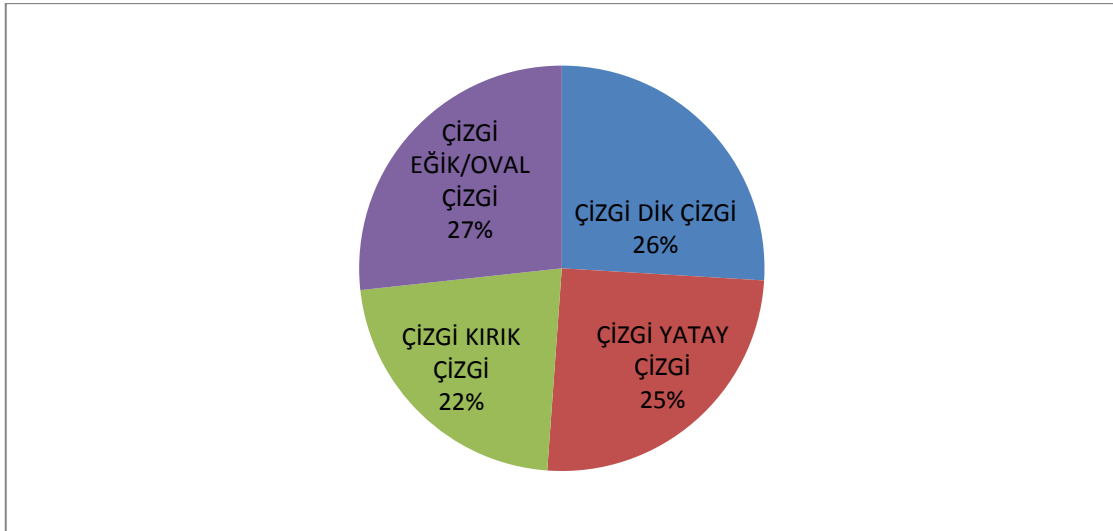
Yukarıdaki IQ puan dağılım grafiğinde görüldüğü gibi, uygulamaya katılan hafif mental retarde bireylerin IQ puanlarınının % 3'ünü 55-59 puan arası, % 3'ünü 57-64, % 3'ünü 70-74, %3'ünü 75, % 3'ünü 75-79, % 6'sını 45-50, % 6'sını 50-55, % 8'ini 55-60, % 8'ini 65-70, % 11'ini 60-65 olup, % 46'sının IQ puanları belirtilmemiştir.

Grafik 6 Hafif Mental Retarde Bireylerin Resim Uygulamalarında Kullanılan Nokta Dağılım Grafiği

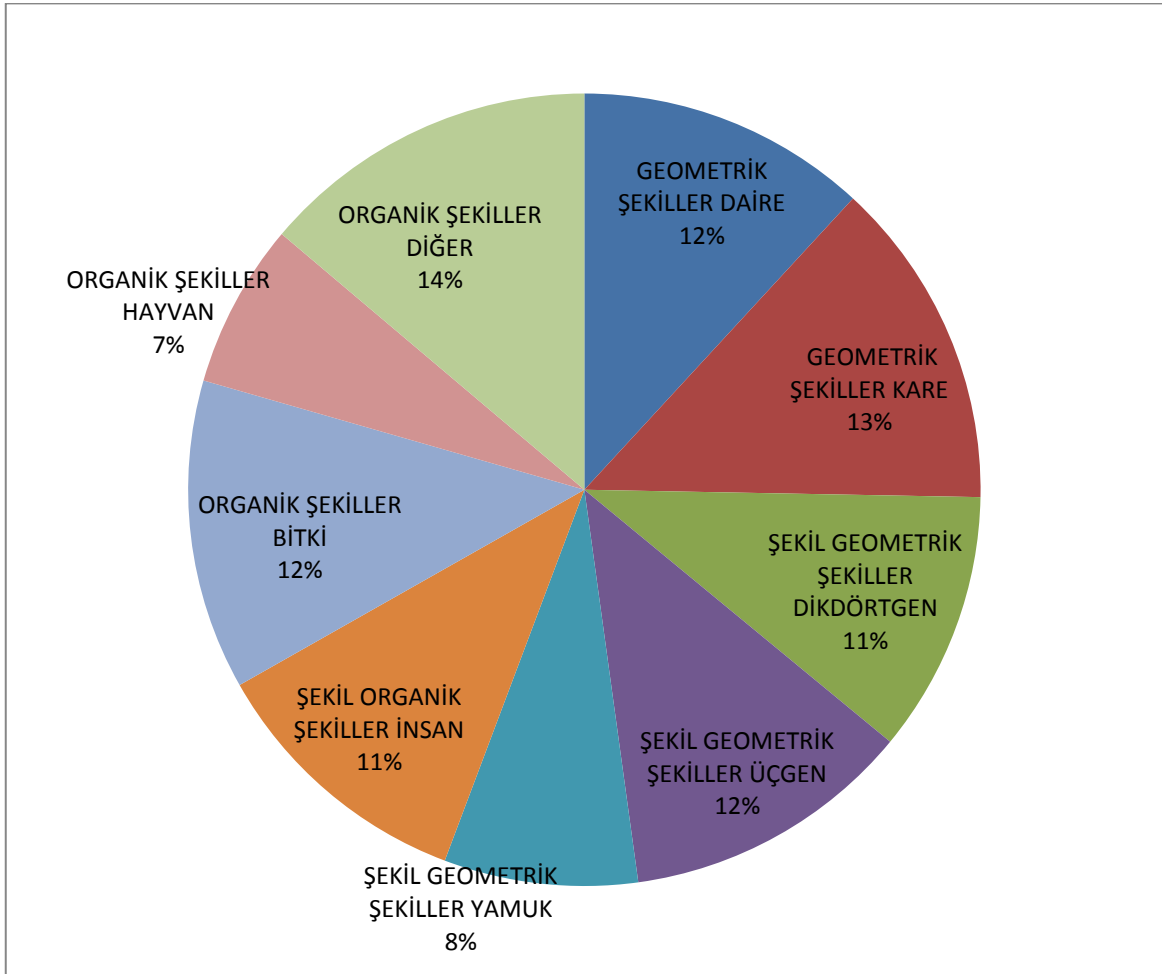
Yukarıdaki nokta dağılım grafiğinde de görüldüğü gibi, uygulamaya katılan hafif mental retarde bireylerin resim uygulamalarının % 14'ünü seyrek kullanım, % 25'ini sık kullanım, % 26'sını büyüyen nokta, %37'sini küçülen nokta oluşturmaktadır.

Grafik 7 Hafif Mental Retarde Bireylerin Resim Uygulamalarında Kullanılan Çizgi Dağılım Grafiği

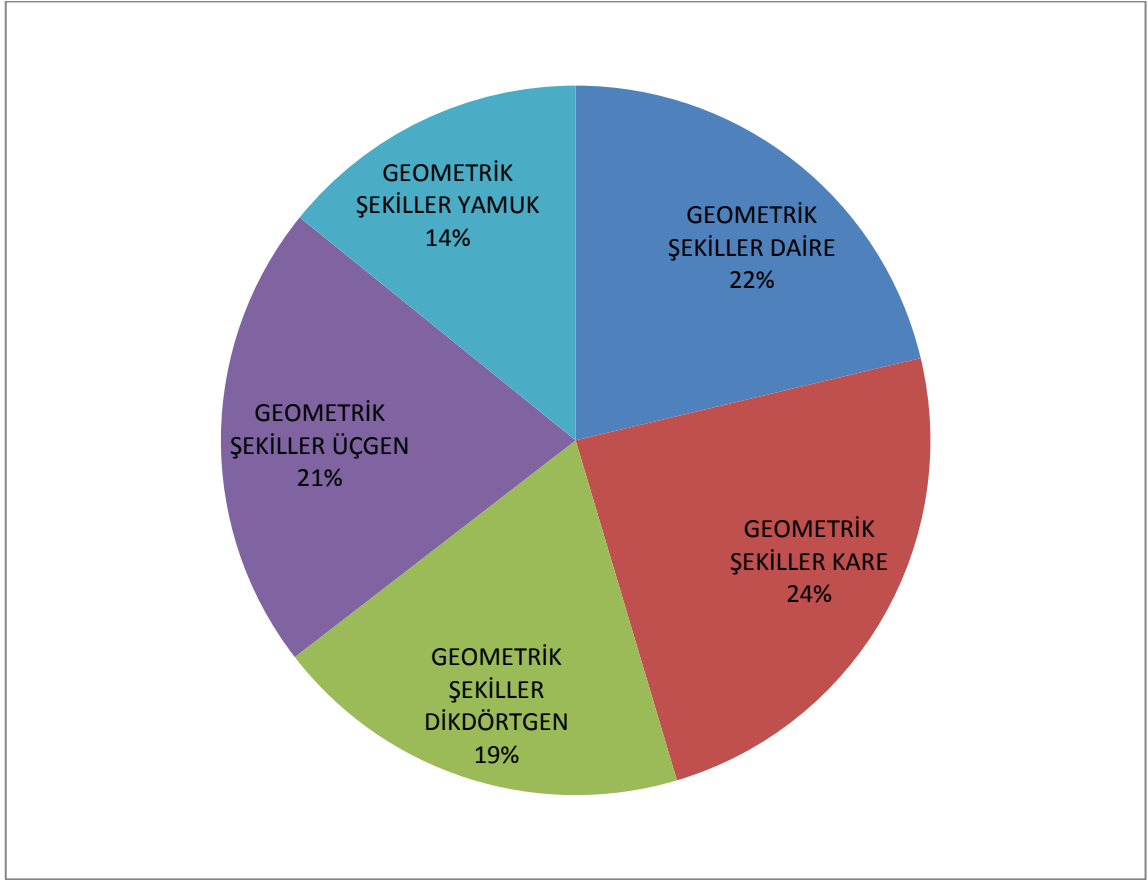
Yukarıdaki çizgi dağılım grafiğinde de görüldüğü gibi, uygulamaya katılan hafif mental retarde bireylerin resim uygulamalarının % 22'sini kırık çizgi, % 25'ni yatay çizgi, % 26'sını dik çizgi, % 27'sini eğik/oval çizgi oluşturmaktadır.

Grafik 8 Uygulamaya Katılan Hafif Mental Retarde Bireylerin Resim Uygulamalarında Kullanılan Şekil Dağılım Grafiği

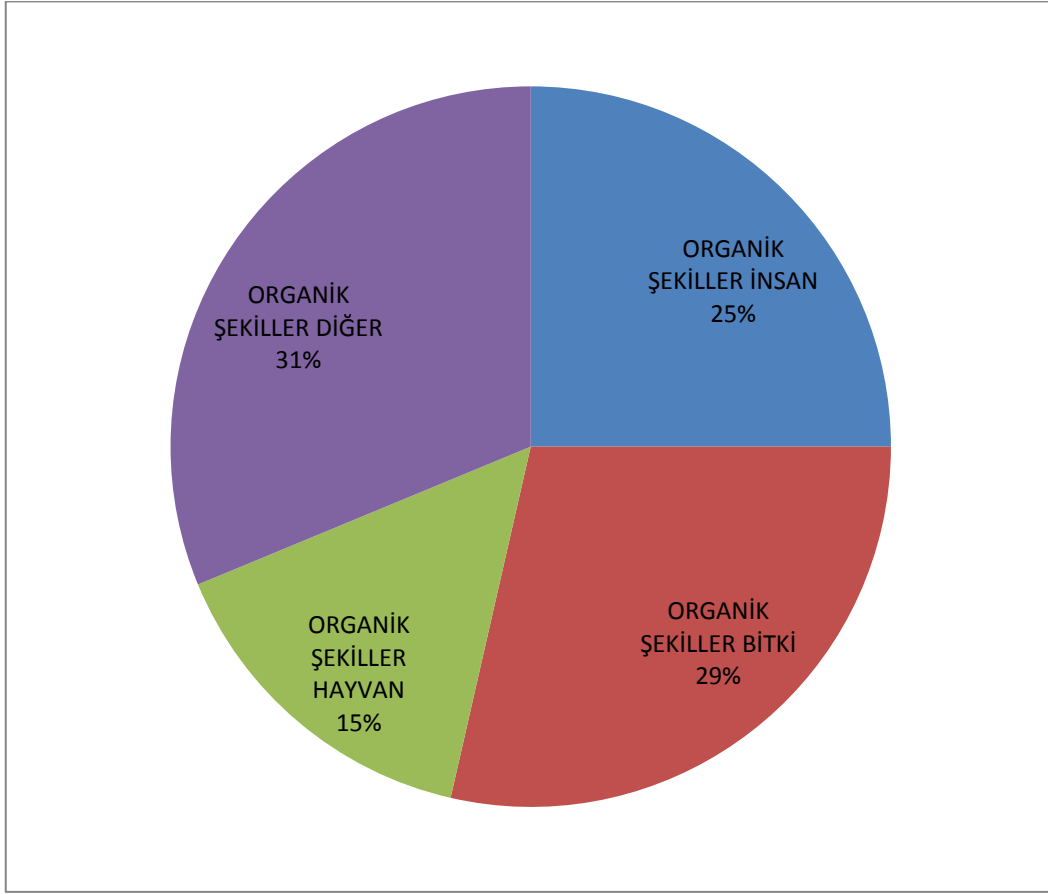
Yukarıdaki şekil dağılım grafiğinde de görüldüğü gibi, uygulamaya katılan hafif mental retarde bireylerin resim uygulamalarının % 56'lık kısmı geometrik şekil, % 44'lük kısmı organik şekil kullanmıştır. Bunların % 12'sini daire, % 13'ünü kare, % 11'ini dikdörtgen, % 12'sini üçgen, % 8'ini yamuk oluştururken, organik şekillerden % 11'ini insan, % 12'sini bitki, % 7'sini hayvan, % 14'ünü diğer şekiller oluşturmaktadır.

Grafik 9 Uygulamaya Katılan Hafif Mental Retarde Bireylerin Resim Uygulamalarında Kullanılan Geometrik Şekil Dağılım Grafiği

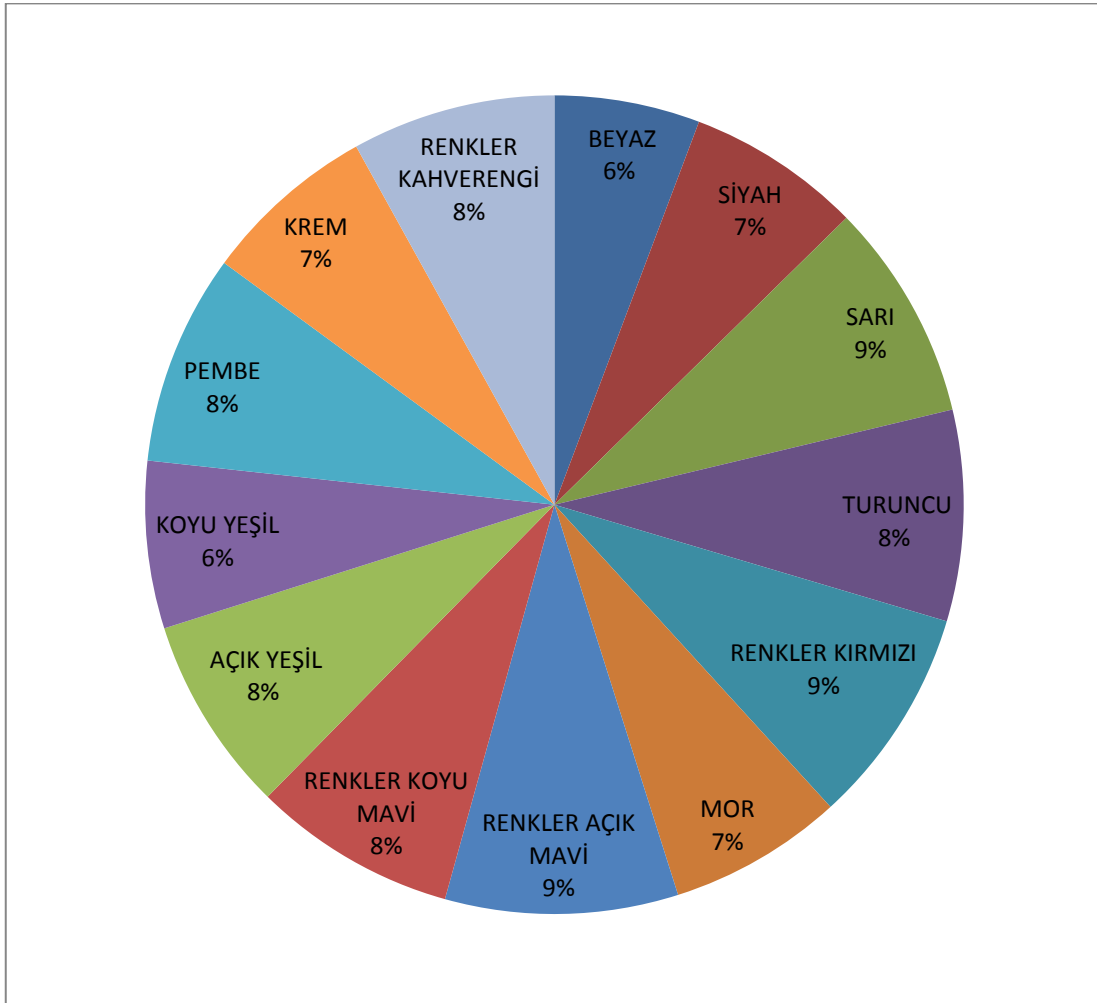
Yukarıdaki geometrik şekil dağılım grafiği kendi içinde incelendiğinde, uygulamaya katılan hafif mental retarde bireylerin resim uygulamalarının % 22'sini daire, % 24'ünü kare, % 19'unu dikdörtgen, % 21'ini üçgen, % 14'ünü yamuk şekiller oluşturmaktadır.

Grafik 10 Uygulamaya Katılan Hafif Mental Retarde Bireylerin Resim Uygulamalarında Kullanılan Organik Şekil Dağılım Grafiği

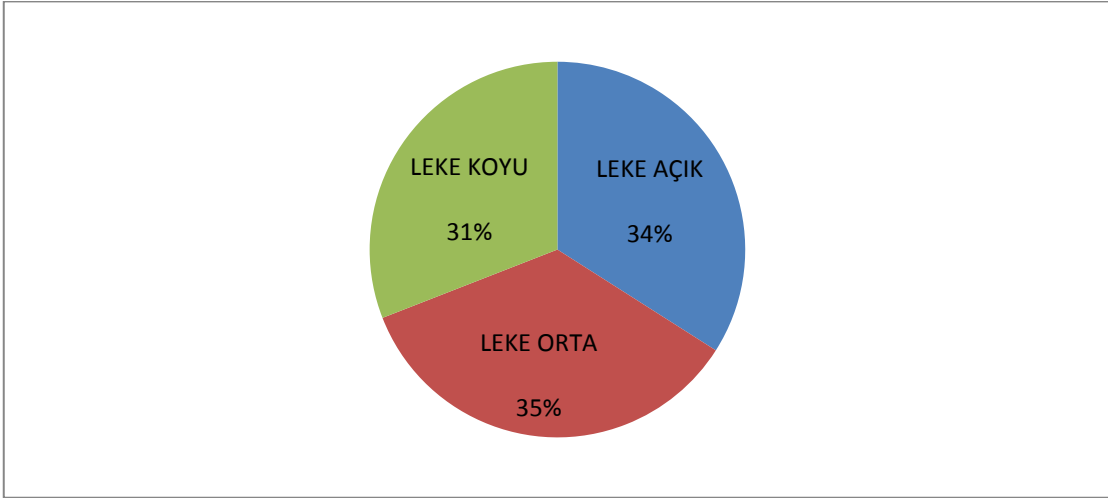
Yukarıdaki organik şekil dağılım grafiği kendi içinde incelendiğinde, uygulamaya katılan hafif mental retarde bireylerin resim uygulamalarının % 25'ini insan, % 29'unu bitki, % 15'ini hayvan, % 31'ini diğer şekiller oluşturmaktadır.

Grafik 11 Hafif Mental Retarde Bireylerin Resim Uygulamalarında Kullanılan Renklerin Dağılım Grafiği

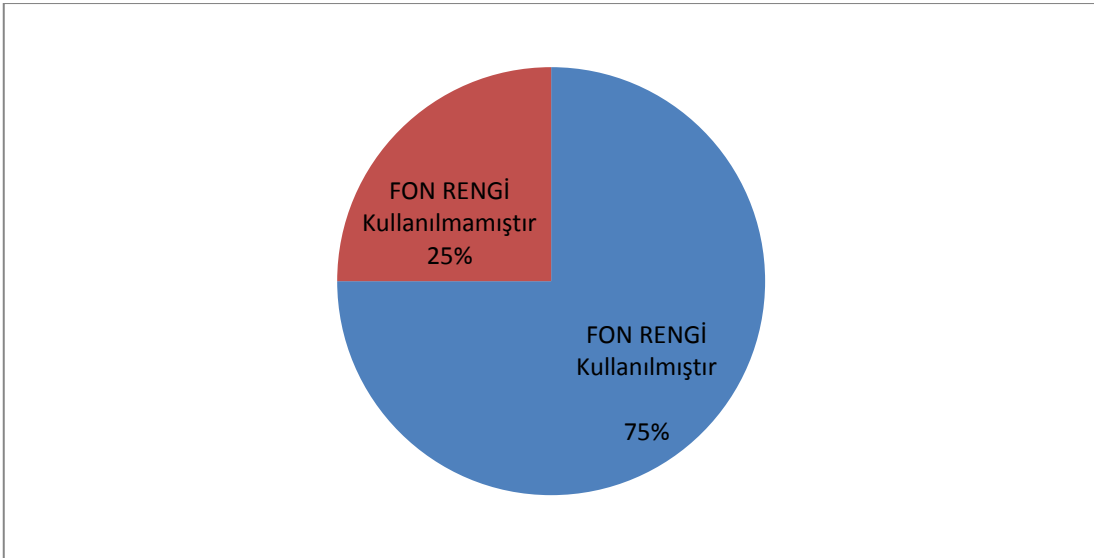
Yukarıdaki renk dağılım grafiğinde de görüldüğü gibi, uygulamaya katılan hafif mental retarde bireylerin resim uygulamalarının % 6'sını beyaz, % 6'sını koyu yeşil, % 7'sini siyah, % 7'sini mor, % 7'sini krem, % 8'ini turuncu, % 8'ini koyu mavi, % 8'ini açık yeşil, % 8'ini pembe, % 8'ini kahverengi, % 9'unu sarı, % 9'unu kırmızı, % 9'unu açık mavi renk oluşturmaktadır.

Grafik 12 Hafif Mental Retarde Bireylerin Resim Uygulamalarında Kullanılan Leke Dağılım Grafiği

Yukarıdaki leke dağılım grafiğinde de görüldüğü gibi, uygulamaya katılan hafif mental retarde bireylerin resim uygulamalarının % 31'ini koyu leke, % 34'ünü açık leke, % 35'ini orta leke değeri oluşturmaktadır.

Grafik 13 Hafif Mental Retarde Bireylerin Resim Uygulamalarında Kullanılan Fon Rengi Dağılım Grafiği

Yukarıdaki fon rengi dağılım grafiğinde de görüldüğü gibi, uygulamaya katılan hafif mental retarde bireylerin resim uygulamalarının % 75'ini fon rengi kullananlar, % 25'inde fon rengi kullanmayanlar oluşturmaktadır.

SONUÇ

Resim uygulamasına katılan 9-A, 10-A, 10-B, 10-C şubelerindeki 36 hafif mental retarde bireyler, gruplar halinde çalışarak birbirleriyle fikir alışverişinde bulunup, çıkarımlarını paylaştıkları ve sınıf içi etkileşimin arttığı bir ortamda uygulamalarını gerçekleştirmişlerdir.

Hafif mental retarde bireylerin bilgi, tecrübe, davranış, cinsiyet, yetenek, yaş gibi belirleyici bireysel farklılıkları ile bölgesel farklılıkları göz önünde tutularak, bulgular değerlendirilmiştir. Özel eğitim gören hafif mental retarde bireylerin yaş, IQ puanı, cinsiyet, sınıf, şube ve iç dünyalarının keşfinden faydalanarak yaptığı uygulama çalışmalarındaki görsel tasarım elemanlarının (çizgi, şekil, nokta, leke, fon rengi, renk) grafiksel yüzde dağılımlarına göre şu sonuçlara varılmıştır:

Cinsiyet dağılımlarına göre uygulamaya katılan hafif mental retarde bireylerin % 64'ünü (24 kişi) erkek, % 36'sını (12 kişi) kızlar; yaşlara göre dağılımlarında % 10'unu (1 kişi) 14 yaş, % 11'ini (2 kişi) 15 yaş, % 11'ini (3 kişi) 16 yaş, % 12'sini (4 kişi) 17 yaş, % 13'ünü (5 kişi) 18 yaş, % 13'ünü (6 kişi) 19 yaş, % 14'ünü (7 kişi) 20 yaş, % 16'sını (8 kişi) 22 yaş oluşturmaktadır.

Sınıf düzeylerine göre dağılımlarında % 69'unu (26 kişi) 10. sınıf, % 31'ini (10 kişi) 9. sınıflar; şubelere göre dağılımlarında % 43'ünü (16 kişi) şube A, % 31'ini (11 kişi) şube B, % 26'sını (9 kişi) şube C' ye gidenler oluşturmaktadır.

IQ puanlarına göre dağılımlarında ise % 46'sının (16 kişi) IQ puanları belirtilmemiş olup, % 3'ünü (1 kişi) 55-59 puan arası, % 3'ünü (1 kişi) 57-64, % 3'ünü (1 kişi) 70-74, %3'ünü (1 kişi) 75, % 3'ünü (1 kişi) 75-79, % 6'sını (2 kişi) 45-50, % 6'sını (2 kişi) 50-55, % 8'ini (3 kişi) 55-60, % 8'ini (3 kişi) 65-70, % 11'ini (4 kişi) 60-65 puan arası oluşturmaktadır.

Resim uygulamalarında kullanılan görsel tasarım elemanlarına bakacak olursak:

Nokta dağılımlarına göre uygulamaya katılan hafif mental retarde bireylerin resim uygulamalarının % 14'ünü seyrek kullanım, % 25'ini sık kullanım, % 26'sını büyüyen nokta, %37'sini küçülen nokta; çizgi dağılımlarına göre % 22'sini kırık

çizgi, % 25'ni yatay çizgi, % 26'sını dik çizgi, % 27'sini eğik/oval çizgi oluşturmaktadır.

Şekil dağılımlarına göre % 56'lık kısım geometrik şekil, % 44'lük kısım organik şekil kullanmıştır. Bunların % 12'sini daire, % 13'ünü kare, % 11'ini dikdörtgen, % 12'sini üçgen, % 8'ini yamuk oluştururken, organik şekillerden % 11'ini insan, % 12'sini bitki, % 7'sini hayvan, % 14'ünü diğer şekiller oluşturmaktadır.

Renk dağılımlarına göre % 6'sını beyaz, % 6'sını koyu yeşil, % 7'sini siyah, % 7'sini mor, % 7'sini krem, % 8'ini turuncu, % 8'ini koyu mavi, % 8'ini açık yeşil, % 8'ini pembe, % 8'ini kahverengi, % 9'unu sarı, % 9'unu kırmızı, % 9'unu açık mavi renk oluşturmaktadır.

Leke dağılımlarına göre uygulamaya katılan hafif mental retarde bireylerin resim uygulamalarının % 31'ini koyu leke, % 34'ünü açık leke, % 35'ini orta leke değeri; fon rengi dağılımlarına göre ise % 75'ini (27 kişi) fon rengi kullananlar, % 25'ini (9 kişi) de fon rengi kullanmayanlar oluşturmaktadır.

Yukarıdaki sayısal değerlerle hareket edecek olursak farklı aşamalarda olan hafif mental retarde bireylerin görsel özelliklerinin tespit edilip bu özellikler üzerinden daha etkili bir tıbbi tedaviler uygulanabilir. Bu bireylerde görsel çalışmalar yaptırılarak detaylı bir inceleme sonucunda önceden tanılarının tespit edilmesi sağlanıp, önlemi alınabilir.

Dünyada ve ülkemizde son yıllarda özel gereksinimli bireylere yönelik bakış açısı düşünüldüğünde, ruhsal durumlarının tespiti noktasında eser analizi yöntemi bireylere ilişkin önemli bilgiler verebilmektedir. Çalışmamda 36 hafif mental retarde birey üzerinde görsel sanat uygulamaları analiz edilmiş olup, ortaya çıkan sonuçlar değerlendirilmiştir. Mental durumları ne olursa olsun bireylerin bu uygulamalı çalışmalarla iç dünyalarını, bunalımlarını, sevinçlerini, üzüntülerini, mutluluklarını, görsel tasarım elemanlarını, birtakım sembol ve simgeler sayesinde kendilerini rahatlıkla ifade ettikleri görülmüştür. Bu çalışmalar hafif mental retarde bireylerin el-göz koordinasyonunu, ince motor gelişimlerini destekler. Bu sayede bilişsel

gelişimlerine katkıda bulunarak, kendilerini çok daha rahat ifade edecek imkanları sunması açısından çalışmaların planlı ve programlı bir şekilde uygulanması hafif mental retarde bireylerin ruhsal gelişimlerinde faydalı olacaktır.

Sonuç olarak eser analizi dersinin psikologlar, çocuk psikiyatrları, psikolojik danışmanlar, rehber öğretmenler ve bu alanda eğitim veren öğretmenlere sanat eğitimi dersinin verilmesi daha doğru olup, böylelikle disiplinler arası güç birliği gerçekleştirilmiş olur.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, S. (2009) İlköğretim Okullarında Öğrenim Gören Bedensel Engelli Öğrencilerin Resimlerinin Sanatsal Gelişim Aşamaları Yönünden İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Akçamete, G. (2012). Genel Eğitim Okullarında Özel Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim (4.Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık
- Artut K. Okul Öncesi Resim Eğitiminde Çocukların Çizgisel Gelişim Düzeylerine İlişkin Bir İnceleme, Ç.Ü. Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü, Cilt 13.
- Artut K. (2004). Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aşçıoğlu G. (2012) Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Motivasyonun Görsel Sanat Çalışmaları Üzerindeki Etkisi. Ankara
- Baykoç N. (2014) Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitim (2. Baskı). Ankara.
- Buyurgan S. ve Buyurgan U. (2007) Sanat Eğitimi ve Öğretimi (2.Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Buyurgan S.ve Buyurgan U. (2012) Sanat Eğitimi ve Öğretimi (3. Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Cirhinlioğlu, F. (2006) Çocuk Ruh Sağlığı ve Gelişimi. Ankara: Nobel Yayınları.
- Çalışkan N., Kılıç E., (2014) Farklı Kültürlerde ve Eğitimsel Süreçte Renklerin Dili, Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD), 15(3), Aralık
- Çıkkılı, Y. (2014) Zihin Yetersizliği Olan Çocuklar (3. Baskı). Özel Eğitim, Der. Vuran S., Ankara: Maya Akademi.
- Çiftçi, H. D. (2007) Zihinsel Engelli Çocuklara Renk Kavramını Kazandırmada Eş Zamanlı İpucuyla Öğretimin Bireysel ve Grup Eğitimindeki Etkisinin Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Derici, İ. (Mart 2015) Renk Öğretimine Yönelik Hazırlanan Aile Eğitim Programının Etkililiği.
- Eripek, S., (1993) Zihinsel Engelli Çocuklar, Anadolu Üniversitesi Yayınları
- Genç P. (2012) İşitme Engellilerle Temel Sanat Eğitimi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları
- Kaya, İ., (2008) Renk Algısının Mekân Üzerindeki Etkileri, Mimarlıkta Malzeme Dergisi, (4)
- Kaya, U., (2015) Erken Müdahale, Zihinsel Yetersizlikten Etkilenmiş Çocukların Tanılanmasında Tanı Ölçütlerinin Tarihsel Gelişim ve Değişimi, Mayıs 2015.

- Köroğlu E. (2014) DSM-5 Amerikan Psikiyatri Birliği, Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı. (Çev. Köroğlu Ertuğrul). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Lynch, E. W. ve Simms, B. H. (1988) Zeka Özürlü Çocuklar. (Çev. Karatepe H.). Ankara: Karatepe Yayımevi.
- Özdemir, M., (2010) Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (11)
- Özol A. (2012) Sanat Eğitimi ve Tasarımda Temel Değerler. İstanbul: Pastel Yayıncılık.
- Özsoy, V. ve Ayaydın, A. (2016) Görsel Tasarım Öge ve İlkeleri (1.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk Ayhan Ö. (2008) T. Üstün Yetenekli Çocuklarda Çizgisel Gelişim (9–12 Yaş Grubu Çocuklar Üzerine Bir Araştırma). Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Portakal, H. (2004) Çocukta Zihinsel Gelişim (2.Basım). Cem Yayınevi.
- Seyidoğlu, H. (1995) Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı (6.Baskı). İstanbul: Güzem Yayınları.
- Sucuoğlu, B. (2010) Zihin Engelliler ve Eğitimleri (3. Baskı), Ankara: Kök Yayıncılık.
- Tokgöz, S. (2010) Giyim Tasarımında Renk Algısı ve Algıyı Değiştiren Faktörler, İstanbul.
- Turan, A. (2004) Zihinsel Engellilerde Resim Eğitimi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Vuran, S., (2014) Özel Eğitim, Maya Akademi, Ekim 2014
- Yavuzer, H. (2013) Resimleriyle Çocuk (3.Basım). Remzi Kitabevi.
- Yazar, A. ve İşler, Ş. (2002). Günümüzde Görsel Okur Yazarlık ve Görsel Okur Yazarlık Eğitimi, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi XV(1).
- Yıldırım, A., (1999) Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi
- Yılmaz, M. (2005) Görsel Sanatlar Eğitiminde Uygulamalar. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Yılmaz, Ü. (1991) Renk Psikolojisi, Eskişehir.

İnternet Kaynağı

Anonim (<http://www.parentcenterhub.org/repository/idea/>, Erişim Tarihi 19.09.2015)

EKLER

Ek-1 Kişisel Bilgi Formu

Sayın anne baba;

Aşağıda siz ve çocuğunuzla ilgili bazı bilgiler bulunmaktadır. Bazı maddelerde sorunun yanına boşluk bırakılmıştır. Lütfen cevabınızı bu boşluklara yazınız. Diğer maddelerde ise seçenekler verilmiştir. Size uyan seçeneğin önündeki parantezin içine (X) işareti koyunuz.

Bu form ile ulaşılabacak olan bilgiler Yüksek Lisans Tezimde kullanılacaktır.

Teşekkürler

Ayşe SAYIN

A. Anne Babaya Ait Bilgiler

1. Eğitim Durumu	Anne	Baba
a.) Okur-yazar değil		
b.) Okur yazar		
c.) İlkokul		
d.) Ortaokul		
e.) Lise ve dengi		
f.) Üniversite		
g.) Yüksek Lisans		

2. Ebeveynin Yaşı	Anne	Baba
a.) 21-30		
b.) 31-40		
c.) 41-50		
d.) 51 ve üstü		

3. Mesleği	Anne	Baba
a.) İşsiz		
b.) Ev hanımı		
c.) İşçi		
d.) Memur		
e.) Serbest		
f.) Emekli		
g.) Diğer (belirtiniz)		

B. Çocuğa ve Kardeşlere Ait Bilgiler

1. Çocuğun Adı-Soyadı : .....
2. Çocuğun cinsiyeti : Kız ( ) Erkek ( )
3. Çocuğun doğum tarihi : / / 20
4. Çocuğun özür derecesi : Hafif( ) Orta( ) Ağır( )
5. Ek engeli var mı?.....
6. Çocuğunuzun hastane raporundaki engel oranı yüzdesi: .....

7. Çocuğunuzun Eğitim Süresi	Devlet Okulu	Rehabilitasyon Merkezi
a.) 1 yıldan az		
b.) 1-2 yıl		
c.) 2-3 yıl		
d.) 3-4 yıl		
e.) 4-5 yıl		
f.) 5-10 yıl		
g.) 10 yıldan fazla		

8. Çocuğunuz eğitim almaya ne zaman başladı ? (Eğitim almaya başladığında kaç yaşındaydı?)
  - ( ) 2 yaşından önce
  - ( ) 2-3 yaşındaydı
  - ( ) 4-5 yaşındaydı
  - ( ) 6-7 yaşındaydı
  - ( ) 8-9 yaşındaydı
  - ( ) 10 yaşından sonra
9. Rehabilitasyon merkezinde aldığı eğitim türü:
  - ( ) Bireysel
  - ( ) Grup
  - ( ) Bireysel ve Grup
  - ( ) Mesleki Eğitim vb Okul Programı
10. Rehabilitasyon merkezi dışında eğitim alıyor mu?:
  - ( ) Eğitim almıyor
  - ( ) Evde özel ders alıyor
11. Toplam kaç çocuğunuz var?
  - ( ) kardeşi yok
  - ( ) 1
  - ( ) 2

( ) 3

( ) 4

(....) 5

1.Kardeş

2.Kardeş

3.Kardeş

4.Kardeş

5.Kardeş

12. Yaşı: .....
.....

13. Cinsiyeti: .....
.....

14. Engeli varsa türü: .....
.....

15. Formu dolduran kişinin Adı-Soyadı ve imzası: .....

Ek-2 Antalya Özel Büyükşehir Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezi Mesleki Eğitim Okulu 9-A, 10-A, 10-B, 10-C Sınıflarındaki Zihinsel Açından Hafif Düzeyde Özel Gereksinimli Bireylerin Demografik Tablosu

NO	Öğrenci'nin Adı- Soyadı	Yaş	Cinsiyet	Sınıf	Şube	IQ Puanı	Tanısı
1	1 Numaralı Birey	15yaş 8 ay	erkek	10	C	60-65	Hafif Mental Retarde
2	2 Numaralı Birey	17yaş 6 ay	erkek	10	A	75	“
3	3 Numaralı Birey	19yaş 8 ay	erkek	10	B	65-70	“
4	4 Numaralı Birey	16yaş 11 ay	erkek	10	A	60-65	“
5	5 Numaralı Birey	22yaş 2 ay	erkek	10	B	65-75	“
6	6 Numaralı Birey	15yaş 11 ay	kız	9	A	Belirtilmemiş	“
7	7 Numaralı Birey	19yaş 11 ay	kız	10	C	55	“
8	8 Numaralı Birey	18yaş 5 ay	erkek	10	B	60-65	“
9	9 Numaralı Birey	18yaş	kız	10	C	Belirtilmemiş	“
10	10 Numaralı Birey	19yaş 10 ay	kız	9	A	55-60	“
11	11 Numaralı Birey	16yaş 1 ay	erkek	10	C	Belirtilmemiş	“
12	12 Numaralı Birey	15yaş 11ay	kız	10	C	Belirtilmemiş	“
13	13 Numaralı Birey	15yaş 8 ay	kız	10	A	65-70	“
14	14 Numaralı Birey	16yaş 2 ay	erkek	9	A	50-55	“
15	15 Numaralı Birey	16yaş 6 ay	erkek	9	A	Belirtilmemiş	“
16	16 Numaralı Birey	17yaş 5 ay	kız	10	B	Belirtilmemiş	“
17	17 Numaralı Birey	16yaş	erkek	10	A	75-79	“
18	18 Numaralı Birey	18yaş	erkek	10	B	Belirtilmemiş	“
19	19 Numaralı Birey	18yaş 9 ay	erkek	9	A	Belirtilmemiş	“
20	20 Numaralı Birey	16yaş 2 ay	erkek	10	B	57-64	“
21	21 Numaralı Birey	17yaş 11ay	kız	10	C	Belirtilmemiş	“
22	22 Numaralı Birey	15yaş 11 ay	erkek	10	B	60-65	“
23	23 Numaralı Birey	17yaş 6 ay	erkek	10	B	45-50	“
24	24 Numaralı Birey	15yaş 11 ay	erkek	9	A	55-60	“
25	25 Numaralı Birey	14yaş 9 ay	erkek	9	A	Belirtilmemiş	“
26	26 Numaralı Birey	16yaş 1 ay	erkek	10	C	50-55	“
27	27 Numaralı Birey	22yaş 8 ay	erkek	10	C	45-50	“
28	28 Numaralı Birey	17yaş 2 ay	erkek	10	B	Belirtilmemiş	“
29	29 Numaralı Birey	15yaş 6 ay	kız	10	B	55-59	“
30	30 Numaralı Birey	15yaş 10 ay	erkek	10	A	55-60	“
31	31 Numaralı Birey	19yaş 8 ay	kız	9	A	Belirtilmemiş	“
32	32 Numaralı Birey	15yaş 3 ay	kız	9	A	Belirtilmemiş	“
33	33 Numaralı Birey	17yaş 7 ay	erkek	9	A	Belirtilmemiş	“
34	34 Numaralı Birey	16yaş 6 ay	kız	10	A	70-74	“
35	35 Numaralı Birey	18yaş 4 ay	erkek	10	B	Belirtilmemiş	“
36	36 Numaralı Birey	20yaş 11 ay	erkek	10	C	Belirtilmemiş	“

Ek-3 Uygulamaya Katılan Hafif Mental Retarde Bireylerin Resim Uygulamalarında Kullanılan Çizgi Analizi

FOTOĞRAFLAR	ÇİZGİ			
	DİK ÇİZGİ	YATAY ÇİZGİ	KIRIK ÇİZGİ	EĞİK/OVAL ÇİZGİ
Foto 1	X	X	X	X
Foto 2	X	X	X	X
Foto 3	X	X	X	X
Foto 4	X	-	X	X
Foto 5	X	X	-	X
Foto 6	X	X	X	-
Foto 7	X	X	X	X
Foto 8	X	X	X	X
Foto 9	X	X	X	X
Foto 10	X	X	-	X
Foto 11	X	X	X	X
Foto 12	X	X	X	X
Foto 13	X	X	X	X
Foto 14	X	X	X	X
Foto 15	X	X	X	X
Foto 16	X	X	X	X
Foto 17	X	X	X	X
Foto 18	X	X	X	X
Foto 19	X	X	-	X
Foto 20	X	X	X	X
Foto 21	X	X	-	X
Foto 22	X	X	X	X
Foto 23	X	X	X	X
Foto 24	X	X	X	X
Foto 25	X	X	-	X
Foto 26	X	X	X	X
Foto 27	X	X	X	X
Foto 28	X	X	X	X
Foto 29	X	X	X	X
Foto 30	X	X	-	X
Foto 31	X	X	X	X
Foto 32	X	X	X	X
Foto 33	X	X	X	X
Foto 34	X	X	X	X
Foto 35	X	X	X	X
Foto 36	-	-	X	X
TOPLAM	35	34	30	35

Ek-4 Uygulamaya Katılan Hafif Mental Retarde Bireylerin Resim Uygulamalarında Kullanılan Nokta Analizi

FOTOĞRAFLAR	NOKTA			
	SIK KULLANIM	SEYREK KULLANIM	BÜYÜYEN	KÜÇÜLEN
Foto 1	X	-	X	X
Foto 2	-	X	-	X
Foto 3	X		X	X
Foto 4	-	-	-	-
Foto 5	X	-	X	X
Foto 6	-	X	-	-
Foto 7	-	X	-	X
Foto 8	X	-	X	X
Foto 9	-	X	X	X
Foto 10	X	-	X	X
Foto 11	X	-	X	X
Foto 12	-	-	-	-
Foto 13	X	-	X	X
Foto 14	X	-	X	X
Foto 15	X	-	X	X
Foto 16	-	X	-	X
Foto 17	X	-	X	X
Foto 18	X	-	X	X
Foto 19	X	-	X	X
Foto 20	-	X	-	X
Foto 21	-	X	-	X
Foto 22	X	-	X	X
Foto 23	X	-	X	X
Foto 24	-	X	-	X
Foto 25	-	X	-	X
Foto 26	X	-	X	X
Foto 27	-	X	-	X
Foto 28	-	X	-	X
Foto 29	X	-	X	X
Foto 30	X	-	X	X
Foto 31	X	-	X	X
Foto 32	X	-	X	X
Foto 33	-	X	X	X
Foto 34	-	X	X	X
Foto 35	X	-	X	X
Foto 36	-	-	-	-
TOPLAM	20	13	23	32

Ek-5 Uygulamaya Katılan Hafif Mental Retarde Bireylerin Resim Uygulamalarında Kullanılan Şekil Analizi

FOTOĞRAFLAR	ŞEKİL								
	GEOMETRİK ŞEKİLLER					ORGANİK ŞEKİLLER			
	DAİRE	KARE	DİKDÖRTGEN	ÜÇGEN	YAMUK	İNSAN	BİTKİ	HAYVAN	DİĞER
Foto 1	X	-	-	X	X	X	X	X	X
Foto 2	X	X	X	X	-	X	-	-	X
Foto 3	X	X	-	X	-	X	X	-	X
Foto 4	-	X	X	X	-	-	X	-	X
Foto 5	X	X	X	X	X	-	X	X	X
Foto 6	X	X	X	X	X	-	-	-	X
Foto 7	X	X	X	X	-	-	X	X	X
Foto 8	X	X	X	X	-	X	X	X	X
Foto 9	X	X	X	X	-	X	X	-	X
Foto 10	X	X	X	-	X	X	X	X	X
Foto 11	X	X	X	-	X	X	-	-	X
Foto 12	-	X	X	-	-	-	X	X	X
Foto 13	X	X	X	X	-	X	X	-	X
Foto 14	X	X	X	X	X	X	X	-	X
Foto 15	X	X	-	X	X	X	X	X	X
Foto 16	-	X	X	X	-	X	X	-	X
Foto 17	X	X	X	X	X	-	X	-	X
Foto 18	X	X	X	X	X	X	X	-	X
Foto 19	X	X	X	X	X	X	X	-	X
Foto 20	X	X	-	X	X	X	X	-	X
Foto 21	-	X	X	-	X	X	X	-	X
Foto 22	X	X	X	X	X	X	X	-	X
Foto 23	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Foto 24	-	X	X	X	X		X	X	X
Foto 25	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Foto 26	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Foto 27	X	X	X	X	-	X	X	X	X
Foto 28	X	X	-	X	-	X	X	X	X
Foto 29	X	X	-	X	X	X	X	X	X
Foto 30	X	X	X	X	-	X	X	-	X
Foto 31	X	X	-	X	-	X	X	-	X
Foto 32	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Foto 33	X	X	-	X	-	X	X	-	X
Foto 34	X	X	X	X	-	X	X	X	X
Foto 35	X	X	X	-	X	X	X	X	X
Foto 36	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	30	34	27	30	20	28	32	17	35

Ek-6 Uygulamaya Katılan Hafif Mental Retarde Bireylerin Resim Uygulamalarında Kullanılan Renk Analizi

FOTOĞRAFLAR	RENKLER												
	Beyaz	Siyah	Sarı	Turuncu	Kırmızı	Mor	Açık Mavi	Koyu Mavi	Açık Yeşil	Koyu Yeşil	Pembe	Krem	Kahverengi
Foto 1	-	X	X	X	X	X	X	X	X	-	X	-	-
Foto 2	-	X	-	-	-	-	X	-	-	X	X	X	X
Foto 3	X		X	X	X	X	X	X	-	X	X	-	-
Foto 4	X	X	-	-	X	-	X	X	-	X	-	-	X
Foto 5	-	X	X	X	X	-	X	X	X	-	X	X	X
Foto 6	X	X	X	X	X	-	X	X	-	X		X	X
Foto 7	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Foto 8	X	X	X	-	X	X	X	X	X	-	X	X	X
Foto 9	X	-	X	X	X	X	X	X	X	X	-	X	X
Foto 10	X	X	X	X	X	-	-	X	X	X	X	-	X
Foto 11	X	X	-	-	-	-	-	-	-	-	-	X	-
Foto 12	-	-	X	X	X	-	X	X	X	-	X	-	-
Foto 13	-	-	X	X	-	X	X	-	X	-	X	-	X
Foto 14	-	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Foto 15	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Foto 16	X	X	-	X	-	X	X	X	-	X	X	X	X
Foto 17	-	-	X	X	X	X	X	X	X	-	X	-	-
Foto 18	X	-	X	X	X	-	X	-	X	-	X	-	-
Foto 19	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Foto 20	-	X	X	-	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Foto 21	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Foto 22	-	-	X	X	X	-	X	X	X	-	-	-	-
Foto 23	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Foto 24	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Foto 25	X	X	X	X	X	X	X	X	-	X	X	X	X
Foto 26	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Foto 27	-	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Foto 28	X	X	X	X	X	-	X	X	X	X	X	X	X
Foto 29	X	X	X	X	-	X	X	X	X	-	X	X	X
Foto 30	-	-	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Foto 31	-	X	X	X	X	X	X	-	X	X	X	X	X
Foto 32	-	-	X	-	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Foto 33	X	-	X	X	X	X	X	-	X	X	X	X	X
Foto 34	-	X	X	X	X	X	X	-	X	-	-	-	X
Foto 35	-	-	-	-	X	-	-	-	-	-	X	-	X
Foto 36	-	-	-	X	-	-	-	X	-	-	-	-	-
TOPLAM	20	24	30	29	30	24	32	28	27	23	29	24	28

Ek-7 Uygulamaya Katılan Hafif Mental Retarde Bireylerin Resim Uygulamalarında Kullanılan Leke Analizi

FOTOĞRAFLAR	LEKE		
	AÇIK	ORTA	KOYU
Foto 1	X	X	X
Foto 2	X	X	X
Foto 3	X	X	X
Foto 4	X	X	X
Foto 5	X	X	X
Foto 6	X	X	X
Foto 7	X	X	X
Foto 8	X	X	X
Foto 9	X	X	X
Foto 10	X	X	X
Foto 11	X	-	
Foto 12	-	-	X
Foto 13	X	X	
Foto 14	X	X	X
Foto 15	X	X	X
Foto 16	X	X	X
Foto 17	X	X	-
Foto 18	X	X	-
Foto 19	X	X	X
Foto 20	X	X	X
Foto 21	X	X	X
Foto 22	X	X	-
Foto 23	X	X	X
Foto 24	X	X	X
Foto 25	X	X	X
Foto 26	X	X	X
Foto 27	X	X	X
Foto 28	X	X	X
Foto 29	X	X	X
Foto 30	X	X	X
Foto 31	X	X	X
Foto 32	X	X	X
Foto 33	X	X	-
Foto 34	X	X	X
Foto 35	-	X	X
Foto 36	-	X	X
TOPLAM	33	34	30

Ek-8 Uygulamaya Katılan Hafif Mental Retarde Bireylerin Resim Uygulamalarında Kullanılan Fon Rengi Analizi

FOTOĞRAFLAR	FON RENGİ	
	Kullanılmıştır	Kullanılmamıştır
Foto 1		X
Foto 2	X	
Foto 3	X	
Foto 4		X
Foto 5		X
Foto 6	X	
Foto 7		X
Foto 8	X	
Foto 9	X	
Foto 10	X	
Foto 11		X
Foto 12	X	
Foto 13	X	
Foto 14	X	
Foto 15	X	
Foto 16	X	
Foto 17	X	
Foto 18	X	
Foto 19		X
Foto 20	X	
Foto 21	X	
Foto 22	X	
Foto 23	X	
Foto 24	X	
Foto 25	X	
Foto 26	X	
Foto 27	X	
Foto 28	X	
Foto 29	X	
Foto 30	X	
Foto 31	X	
Foto 32	X	
Foto 33		X
Foto 34	X	
Foto 35		X
Foto 36		X
TOPLAM	27	9

T. C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü

ÖZGEÇMİŞ

<i>Kişisel Bilgiler</i>	
Adı Soyadı	Ayşe Sayın
Doğum Yeri	Antalya
Doğum Tarihi	14.11.1987
<i>İletişim Bilgileri</i>	
Telefon	05078209384
e-posta	aysesayinn@hotmail.com
<i>Eğitim Bilgileri</i>	
Lise	İsmet İnönü Anadolu Meslek Lisesi
Lisans	Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü
Yüksek Lisans	Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı
<i>Kariyer Bilgileri*</i>	
İş Deneyimi	Antalya Büyükşehir Belediyesi, Özel Eğitim Okulu ve Rehabilitasyon Merkezi, Atölye Öğretmeni, (09.2014-Halen) DETUR, Operasyon Elemanı (05.2000-09.2003) Pegasus Havayolları, Kabin Memuru (06.2009-03.2010)

İmza

* Doldurulması zorunlu değildir.